

IN HOC VOLVGINE CON
TINENTVR HI LIBRI.

Primus liber De origine & laudibus scientiarum .

Secundus liber. Contra Antipodes

Tertius liber De miseria hominis & contemptu
mundi .

Quartus liber De generibus uentorum

Quintus liber Vita Caroli Magni

Ine
145
Sebastianus Ciafferus Florētīnus Canonicus Regula
ris Reuerendo in Christo patri Domino Galea
cio Bentiuolo Apostolicae sedis prothono
tario Salutem in domino sempiternam

QUANTONEM Priscum Legimus obseruandissi
me domine Virū sane grauissimū & apud ro
manos tanta eloquētia præditū: ut uulgo Ro
manus Demosthenes diceretur: cū in græciā legatus
pfectus fuisset: quacūq; ipse apud Atheniēses breuis
sima oratione expediret: iterpres multo uerborū am
bitu uix renūtiabat. Quocirca rati sūt græcis quidem
sermonē ex labiis: Romanis autē ex corde pferri. Sic
temi Zacharia fecisse aiaduerto: cū libellum tuū ple
go: q̄ de origine & laudibus sciētiarū īscribitur. Itēq;
cōtra Antipodes: & de cōtēptu mūdi libellos mecum
ipse repero. Nā mira breuitate/ tāta ī omni genere lau
dis uirorū præstatiū facta cōmemoras: ut uix q̄spiā lō
go uolumīe explicare potuisset. Cū itaq; īgeniū tuū:
eloquētiā: facilitatē: splēdorem eximiū: multarūq;
rerū cognitionē: & q̄ tātorū monumēta uirorū breui
cōplexus es: mēte ipse reuoluo: nō solū in admiratio
nē: sed in stuporē cōuerto. Quare hortor studiosissi
mū quenq; hos libros plegat: ut uaria & multa omni
proflus laude/ memoriaq; dignissima/ ueterū monu
mētis excerpta/ ī eis discat: inueniatq; posteritas. Eos
igitur ego libros ad te mitto Reuerēde pater/ ī signū
præcipui amoris & singularis obseruantiaē meæ erga
Reuerēdissimā D. T. Delectaberis arbitror breuitate/
nitore/ uarietate/ & copia rerum. Vale.

ZACHARIAE LILII VICENTINI CANONI
CI REGVLARIS AD VENERANDVM
PATREM SACRIS LITTERIS ET
PRVDENTIA CLARVM.D. GA
BRIELEM VICENTINVM CON
CANONICVM DE ORIGINE ET
LAVDIBVS SCIENTIARVM LIBER
INCIPIIT

VM SVPERIORIS AETATIS
excellentes viros qui sese doctri-
penitus dediderūt: frequēti memo-
ria repeto: tanta illos inuenio uber-
rate exornationis repleſſe ſerētias/
ut neſciā quid primum in eis admirari debeā: ſapiē-
tiā ne in tanta eloquētia: an eloquentiā in tam prae-
clara ſapientia. Sape autē aduerti inter multos dubi-
tari ſolitur: a quibus potiffimum veterum diſcipli-
næ litteraru minitium habuere: qui ueī eis maxime
excelluerūt. Quorum diſcepratione cōmotus rem
ipſam licet ardui laboris diſſerēdam illuſtrādāq; ſu-
ſcepi: quam reuerēde pater nominis tui auſpicio in
choādā cenſui: q̄ te his ſtudiis eruditiffimum in-
telligebā: ut ſiquid a me fortāſſe minus culte ſapiē-
terq; elucubrātū eſſet: tua prudētia ornareſ: atq; cor-
rigeres. Et quīſ maiores noſtrī in omni genere lau-
dis ſingulares extiterint: uarie tamen illos litterarū
ſtudiis operam dediſſe comperio.

Nam quosdam accepimus grāmaticæ ar
 tis disciplina excelluisse: quæ origo &
 fundamentū dicitur liberaliū litterarū:
 & Quintiliano teste in duas partes diuiditur: recte
 loquēdi scientiā & poetatum enarrationē. Scriben
 di aut ratio coniūcta cum loquēdo est: & narratio
 nē præcedit emēdata lectio. Ut uero Aneus Seneca
 scribit, Grāmaticus circa curam sermonis uersatur.
 Et si latius euagari uult: circa historias. Iam ut lon
 gissime fines suos proferat: circa carmina. Et ut ad
 Quintilianum redeam: nec poetas legisse satis est.
 Excutiēdum omne scriptorū genus: nō propter hi
 storias modo: sed ppter uerba quæ frequenter ius
 ab auctonibus sumūt. Nec si rationē siderum igno
 ret: poetas intelliget: qui (ut alia omitam) totiens
 ortu occasuq; signorum in declarādīs auctonibus
 utūtur. Nec ignara philosophiæ: tum ppter pluri
 mos in omnibus fere carminibus locos: ex intima
 naturaliū quæstionū subtilitate repetitos: tum uel
 ppter Empedoclem ī græcis: Varronē ac Lucretiū
 in latinis: qui præcepta sapientiæ uersibus tradide
 runt. Eloquētia quoq; nō mediocri opus est: ut de
 unaquaq; re dicat proprie & copiose. ¶ Veteres aut
 quorum fuerūt Aristoteles atq; Theocletes uerba
 solum & nomina & coniunctiones tradiderunt: ui
 delicet q̄ in uerbis uim sermonis: & in nōibus ma
 teriā: quia alterum est quod loquimur: alterum de

Quintiliāus

Seneca

Empedo
cles

Varro

Lucretius

Aristoteles

Theocletes

quo loquimur: in coniunctionibus aut complexu
 eorum esse iudicauerunt. Alii uero octo grammatice
 partes secuti sunt: ut Aristarchus: & aetate nostra Q. Aristarchus
 Rhenius Palemon uicetinus grammaticus & rhetor Palemon
 insignis: qui Rome: ut Suetonius scribit: tempore Suetonius
 Tiberii Caesaris principis locum inter grammaticos te
 nuit. Nam homines capiebat tum memoria rerum:
 tum facilitate sermonis: nec non poemata faciebat
 extempore. Is de arte grammatica librum pulcherrimum
 condidit. De quo Iuuenalis. Odi quam repetit uol Iuuenalis
 uitque Palemonis arte. Nemo igitur unquam inter doc
 tos connumerari potest: qui non magnam huic discipli
 nae curam impenderit. Est namque pueris necessaria: se
 nibus iocanda: dulcis secretorum comes: & quae uel
 sola in omni studiorum genere plus habeat operis
 quam ostentationis. In ea maxime praecelluerunt Iginus Iginus
 grammaticus. Didymus: qui ut refert Seneca: quatuor Didymus
 milia librorum scripsit. Apollodorus: quae grammatica Apollodo
 excelluisse Plinius tradit: cui Amphictiones grae rus
 ciae honorem habuere. Nigidius Figulus uir sane Nigidius
 doctissimus. Valerius Probus sua aetate scientia praecellens Valerius
 stantissimus. Donatus: Seruius: Diomedes: Priscianus: Diomedes
 Victorinus: uiri non minus rhetores & philo
 sophi quam grammatici.

PROSA

Pherecydes (ut aiunt) solutam orationem apud Pherecydes
 graecos condidit Pherecydes Syrus. Apud des
 Romanos Appius caecus aduersus Pirrhum. Apianus caecus
 Oia. n. prius uersibus codebant. Prosa autem

studium sero uiguit.

HISTORIAE LAUDES

NEq; ut arbitror/studioſis hoĩbus historiae
cognitio ullo modo est negligenda: quae
quātũ utilitatis í se habeat/Cicero Paucis
absoluit. Historia est inquit/ testis rēporũ: uitæ me-
moria: lux ueritatis: magistra uitæ:nuncia uetusta-
tis. Lex. n. hæc datur scribēti/ne quid falsi dicat: ne
quid ueri taceat. Iccirco apud græcos nemo scribe-
bat historiam/cui nō publice munus hoc demāda-
tum esset: uel nisi is qui interfuisset: & ea quæ scri-
benda essēt/uidisset. Melius. n. oculis quæ fiūt de-
prehendimus: q̄ quæ auditione colligimus. Histo-
riæ aut̄ ideo monumēta dicūtur/ eo q̄ memoriã tri-
buant rerũ gestarũ. Apud hæbreos prophete histo-
riã scripsere. Moses quoq; a cōdito orbe terrarũ ad
ætatē suã gesta quinq; libris absoluit. Iosephus q̄
& ipse iudaicã cōtexuit historiã scribēs in Apionē
oēs ueteris testamēti libros nō ab tenui quouis ho-
mine: sed a magnis uiris & prophetis scriptos esse
tradit. Apud Caldæos & Aegyptios & qui ab illis
oriũdi sūt Phoenices seruātũ est/ ut q̄ maximus sa-
cerdos esset/res gestas describeret. Plato í timeo sa-
cerdotē ægyptiũ introducit Soloni de rebus gestis
& uetustate gētis íterrogāti respōdere. Cicero etiã
cōmemorat apud romanos/eũ q̄ pōtifex maximus
esset/ singulorũ añorũ res gestas litteris mādassē:
& eas í albũ edidisse: atq; domi prius tabulas ppo

Cicero

Moses

Iosephus

Caldæi

Phoenices

Plato

Cicero

4.
fuisse: ut potestas populo fieret cognoscēdi nihil
odio/nihil gratia scriptū. Historiæ uis & officiū si
ne controuersia pulcherrima est pars philosophiæ
scilicet moralis. Hæc i præceptis/ illa i exēplis bene
uiuēdi uersat̃. Est. n. ualde decorū/ cū de moribus
& præstāntissimis iſtitutis loquimur: mox uitam ac
facta clarissimorū hominū subiicere. Nā apud oēs
longe plus possunt exēpla q̃ uerba. Quis. n. dubi
tat ea quæ ab aliis gesta itelleximus: quanq̃ admi
rabilia sunt / faciliora nobis uideri: q̃ si uerbis solū
præceptioneq; tradantur? Id sane historia efficit/ ut
præcellētes uiros quos & admiramur: & ad cælum
usq; laudibus efferimus: magno studio imitari co
nemur. Sic Fabius periclē. Sic Portius Cato Curiū.
Sic rādem multi incredibili ardore succēsi præclaras
res gessere. Hinc. Q. Fabius & Scipio dicere soliti:
tū maxime ad uirtutē aīos accēdi: cum uirorū illu
strū tabulas ituerēt. Iuliū quoq; Cæsare uisa apud
Gades in templo Herculis Alexātri magni imago
cōmouit/ ut seipsum reprehenderet: q̃ qua ætate or
bem terrarū ille domuerat: nihil ipse laude dignū:
nihil memorabile gessisset. Porticiū quoq; fori sui
Octavianus statuis romanorū ducū exornauit: ut
quoddā q̃si exēplar sibi ipsi & ceteris ducibus pro
poneret. Græci quoq; præstātib; uirtute uiris sta
tuā erigere solebāt. Oīum præterea gētīū nationū/
populorū originē & pgressus regūq; maximorum
res bello pāceq; gestas ueteris memoriæ cognitiōe

Q. Fabius
Scipio
Cæsar

Octavianus

ad discimus. Historia rãdẽ nos ad pietatẽ/iustitiã/
fortitudinẽ/prudẽciam/liberalitatẽ/cõnientiã/ hu
manitatem/cæterasq; uirtutes inducit & hortatur.

H istoriam/ut ferũt/primus omnĩũ apud græcos con

Cadmus

Dares

Tucyd i

des Hero

dotus

Salustius

Liuius

Trogus

Iustinus

scripsit Cadmus milesius. Dehinc Dares phrygius
troianorũ historiã edidit: quam i foliis palmarũ
ab eo cõscriptã prodiderunt. Post illũ Tucydides
& Herodotus historici clarissimi habentur. Apud
latinos Crispus Salustius & Titus Liuius præstan
tissimi historię scriptores rãta eloquẽtia & dignita
te orationis floruerunt: ut tam gręcis q̃ latinis non
modo comparari possint: sed etiã præferẽdi esse ui
deãtur. Trogus Põpeius uir priscaẽ eloquẽtiã græ
cas & totius orbis historias quatuor & quadragin
ta uoluminibus latino sermone cõposuit: cuius li
bris omnium sæculorũ/regũ/nationũ/populorũq;
res gestæ continentur. Horum epithoma Iustinus
orator clarissimus edidit. Sed maximũ linguę Ro
manæ detrimentum est: q̃ Salustii libros perpetuã
historiã: iteq; supius memorati Trogi uolumina
amissimus: quæ multum ab iis qui aliquid egregie
scribunt/ commemorantur.

POETICA

Vnc uero ad poetas uenio: q̃ tanta rerũ
copia/ uerborũq; splendore referti sũt: ut
quoddã i eis diuinũ appareat ingeniũ.
Vnde & uates sapiẽtissimi ueterũ nũcuparũt: q̃ se
penuero concitatione quadã animi: afflatuq; di

uino loquerēt. Quod Cicero pro Archia poeta te
statur his uerbis. Atqui sic ea a sapiētissimis homi
nibus accepimus: ceterarū rerū studia & doctrina
& præceptis & arte cōstare: poetā natura ipsa uale
re: & mentis uiribus excitari: & q̄si diuino quodā
spiritu afflari. Quare summo iure ille noster Enius
sanctos appellat poetas: q̄ quasi deorum aliquo
munere & dono cōmēdati nobis esse uideātur. Ab
iis sane multa p̄commode sapiēterq; dicta percipi
mus. Nam uitas/moresq; hominum: naturæ/causa
rumq; principia diligenter scripsere: & quasi disci
plinarum omnīū semina ī illis reperiuntur. Et inest
auctoritas summa propter opinionem sapientiæ &
uenustatem: & splēdor eximius propter elegantīā:
& īgenitas quædam liberis hominibus digna.

Cicero

Enius

De poematum origine magna questio est. Nam ante
troianum bellū fuisse phibētur. Siquidē ante urbē
conditam Homerum & Hesiodum fuisse constat.
Archilo cū regnāte Romulo. Liuium tradunt post
Romam cōditam annis quadringentis decem fabu
las edidisse. Dehinc Enius/Plautus/& Neuius/uer
sus & poemata conscribere.

Homerus

Hesiodus

Archilo

chus

Enius

FABVLA

Fabulas poetæ delectandi causa finxerūt:
quasdam uero ad naturam rerum: nōnu
las ad mores hominū interpretati sūt. Eas primus
īuenisse tradit Alcmeon Crothoniates. Latinae ue
ro fabulæ primū a Liuiō Andronico scriptæ sūt.

Alcmeon

Androni

cus

CARMEN HEROICVM

Heroicū carmen/ut Isidoro placet/primus
omniū Moses longe ante homerū in cāri
co deuteronomii cecinisse p̄batur. Siqui

Moses

Iob

Cadmus

dem & Iob/ut Hieronymus refert/exametro uersu
dactilo spondeoq; decurrit. Versū exametrū apud
græcos Cadmus milesius fert̄ primus cōposuisse:

Pherecydes

Plinius

ut alii putant/ Pherecydes syrus. Vt aut̄ Plinius tra
dit/uersum heroicū pythio oraculo debemus. Nā
hoc genus metri ante Homerum pythiū dictū est:
post homerū heroicū nominatū. Pythiū uocari di
cunt:q̄ Apollinis cognomen fuit/a pythone serpē
re quē occidit/deductum. Vnde oracula Apollinis
hoc genere metri edebantur. Heroicū carmē dictū
uolunt:q̄ eo uirorum fortium res & facta narrant̄.

Enius

Laudes

Homeri

Exametrum uersum apud latinos primū edidisse
Enius traditur. Versu heroico Homerus apud græ
cos longe oēs excellit: quem nemo teste Quītilia
no in magnis rebus sublimitate: in paruis proprie
rate superauit. Idem lætus ac depressus/ iocundus
ac grauis/ tum breuitate/ tū copia mirabilis/ nec poe
tica modo/ sed oratoria uirtute eminentissimus.

Hesiodus

Hic igit̄ oēs sine dubio & ī omni genere eloquen
tiæ p̄cul a se reliq̄t heroicos. Hesiodo at̄ palma da
tur in illo mediocri genere dicendi. In Antimacho

Antimachus

Theocritus

uis & grauitas & minime uulgare dicēdi genus ha
bet laudē. Admirabilis in suo genere Theocritus.

Alceus

Alceus aureo plectro tyrānos īsectatus multū etiā

moribus confert. In eloquēdo quoq; brevis & ma
 gnificus / q̄si Homero similis. Simonides tenuis: Simonides
 alioquin sermone proprio & iocunditate quadam
 comedari potest. Apud latinos Virgilius auspica Laudes uir
 tissimū dederit exordiū omniū eius generis poeta gili
 rū græcorū nostrorūq;. Nā ut ciuitas in nobilitatē
 plebēq; diuiditur: ita inter poetas gradus quidam
 sunt dignitatis. Virgilius itaq; decus ac deliciae lit
 terarū nostrarū inter oēs uates longe eminet & ex
 cellit copia & nitore quodā sermonis excellentissi
 mo. Vnde. M. Tullius cū illius uersus quosdā ple
 gisset: i eius laudē prupit. Magnę spes altera romæ
 Et Sextus Propertius. Cedite romani scriptores: ce
 dite graii. Nescio quid maius nasciē iliade. Diuus
 quoq; Augustus q̄ Virgiliū carmina cōtra testamen
 tū eius cremari uetuit: maius uati testimoniū fuit:
 q̄ si ipse opus suum pbare statuisset. Ouidius lasci
 uus quidē i heroicis. Lucanus ardens & cōcitatus: Lucanus
 & sententiis clarissimus! sed magis oratoribus q̄
 poetis imirādus. Eniū sicut sacros uetustate lucos
 adoremus.

VERSVS LYRICI

 Versus lyrici saphici sūt cognōiari: quos sap
 pho foemina lesbia et nobilis uates cōpit. Sappho
 Adonicus āt uersus ita coniūctus est saphi
 co: ut post tris saphicos sequatur carmē adonicū.
 Ut apud Horatiū. Iam satis terris niuis atq; diræ
 Grandinis misit pater & rubenti
 Dextera sacras iaculatus arces Horatiuf

Terruit urbem.

Pyndarus Atqui lyricorum uersuum longe Pyndarus apud grecos princeps habetur: spiritum magnificetia / sententis / figuris / beatissima rerum uerborumque copia: & uelut quodam eloquentiae flumine.

Horatius A pud latinos Horatius fere solus legi dignus. Nam & insurgit aliquando / et plenus est iocunditatis & gratiae: & uariis figuris & uerbis felicissime audax.

B uolicum carmen. i. pastorale plerique siraculis primum compositum a pastoribus opinatur. Nonnulli lacedaemone conditum uoluerunt.

VERSVS ELEGIACI

Legiacus uersus qui conuenit miseris: uix omnino constat a quo sit inuentus. Unde Horatius.

Colophonius

Archilochus

Calimachus

Tibullus

Propertius

Ouidius

Gallus

Quis tamen exiguos elegos emisit auctor.

Grammatici certant: & adhuc sub iudice lis est.

Quidam tamen Colophonium: Alii Archilochum auctorem atque inuentorem uolunt. Elegiae princeps apud grecos / ut Quintilianus refert / habet Calimachus. Apud latinos uero uersus ac elegans uidetur Tibullus. Sunt qui Propertium malint. Ouidius utroque laetior: sicut durior Gallus.

METRVM IAMBICVM

Iambicum metrum Archilochum poetam lacedaemonium inuenisse tradunt: quo Licabum opprobria omnibus decantaret: dicente Horatio in poetria. Archilochum proprio rabies armauit iambo.

Archilochus

SATYRA

Atyra quidē / auctore Quintiliano / tota no-
stra est. Nemo. n. fuit qui satyrā græce scrip-
serit. Satyra autē dicta est / q̄ omniū passim uicia pa-
riter isectat: ī qua primus isignē laudē adeptus est
Lucilius. Verā quoq; gloriā uno libro Persius me-
ruit. Horatius ī ea eruditus; purus ac tersus; ī quo
mira libertas; atq; īde acerbitas abūde / & salis mul-
tū. Lepidissimus inter cæteros Iuuenalis habetur.
Terētius Varro uir Romanorū eruditissimus plu-
rimos libros cōposuit; peritissimus liguē latinæ &
omnis antiq̄tatis & rerum græcarū nostrarumq;
plus tamen scientiæ collaturus q̄ eloquentiæ.

Quintiliāus

Lucilius

Persius

Horatius

Iuuenalis

Varro

TRAGOEDIA

Tragoedia genus est poematis; in quo gra-
uissimorū hominū fortunæ & exitus fune-
sti describunt. Ouidius de tristibus. Omne genus
scripti grauitate tragoedia uincit. Tragoedias pri-
mo ī lucē Eschilus prulit; & sublimis / & grauis / &
grādiloquus. Sed lōge clarius hoc opus illustraue-
runt Sophocles atq; Euripides. Apud latinos Ac-
cius atq; Pacuius clarissimi habēt grauitate sen-
tētiarū / uerborūq; pondere. Iam Varus cui libet grę-
corum cōparari potest. Ouidius qui in hoc genere
Medeā scripsit / inter cæteros elegantissime floruit.
Quid Seneca? Nonne & ipse tragoedias scripsit?
Huius sapiētia / morumq; doctrina q̄ multi faciū-
da est.

Ouidius

Eschilus

Sophocles

Euripides

Accius

Pacuius

Varus

Ouidius

Seneca

Aristophanes
Eupolis
Cratinus
Plautus
Cecilius
Lucretius

Comoedia quæ in uiciis insectâdis gratiam
sola retinet facundissimæ libertatis: res atq;
fortunas humiliû psonarû cõprehêdit. Plures eius
tradûtur auctores. Aristophanes tamen & Eupolis
Cratinusq; præcipui. Ex latinis Plautus a Varrone
laudatur: licet Ceciliû ueteres laudibus ferât. Ne
uius quoq; Terentius & Lucretius í eo genere cla
ri habentur.

R HETORICA

Ellé mihi quoniã hoc loco de rhetorica &
oratonibus differere cõstitui: & si nõ qua
lis i M. Tullio fuit: quia præcipua & admirabilis:
aliquã tamé uel minimã eloquētię cõtingere facul
taté: ut q̄tû illi optimarû artiu doctrina & facun
dia ualuerunt: tãtû ígenii uinibus exercere possê.
Tentabo tamé quantû pusillitas intelligētiæ meæ
peruider: pauca quædam de ipsis explicare.

Cicero

Illud imprimis aduertendum est: græcos iãdudum
doctrina & omni litterarû genere latinos supasse:
quippe qui litteras in latium attulerunt. Facile siq;
dem erat uincere non repugnâtes. Sed meum iudi
cium inq; Cicero sêper fuit: omnia nostros aut in
uenisse per se sapiētius q̄ græcos: aut accepta ab il
lis fecisse meliora: quæ quidê digna statuissent in
quibus elaborarent. Nam mores & instituta uitæ:
resq; domesticas ac familiares nos pfecto melius
tuemur & lautius. Ré uero publicã nostri maiores

certe melioribus temperauerunt & institutis & legibus. Quæ.n.tanta grauitas: quæ tanta cōstantia: magnitudo animi: probitas: fides: quæ excellens in omni genere uirtus in ullis fuit: ut sit cum maioribus nostris comparanda.

Rhetoricam esse persuadēdi artificem Quintilianus auctor est. Apud Platonē quoq; Gorgias in libro qui noīe eius inscriptus est idē facere assueerat. Cicero pluribus locis scripsit officiū oratoris esse ad persuadēdum. In rhetoricis etiā finem facit persuadere. In eodem item libro Gorgias Leontinus antiquissimus fere rhetor / omnibus de rebus oratorē optime posse dicere existimauit. Hic infinitā & immēsam huic artificio materiam subiicere uidetur. Aristoteles autē magnus & nobilis rhetor qui huic arti plurima adiumenta atq; ornamenta subministravit / tribus in generibus rerum uersari rhetoris officium putauit: demōstratiuo: deliberatiuo: iudiciali. Ratio uero ipsa / ut Cicero testatur: in hanc potissimū ducit sentētiam: ut existimemus sapientiam sine eloquentia parum prodesse ciuitatibus. Eloquentia uero sine sapientia nimium obesse plerunq; prodesse autē nunquam potest.

SCRIPTORES RHETORICAE.

Primus omnium Empedocles mouisse aliqua circa rhetoricam dicitur. Artium autē scriptores antiquissimi Corax & Tisias Siculi: quos insecutus est uir eiusdem insule Gorgias Leontinus

Quintiliāus
Gorgias

Cicero
Gorgias

Aristoteles

Cicero

Empedocles

Corax
Tisias
Gorgias

Isocrates

Tullius

Empedoclis ut traditur discipulus. Is beneficio longissimę ætatis (nam centum & nouē uixit annos) cū multis simul floruit: ac primus aureā statuā & solidam delphis in templo sibi posuit: tantus erat docendę oratorię artis quęstus. Huic successit clarissimus eius auditor Isocrates. Pręcipuum uero lumē ē: teste Quintiliano/ sicut eloquētię: ita pręceptis quoq; eiusdē dedit unicum apud nos specimē orandi docendiq; oratorias artes M. Tullius: post quem tacere/ modestissimum foret.

LAVDES ELOQVENTIÆ

Tullius

Magna pfecto est uis eloquētię: qua uirtutes extollere/ uicia fulminare adiscimus: laudare benefacta/ detestari facinora/ consolari/ cohortari/ impellere/ absterrere. Hęc. M. Tullius in libro de natura deorum effert his uerbis. Iam uero domina rerum ut uos soletis dicere/ eloquendi uis quę est pręclara quęq; diuina? Quę primū efficit/ ut ea quę ignoramus discere: & ea quę scimus/ alios docere possimus. Deinde hac cohortamur: hac psumedemus: hac consolamur afflictos: hac deducimus perterritos a timore: hac gestētes comprimimus: hac cupiditates/ iracūdiasq; restringimus. Hęc nos iuris/ legum/ urbium societate deuinxit. Hęc a uita immani & fera segregauit. Nil ergo eloquētia laudabilius/ pręstabilius/ uel admiratione audientium/ uel spe indigentium/ uel eorū qui defensi sunt gratia. Huic quoq; a maioribus nostris est in rota dignitate

gnitate principatus datus.

DE ORATORIBVS GRAEGIS

Mltos apud graecos legitimus eloquētia floruisse: sed precipue laudis inter ceteros habitus sunt Pisistratus Hippocratis filius: quē Pisistratus tanta doctrina/ingenio/& eloquentia ualuisse tradunt: ut ei Atheniēses faciēda eius oratione capti imperiū ciuitatis ultro deferrent: quanq̄ Solon grauisimus orator pro libertate aduersum illū staret. Sed eloquētia Pisistrati libertas cum Solone succubuit rēpore quo Seruius Tullus regnabat Romē.

Pericles uir sūmus ingenio & dicēdi copia Atheniēsi Pericles
bus iugū fertutis iposuit. Nā urbē Athenarum suo uersauit arbitrio: & ānis quadragita mira prudentia rexit. Cumq; aduersus populi uolūtate loquerē: nocēda tamē ac melle dulcior eius uox erat.

Hegestas cyrenaicus tantū dicēdo ualuit: ut dū mala & miseris huiusce uitę casus populis prędicabat: eorum miserandam imaginem audientium pectoribus iserebat: multosq; ad necem uoluntariā quodammodo ipellebat. Ideoq; Ptolemeum regē ne de hac re amplius differeret/ ihibuisse ferunt.

Gorgias philosophus Leontinus gente Siculus cęte Gorgias
simum nonū annū eloquētia/litterisq; præcellens impleuit. Quē dixisse accepimus/se dolere/q̄ tunc euita decederet: quādo sapere coepisset. Hic hominū primus aureā statuā & solidā delphis ī rēplo sibi posuit: tātus erat docēde oratorię artis quęstus.

I socrates eius auditor tāta eloquētia floruit: ut. xx
I socrates talētis unā orationē uēdidisse tradāt: librūq; nobi
lissimum quartum & nonagesimum annū agēs cō
posuit: opus ardētis spiritus plenum. Ferūt quoq;
Aristotelem sūmum philosophū motū illius lepo
re & gloria adolescētes rhetoricā docere coepisse:
& prudentiā cum eloquentia iunxisse. Isocrates te
ste Quītiliano: ī diuerso genere dicendi nitidus &
comptus omnes dicendi ueteres sectatus est: iuen
tione facilis / honesti studiosus / ī cōpositione adeo
diligens: ut cura eius reprehendatur.

A ristides Lysimachi filius / quē Plutarchus uir eloq̄n
A ristides tissimus Catoni prisco. cōparādū censuit: tāta faci
dia / abstinentia & uirtute ornatus fuit: ut solus post
hoīum memoriā cognōie iustus sit appellatus.

E schines Socratis discipulus ī arte oratoriā maxime
E schines exercitatus / cū apud Athenas orando uictus esset:
propter hanc ignominiam Rhodum petiit: ubi ro
gatu ciuitatis suam prius ī Cthesiphontem / deīde
Demosthenis pro eodē orationē clarissimā recita
uit. Admirantibus cunctis eloquētiā utriusq; sed
aliquāto magis Demosthenis. Quid si inquit ipsū
perorantem audiuissetis? Tātus orator neq; iuidia
cōmotus / aut odio / aduersarii uim / ardoremq; dicē
di publice cōmendauit.

D emosthenes oratorū lōge p̄iceps gr̄corū oīum: in
Demo sthenes quo pene lex orandi tanta fuit: uis tam densa: oīa
ita quibusdā neruis intēta sunt: tam nihil ociosū:

is dicendi modus: ut nec quid desit in eo: nec quid
redundet. Is cum artis quã affectabat/ primã litterã
proferre nõ posset: oris sui uiciũ tanto studio & di
ligentia expurgauit: ut ea a nullo expressius dice
retur. Et cum se penumero interrogaretur/ quidnam
in perorãdo efficacissimum foret: respõdit: pronũ
iciatio. Huius eloquẽtiam Eschines comendauit di
cens. Qui in ipso conspexisset acerrimum oculorum
uigorem: terribile uultus pondus: accõmodatum
singulis uerbis sonum uocis: efficacissimos corpo
ris motus profecto cognosceret: q̃ & si orationi il
lius adũci nihil potest: tamẽ a Demosthene magna
pars abest cum legitur potius q̃ auditur. Tanto ue
ro studio & uigilantia litteris insistebat: ut dolere
se diceret/ si quando opificum antelucana uictus
esset idustria.

Democritus ille magnus/ quẽ ultimas terras lustrasse Democri
accepimus/ cũ diuitiis afflueret: quã ut Valerius re
fert/ tantã fuerũt: ut pater eius Xerxis exercitui epu
lum dare ex facili potuerit: quo magis uacuo ani
mo studiis litterarum operam daret/ parua admo
dum retenta summa/ patrimoniũ suum patriã do
nauit. Athenis autem compluribus annis moratus
omnia temporum mōmenta ad percipiẽdã & exer
cendam doctrinã cõferens ignotus illi urbi fuit.
Hic uitã huius miseriam conspiciẽs/ limen domus
quotiens egrediebatur/ in risũ protinus soluebat̃.
Ridebat curas/ necnon & gaudia uulgi:

Interdum & lachrymas: cum fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum: mediumq; ostēderet unguē.

Carneades Carneades laboriosus & diuturnus sapiētię miles:
siquidem. xc. expletis annis/ idem illi uiuendi ac
philosophādi finis fuit: ita se mirificum doctrinæ
operibus adiecerat: ut cum cibi capiēdi causa recu-
buisset: scientiæ cogitationibus ihærens manū ad
mensam porrigere obliuisceretur. Sed eidem Melif-
sa/ quam uxoris loco habebat/ inediæ succurrendi
officio dextera sua necessaria ministrabat.

Quid ego commemorem Xenophontis illam iocun-
ditatem: quam nulla possit affectatio consequi: ut
ipse fluxisse sermonem gratiæ uideatur: & i labris
eius sedisse quandam persuadendi deam.

Pythagoras Pythagoras perfectissimū opus sapientiæ a iuuenta
pariter & omnis honestatis percipiendę cupiditatē
ingressus/ ægyptum petiit: ubi litteris gētis eius as-
suefactus/ præteriti æui sacerdotū cōmētarios scru-
tatus/ innumerabilium sæculorū obseruationes co-
gnouit. Inde ad Persas profectus/ magorū exactis-
simæ prudētię se formandū tradidit: a quibus sive
rum motus/ cursusq; stellarū/ & uniuscuiusq; uim/
propriatē/ effectum benignissime demonstratū do-
cili animo scripsit. Cretam deinde ac lacedæmoniā
nauigauit: quarū legibus ac moribus inspectis/ ad
olimpicum certamē descendit. Cumq; multiplicis
scientiæ maximā gręcię admirationē & specimē ex-
hibuisset: quo cognomine cēseretur interrogatus

non se sapientem: sed amatore: sapientiæ id est phi
losofiam professus est. In Italia etiã partem quæ
nunc maior græcia appellabat: prexit: i qua plurimis
& opulētissimis urbibus effectus studiorū suorum
approbavit. Cuius ardētē rogū plenū uenerationis
oculis metapōtius oppidum aspexit: Pythagore q̄
suorū enī nobiles clariusq; monumentum.

Plato Atheniēsis vir singularis ingenii & ppe diuini
cui paruulo dormienti apes labellis mel instillaue
runt: illius profecto interpretates singularis eloqui
firmitatē: cum oīum iam mortalium sapiētissimus
haberetur: litteras quasi roto fugientes orbe perse
cutus est. Nam cū esset annorum duo de triginta ad
Euclidē Megara profectus est. Hinc Cyrenē se cōu
lit: ubi Theodorū Mathematicū audiuit. In eā de
inde cōcessit oram italia: quæ quondā magna græ
cia dicebat: ut ab Archyta Tarentino & a Philolao
atq; Euryto pythagoricis p̄cepta & iſtituta philo
sophiæ acciperet. Deniq; egyptum peragrauit: quo
una secū Euripides profectus est: ut a prophetis &
sacerdotibus eius gētis geometriæ numeros & ca
lestiū rationem p̄ciperet. Ex philosophis autē teste
Quintiliano: q̄s dubitat i eloquētia Platonē fuisse
p̄cipuū: siue acumine differēdi: siue eloquēdi fa
cultate diuina quadam & homerica. Multum enī
supra profam orationē: & quā pedestrem græci uo
cant surgit: ut mihi non hominis ingenio: sed quo
dam delphico uideatur oraculo dei.

Aristoteles sūmus philosophus quē dubito auctore
Aristoteles Quītiliano / scientiā rerū / an scriptorū copia / an elo
quēdi / suauitate / an iuētionū acumine / ac uarietate
operū clariorē putē. Nam ut Cicero ī academicis re
fert: Aristotele nihil ē acutiū: nihil politius: quip
pe flumē orationis aureū fundēs abūdātia quadā
igeniū pręstabat. Idēq; fons erat academicis & perī
patericis: & eadē rerū experēdarū fugiēdarūq; par
Laudat Aristotele ticio. Hic annis .xx. Platonē audiuit: nullāq; scien
tiam reliquit / quā nō pfecte attigeret. Quare nō so
lū poeta & orator sūmus: sed philosophus maxi
mus euasit. Et / ut ait Hieronymus ad Eustochium
scribēs / absq; dubitatione pdigiū fuit / grādeq; mi
raculū in tota natura: cui pene uidetur ifusū q̄cqd
naturaliter capax est genus humanum.

Archytas

DE LATINIS ORATORIBVS

Archytas tarētinus quē Cicero ob singu
larē eius sapientiā & morū doctrinā / ma
gnū īprimis & pręclarū uirū appellat: py
thagoricus nobilissimus fuit: ad quē audiēdū Pla
tonē legimus cōcessisse: ut pręcepta & īstituta phi
losophiæ ab eo acciperet. Hic Platonē cū a Dyonisio
Sicilię tyrāno necādus esset p epistolā liberauit: &
a mortis discrimine eripuit: Athenasq; remisit. Ad
mirationi sūmæ apud oēs habitus est ī omni uirtu
tis genere. Nā septies ciuibus Tarētinis pręfectus
est: cū cæteri plus q̄ annū impare lege phiberētur.
Extrāt ad eum Platonis epistolæ humanitatis & ue

nerationis plenae: in obitu: in uoluntate: in obsequiis.

C. Graccus uir illustris summoq; ingenio & eloquentia clarus: qui quotiens in cōtione porauit: feruū musicae artis peritū a tergo collocavit: q; clā eburnea fistula pñtiationis eius modos edebat: ut si nimis remissus forent / excitaret: aut si plus iusto cōcitati / reuocaret.

C. Graccus

P. Hortēsius rātū in eloquentia & decoro motu corporis elaborauit: sicq; uerbis illius aspectū & aspectui uerba accomodabat: ut prorsus nescires utrum cupidius oratio eius audiēda: an gestus corporis expectandi forent.

Hortēsius

M. Antonius orator tāta uelocitate eloquentiae praeditus fuit: ut sceuissimos milites q; ad eū obrūcandū accesserāt / faciūdis uerbis inhiberet. Quā igit̃ disertus celsus est / q; hostes sermone eius obstupefactos / districtos iam & uibratos gladios reponere coegit.

M. Antonius

M. Portius Cato priscus uir sane diuinus rātū dicēdo ualuit / ut uulgo romanus Demosthenes diceret: q; oīum cōsēu pitissimus iuriscōsultus / eloq̃ntissimus orator / fortissimus miles / equissimus p̃tor / egregius cōsul / optimus senator / seuerissimus censor iudicatus ē. Hic deniq; adeo oī ex parte sūmus uir fuit: ut nihil ferme neq; a natura denegatū / neq; a doctrina & uirtute nō delatū esse uideat̃. Huius oratio grauis / sapiēs / & seuera hēbat̃: tātaq; rerū dignitate refertus erat: ut quos alloqueret̃ / in lachrymas uerteret: & aīum quo uellet trahere posset.

Cato Censorinus

aliquādo populū romanū de frumēto diuidendo
tumultuātē conatū auertere / ita orsus ē. Difficile
quōdē est grites ad carētē auribus uētrē uerba facere.
Rursus de uxorīa potestate sic locutū accepimus.
Oēs hoīes uxoribus iperāt: nos oībus hoībus: no
bis autē uxores. Atq; i Catone tres sūmā res extite
rūt. Nā optimus orator / optimus ipator / optimus
senator. Quatuor quoq; & quadragies causas di
xit: nec quīquam sepius accusatus: & semper glo
riose absolutus.

M. Terentius Varro uir acutissimi ingenii / quo nemo
unq̄ doctior: ne apud grācos quidē neq; apud la
tinos prope nonagenarius moritur. De quo Aure
lius Augustinus. Quis. M. Varrone curiosius deo
rum signēta quaesitit? Quis iuenit doctius? Quis
cōsiderauit attentius? Quis distinxit acutius? Quis
diligētius pleniusq; cōscripsit? Qui tamen si minus
est suauis eloquio: doctrina tamē atq; sententiis ita
refertus est / ut i omni eruditione quā liberalem uo
cant / studiosū rerū tantū iste doceat / quātū studio
sum uerborum Cicero delectat. Deniq; & ipse Tul
lius i academicis huic tale perhibet testimonium.
Nos inq; i nostra urbe peregrinātes / errātesq; tanq̄
hospites tui libri quasi domū deduxerūt: ut posse
mus aliquando qui & ubi essemus agnoscere. Tu
erātē patriā: tu descriptiones rēporū: tu sacrorū iu
ra: tu sacerdotū / tu domesticā: tu bellicam discipli
nā: tu sedē regionū / locorū: tu oīum diuinatū / hu

Laudat
Varronē

manarūq; rerum noīa / genera / officia / causas aperui
sti. Plurimū quidē luminis poetis latinis & litteris
& uerbis attulisti: atq; ipse uariū & elegās oī fere nu
mero poemā fecisti: philosophiāq; multis locis in
choasti. Hic tā multa legit: ut aliqd eū scribere po
tuisse miremur: tam multa scripsit: ut uix quenq; le
gere ualuisse credamus.

M. Tullius Cicero Flos / Decus / & Tuba Romani elo Tullius

quii / utriusq; linguæ adeo faciendus & peritissimus
fuit: ut cū Rhodi græce declinasset / assistere claris
simo præceptore eius Apolonio / græcos omēs elo
quētia præstitisse ferāt. Itaq; solā dicēdi gloriā quā
græcia possidebat / ita ad Romanos transtulit: ut
nihil egregiē laudis apud græcos relictum sit. Hic
primus philosophiā atea romano sermoni icogni
tā latinis litteris explicauit. Hic dicēdi præcepta &
artē primus apud latinos tradidit. Hic romano ipe
rio dominā rerū humanarū eloquētiā adiūxit. Hic
primus olium pater patriæ appellatus. Primus i to
ga triūphū / faciēdiq; laureā meruit. Itaq; nō magis
patrē patriæ ipsū appellare cōuenit / q̄ parentem elo
quii & litterarū nostrarum. In dicēdo uero q̄ta illi
uis / q̄ta gloria fuit / multa restant. Nunq̄ in aliqd
uehementius romanus senatus audiuit / q̄ accusatio
nē C. Verris. Nihil unq̄ inolentius neq; asperius / q̄
accusationē Catilinae. Deniq; nihil habet romana
faciētia / quod isolēti græciē aut opponere aut præ
ferre possit / præter Ciceronis eloquētiā. Oīa studia

Laudes
Ciceronis

quæ latinis ingeniis lumen afferre possint: in Cice-
rone reperies: qui cū se totum ad imitationem gre-
corum contulisset: uim Demosthenis: copiam Pla-
tonis: iocūditatē Isocratis præclare cōsecutus est.
Quis igit̃ eum digne laudare pōt: cuius imortale
ingeniū solū Po. Romanus par ip̃erio suo habuit?
Eius oratio qua nihil pulchrius auditū est: præ se
fert foelicissimam facilitatem. Quare non imerito
eloquentiæ parens ab oībus dictus est.

Caesar

Julius Cæsar genere/eloquētia/magnitudine animi
clarus/Rhodi præceptorē habuit Apoloniū, modē-
stissimū & clarissimū uirū: cuius institutiōem præ-
ceptaq; dicēdi audissime profecutus est. Sane ele-
gantissimam quandam ciuili eloquētiæ uim Cæ-
sari ab natura insitam fuisse perhibent: i qua eum
splendidissime adeo elaborasse cōstat: ut secundū
i urbe Roma absq; ulla contentione locum obti-
nerit: Qui si foro tantū uacasset: non alius ex no-
stris contra Ciceronē nominaretur. Tanta i eo uis
est/ id acumen/ ea concitatio: ut illum eodem ani-
mo dixisse quo bellauit/ appareat. Exornat tamē
hæc omnia mira sermonis: cuius proprie studio
sus fuit elegantiā. Nam maximum ei cum gratia i
perorandis causis splendorem obtigisse tradunt:
ipsiusq; lenitate/ clementia/ consuetudine/ studio/
magnam ex plebe beniuolentiam comparasse.
Amitam suam Iuliam Marii uxorem defunctam
luculenta pro rostris orationem laudauit. Mariū

statuas tum primum post Sillæ dominatum uifas
producere aufus. Primus mortuę uxoris laudatio
nē edidit. Scribere & legere simul dictare & audire
solutū accepimus. Epistolas uero quaternas pariter
librariis dictare: aut si nil aliud ageret / septenas.
Res gestas suas cōmentariis, xi. sūma facilitate ue
nustateq; explicauit.

Crispus Salustius ciuis Romanus præstātissimus hi
storiarum scriptor rāto ingenio & eloquentia flo
ruit / ut oibus scriptoribus tā græcis q̄ latinis nō
modo possit cōparari: uerū etiā præferēdus esse ui
deat. Habuit. n. immortalē scribēdi uelocitatem: cu
ius si splēdorē cōsideres / nihil elegātius: si digni
tatē / nihil ornatius iueniri possit. Eum Quintilia
nus Tucydidæ opponit. Liuium at Herodoto cō
parauit: Verū Herodoto Tucydidē præposuerat.
Cōstat ergo maximā Salustio gloriā & laudem a
Quintiliano tributā: quē Liuius præferēdū censuit.
Sed maximū latinę liguę detrimentū est: quod libros
perpetuę historię amisimus: qui multū a Nonio
Marcello / aliisq; scriptoribus cōmemorantur.

Seneca Cordubensis Neronis præceptor / cōtinenti
simæ uitæ fuit / ac ī omni genere eloquētię clarus;
cui teste Quintiliano / ingenium facile: copiosum
studii plurimū: multa rerum cognitio. Tractauit
omnem fere studiorum materiam. Nam & oratio
nes eius & poemata & epistolę & dialogi efferun
tur. Egregius uitiorū insectator fuit. Multæ in eo

Salustius

Seneca

claræq; sententiæ. Multâ etiâ morum gratia. Multa in eo probanda / multa etiâ admittenda sunt.

Liuius

Titus Liuius Patavinus historiârû scriptor illustris ab urbe cõdita usq; ad Drusum Octavianum nepotem romanâ sũma sagundia cõtexuit historiã. Hic tantâ eloquentia floruit / ut nemo affectus hominum melius expresserit: nemo res ipsas dilucidius explicauerit: scriptoresq; oēs dignitate orõnis & historia ueritate uel superauerit: uel certe adæquauerit. Idq; diui Hieronymi testimonio satis comprobatur: qd pleriq; nobiles ab ipsis Gadibus ultimisq; galliarû & hispaniæ finibus ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem Romã uenerint / quadã illius admiratione cõpulsii. Et quos ad se urbis Romæ gloria nõ traxerat / iunius hominis fama pduxit. Eum Quintilianus Herodoto cõparauit: cum in narrando miræ iocunditatis / clarissimiq; cãdoris: tũ in cõtionibus supra q̃ enarrari potest eloquentem.

Plinius

Plinius Secundus nouocomensis orator & historicus insignis liberalibus studiis tantam operam dedit / ut præclara ingenii sui monumenta reliquerit. Scripsit eni naturalis historiæ libros. xxxvii. opus sane diffusum atq; eruditum. Nã quicquid recognitione hominũ dignũ fuerat: quicquid opifex rerum deus / & deiceps parens natura crearat: inexplicabili / ingentissimoq; opere nulla oratione unq̃ satis laudato / cõplexus est. Nihil unquam legit / quod non excerperet: tantaq; uigilantia litteris incumbibat: ut omne tem

16
pus perire arbitraretur/ quod studiis non impari
ret. Quare electorum cōmentarios cētum sexagin
ta collegisse tradunt.

DIALECTICA

Dialectica quæ & logica dicitur/ est disciplina
ad discernēdas rerum causas inuenta: quæ
circa disputationes & intelligendi rationes

uerfatur. Eam Zeno eleates gente italus inuenisse **Zeno**
phibetur. Aristoteles uero ad regulas quas dā eius **Aristoteles**
doctrinę argumēta perduxit. Varro autē dialecticā **Varro**
& rhetoricā in nouem disciplinarum libris tali simi
tudine diffiniuit. Dialectica & rhetorica est quod ī
manu hominis pugnus astrictus/ & palma distēta:
illa uerba contrahens: ista distēdēs. Dialectica si
quidem ad differēdas res acutior: rhetorica ad il
la quæ nititur docēda faciūdiōr. Dialectica nōnūq̄
in scolis legiūt. Rhetorica frequēter procedit ī forū.

Est autem pars philosophiæ id est rationalis/ quæ lo
gica appellatur: in qua disputatur quēadmodum
in rerū causis uel uitæ moribus & institutis ueritas
ipsa quærat. In ea siquidē tractatur de isagogis:
hoc est de introductionibus ad artem dialecticā:
quas Porphyrius edidit. De cathogoriis: hoc est **porphyrius**
prædicamentis ab Aristotele conscriptis: ī quibus **Aristoteles**
per uarias significationes oīs sermo concluditur.
Itē de p̄hermētiis subtilissimis nimis: id est de ī
terpretatione: de quibus Aristoteles dicit/ cum per
hermētiā scrip̄tibat: calamū ī mente tingebat.

De syllogismis hoc est argumētationibus/ quibus
totius artis dialecticæ utilitas & uirtus ostenditur.

ARITHMETICA

Arithmetica disciplina est quæ de nume-
ris tractat/ quã scriptores liberaliũ artiũ
inter disciplinas mathematicas primam

esse uoluerũt. Mathematica uero latine dicit̃ doc-

Mathema trinalis scientia/ quæ abstractam considerat quanti-
tica tatẽ: cuius species sunt quatuor. Arithmetica. Geo-
metria. Musica: & Astronomia. Primum apud græ-

Pythago cos Pythagoram ferũt arithmetica[m] conscripsisse:
ras. Nicho quam Nicomachus Aristotelis pater longiore trac-
machus tatu composuit. Apud latinos uero primus Apule-

Apuleius ius: dehinc Boetius traduxerũt. Numerus autẽ est
Boetius multitudo ex unitatibus constituta. Numero nu-
mus uocabulũ dedit: & a sui frequẽtatione nomẽ

indidit. Ratio numerorum contẽnenda non est. In
multis. n. locis numerũ auctores frequẽtant. Virgi-

lius. xi. aneidos. Hetrusciq; duces equitũq; exer-
citus ois Compositi numero i turmas. Et i Sileno.
Tum uero i numerum faunosq; ferasq; uideres

Quin & metra numeros dicimus. Vt idẽ Virgilius
in Moeri. Numeros memini si uerba tenerẽ. Datũ

est etiã nobis ex aliq̃ parte sub numerorũ cõsistere
disciplina: quãdo horas numero cõputamus/ quã
do mēsiũ circulos & spatiũ ãni redeũtis p numerũ
agnoscimus. Numerorũ igiẽ notitia teste Quĩtilia
no. cuiuscũq; primis saltẽ litteris erudito necessaria ẽ.

16
GEOMETRIA

Geometriam quæ terræ mēsurā interpretatur primū ab ægyptiis reptā uoluerūt: quā in undante nilo & oibus agris ægyptiorū limo obductis / in itū terrę diuidēdæ p̄ lineas & mēsuras nomē arti dedit: ac de idelōgiori sapientū īgenior & maris & cæli & aeris spatia metiunt. Reprehensī autē sunt a geometris historici / ut Quītilianus tradit / qui magnitudinē īsularū satis significari nauigationis ambitu crediderūt. Nam forma quæ in orbem efficitur / amplius spatium complectitur: q̄ si quadratam efficias. Rursusq; quadrata triangulāri. Nempe hac disciplīna coeperūt studiosi post terræ dimensionem / & cæli spatia inquirere: quāto interuallo luna a terris: a luna sol ipse distaret. Sicq; interualla ipsa cæli / orbisq; ambitū per numerū stadiōnū ratione probabili distinxerunt. Huius artis tripartita diuisio traditur in magnitudinē numerabilem: ī magnitudinē rōnalē: & in figuras solidas. Numerabilis magnitudo est quæ numeris arithmetice diuidi potest. Magnitudo rationalis est / cuius mensuram scire possumus: sicut irrōnalis est / cuius q̄ntitas & mensura incognita est nobis. Figuræ solidæ sunt / quę longitudine / latitudine / & altitudine Dinocratem continentur. In ea claruit Dinocrates / qui Alexandro magno ī ægypto Alexandriam metatus est: & restauracioni templi Ephesiæ Dianæ præfuit. Gran Archimede & Archimedi Syracusano / ut Plinius auctor est / des

geometricæ ac machinalis sciētię testimonium. M.

Philon
Euclides

Marcelli contigit iterdicto/ cum Syracusæ caperen-
tur ne uiolaretur unus. Laudatus ē & Philon athe-
nis armamētario mille nauium fabricato. Euclides
uero/ cuius nunc opera extant/ geometrię studiis
omnes antecellit.

Geogra-
phia

S ub arte geometriā cōtinētur perspectiua & geogra-
phia. Illa quidem radiorum reflexiones ac qualita-
tes inquirat. Hęc uero terrarū orbem uniuersum de-

Ptolemęus

scribit/ urbiūq; distantias & loca mensurat. Vt Pto-
lemęus tempore Traiani & Antonini p̄ncipum ro-
manorū: Descripsit radio totū qui gentibus orbē.

Strabo

Et ante illum Strabo Gnosius/ qui i ea scientia cla-

Plinius

rus habetur. Apud nostros Plinius/ Solinus/ & Pō-

Solinus

ponius de geographia libros pulcherrimos edide-

Pōponius

runt. **MVSICA**

Musica est disciplina quę uocum modula-
tiones/ generaq; & qualitates explicat:
quam ante diluuium Moses scribit inue-

Tubal
Pythagoras

nisse Tubal de stirpe Cain. Gręci uero dicūt Pytha-
goram eius artis initium comperisse ex maleorum
sonitu/ & cordarum extensione percussa. Idē sane

Amphion
Linus

Pythagoras atq; eum secuti acceptā sine dubio an-
tiquitus opinionem uulgauerunt: mundū ipsū ra-
tione esse compositum: quam postea sic lira imita-
ta. Alii Amphion & Linus Thebeū musicā iuen-

Orpheus

tores prodiderunt. Citharam primus oīum iuenit

Orpheus: quē diis gētium/ quia rudes quoq; atq;

agrestes

agrestes animos ammiratione mulceret: nō feras mor
 do: sed saxa etiā siluasq; duxisse posteritatis me
 moriæ traditum est. Pan deus Archadiæ fistulam Pan
 adinuenit: Et primus calamos cæra cōiungere plu Mercurius
 res Instituit. Monaulū Mercurius. Obliquā tibiam Mydas
 Mydas in phrygia. Geminas tibias Marlias. Cum Marlias
 tibiis canere uoce Troezenius Dardanus instituit. Troezēius
 Citharam nouem cordarum Timotheus iuenit. Timo
 Aeneam tubam Piseus tirthenus. Saltationem ar rheus
 maram Curetes docuere. Piseus

Socrates fons ipse philosophorum teste Quirtiliano/ Socrates
 iam se senex institui lira fidibusq; tractadis opam
 dedit. Plato ciuili uiro/ quem politicon uocant: ne
 cessariā musicā credidit. Lycurgus lacedæmonius Lycurgus
 durissimarū legum auctor musices disciplinā pba
 uit. Temistocles cū in epulis lirā recusasset/ ut uer Teistocles
 bis Ciceronis utar/ est habitus indoctor. Epaminū Epaminun
 das græciæ p̄iceps fidibus p̄clare cecinisse dicit. das
 Chironē quoq; centaurū & Achillē eius discipulū Chiron
 musica arte delectatos pdiderūt. Duces maximos Achilles
 & fidibus & tibiis cecinisse traditū ē: Et exercitus Lacedæoniū
 lacedæmoniorū musicis accēsol modis. Apud nr̄os
 Aurelius Augustinus libros sex in arte musica ele Augustiū
 ganter cōscripsit. Boetius quoq; aliicq; nōnulli lati Boetius
 norū huius scientiæ egregia uolumina cōdiderūt.

ASTROLOGIA

Strologia siue Astronomia: aliud enī uoca
 bulum a lege siue rōne astrorū; aliud a nor

ma deductum est: cursus astrorum designat / eorumque
coniunctiones & distancias certa ratione percurrit. Nam
caelestium notitia gloriae: Et canit errantem lunam / so-
lisque labores: Et terras tractusque maris: caelumque profun-
dum. Frigida Saturni sese quo stella receperet. Quot
signis caeli Cyllenius erret in orbem. Si uero solem ad-
rapidum stellasque sequentes Ordine respicias: nunquam
te crastina fallat Hora: nec insidiis noctis capere se-
renae. Astronomia igitur natiuitates mortalium: caeli
conversionem: ortus & occasus siderum continet: & obser-
uat. Duobus. n. principibus omnes homines regi uoluerunt
que expectandorum siderum arte excelluerunt. Natura &
uoluntate. Naturam sideribus subiectam opinantur. Vo-
luntatem uero liberam prodiderunt. Influxu ergo
siderum quae uentura sunt / facile scire possumus.
Sunt enim stellae perpetuae famulatrices uoluntatis
diuinae. Praeclare igitur in Timeo scriptum est a Pla-
tone. Ea quae a nobis Deus sciri uoluit: in caelo scrip-
sit quasi in libro. Et Marcus Manilius in quarto
astronomico libro. Fata regunt orbem: certa stant
omnia lege: Longaque per certos signantur tempora cur-
sus. Hinc apud Graecos summo in honore habitus est
Anaxagoras: quem tradunt Olympiade. lxxviii. pre-
dixisse caelestium litterarum scientiam / quibus diebus saxum
casurum esset e sole. Idque factum interdiu ad Egos flu-
men traciae Plinius asseuerat. Apud Romanos eadem
disciplina praeditus ratione defectus utriusque sideris
primus in uulgo extulit Sulpitius Gallus. Obliqui

ratem uero signiferi primū intellexisse Anaximā Anaximā
 drū milesiū pdiderūt. Signa deīde ī eo Cleostratū. der. Cleo
 Astrologiam primo apud ægyptios iuentam pleriq; stratus
 uoluerunt. Alii Caldeos primos illam docuisse tra
 diderunt. Abraham uero ante oēs instituisse ægyp Abraham
 rios astrologiā Iosephus auctor est. Græci at dicūt
 hāc artē prius ab Atlāte Iapeti ex Libya filio exco Atlas
 gitatā. Vnde & occasionem fabula iuenit: ut eum
 cælū humeris sustinere cōfingeret. Fratrem quoq; Prome
 eius Prometheum de luto formasse hoīes tradūt: theus
 q̄a & ipse ī ea scientiā clarissimus fuit: primusq; ut
 aiunt / astronomiā Assyrios docuit: quam ī altissi
 mo residens caucasi uertice / maxima cura studioq;
 didicerat. Nōnulli putauere Zoroastrem bactriano Zoroastref
 rum regem mūdi p̄cipia / siderūq; motus diligen
 ter spectasse. Post illū Thales milesius ursæ maio Thales
 ris q; septērio nūcupat / naualisq; astrologiæ inuē
 tor / solis defectus conuersionesq; p̄dixit. Anaxi Anaximā
 māder deīde sphaerā cōstruxit: æq̄noctia notauit: der
 ac primus terrę marisq; circuitus accurate descripsit.
 Eudoxus & Aratus astrologi uniuersū stellarū nu Eudoxus
 merū cōprehēdisse se & cōscripsisse iactarunt. Cæ Aratus
 terum astrologia Berosum caldeum enituisse acce Berosus
 pimus: cuius imaginē līgua inaurata ob futurorū
 p̄ditionē Athenienses publice in gīnasio statue Linus
 re. Omitto Linū thebanū: Musæum atheniensem: Musæus
 Democritū abderitē & Ptolemēū pheludiēsē uiros Dēocritus
 eius disciplinæ peritissimos & sūmos astrologos. Ptolemauf

Errant autē q̄ credūt sidera quibusq; attributa mor-
talibus: clara q̄dē diuitibus: obscuriora paup̄ibus:
& p̄ sorte cuiusq; fulgētia. Nō tanta celi societas
nobiscū est: ut nostro fato mortalis sit ille quoq;
siderum fulgor.

PHILOSOPHIA.

Philosophia quæ apud latinos amor sa-
pientiæ recte appellari p̄t: est humana
rum diuinarūq; rerū cōgnitio cū studio
beneuuedi cōiūcta. Hęc. n. sciētia & opinatione cō-
stare uideē. Sciētia / cū res aliq̄ certa rōne percipiē.
Opinatione / cū adhuc certa res later: & nulla rōne
cōprehēdi posse uideē. Philosophie tāta est uis: ut
iuxta Platonis sniam / nihil maius unq̄ ad huma-
nū genus a diuina munificētia uenerit. Hęc nos pri-
mū ad dei maximi cultū: deīde ad ius hoīum: tum
ad modestiam / magnitudinēq; animi erudiuit ea-
demq; ab aīo tanq̄ ab oculis caliginē dispulit: ut
oīa supera / ifera / prima / ultima / media uideremus.
Eam Cicero ī tusculanis disputationibus his atto-
lit laudibus. O uitæ philosophia dux: o uirtutis in-
dagatrix / expultrixq; uiciorū: qd nō modo non
sed oīo uita hoīum sine te esse potuisset! Tu ut
bes peperisti: tu dissipatos hoīes ī societate uite cō-
uocasti. Tu eos primo īter se domiciliis: deinde cō-
iugiis: tū litterarū & uocū cōmunionē cōiūxisti:
tu lumē legū tu magistra morū & disciplina fuisti.
Ad te confugimus: a te opem petimus: tibi nos ut

19
antea magna ex parte / sic nunc penitus totos tra-
dimus.

Porro philosophiæ duo fuere p̄cipia: ut Laertio pla-
cet: unū quod ab Anaximandro: alterum quod a
Pythagora fluxit. Primū appellatū est ionicum: q̄ Pythago-
Thales p̄ceptor Anaximādi ex Ionia fuerit: al- ras
terum italicū: q̄ illius auctor Pythagoras ī Italia ut
plurimū philosophatus sit. Idem etiā Pythagoras Socrates
philosophiā primus appellauit. Socrates aut̄ deuo-
cavit a c̄lo: quā ī tris partes scindi uoluerūt. Phy-
sicam / idest naturalē / quæ de mūdo & de his quæ
sunt ī eo / differere uideēt. Ethicam .i. moralem / quæ
de uita moribusq; pertractat. Dialecticā .i. rōnalem
in qua disputaēt quēadmodum ī rerū causis / uel ui-
tæ moribus ueritas ipsa quærat̄. In physica igitur
causa quæredi. In ethica ordo uiuēdi. In dialectica
ratio ītelligendi uersatur.

Dialecticā siue logicā / p̄ quā discussus rerū motūq;
causis uim earū rōnabiliter p̄serutamur: a Zenone Zeno
eleate initium sumpsisse memoriæ p̄ditū est. Ethicam
uero Socrates primus īuexit: & ad corrigēdos
cōponēdosq; mores īstituit: atq; omne studiū eius
ad bene uiuēdi normam perduxit / diuidēs eam ī
quatuor uirtutibus aīe: prudētia / fortitudine / iusti-
tia / temperantia. Prudētia est qua ī rebus oībus bo-
na a malis discernimus. Fortitudo est qua aduersa
æquanimit̄ toleramus. Iustitia est qua recte iudi-
cādo sua cuiq; distribuimus. Temperantia est qua

libido & concupiscentia rerum frenantur.

Ethica i pluris diuisa e sectas. Academicã / cyrenaicã / eliacã / megaricã / cynicã / eretricã / dialecticã / peripateticã / stoicã / & epicuream. Verum meo iudicio pre ceteris philosophis eminet Academici / peripatetici / stoici. Veteris academiae princeps fuit Plato.

Plato Peripateticæ Aristoteles. Stoicæ Zeno.

Archelaus Thales milesius ante alios celi causas atq; uim reru naturalium rone pscrutatus est: Quam dehinc Plato

Plato quadrifariam distinxit: in Arithmeticã / geometriã / musicã / astronomiam.

Magi In philosophia apud Persas primu claruisse magos pleriq; dixerut. Apud babylonios & assyrios deinde floruisse Caldeos. Apud Indos gymnosophistas: & ex iis ad Aegyptios philosophia manauit. Inde apud gallos Dryudae sapientes fuere.

MEDICINA.

Arabus **M**edicinã uero qua nulla artium fructuosior / primu apud egyptios repertam uolunt. Alii Arabu Babylonis & Apollinis filium iuenisse crediderut. Ouidius at i libro metamorphoseos Apollinẽ ipsum medicinae inuentore fuisse restatur.

Apollo Inuentum medicina meum est: opiferq; per orbem
Aesculapius Dicor: & herbarum subiecta potetia nobis. Auxit deide famã Aesculapius ex Apolline & Coronide

nimpha genitus / clarus admodum in arte medici
na troianis tēporibus: quē fulmine ictum fabulan
tur: quoniā Tindaridā & cōplures alios ad uitā re
uocasset. Sed lōgo tēpore post uelut nocte densissi
ma latuit: quā Hippocrates Asclepiū filius / Pytha
goreq; discipulus / genitus in insula Coo / ea tēpe
state illustris ac p̄iceps medicinē reuocauit ī lucē.
E medicis primus oīum Romā uenit peloponēsis
Archagatus Lisaniē filius anno urbis cōditæ quin
gentesimo xxxv. Dioscorides uir militaris uirtu
tes herbarū / arborū / lapidū / aīaliū accurate descrip
sit. His post multa sēcula successit Galienus īsignis
medicus / natus apud Pergamū Asiē: q̄ Athenis pri
mū: dehinc Romæ excellētissime claruit anno ab ur
be cōdita octingētesimo. lxxxix. Eum tradūt edi
disse uolumīa cētū q̄nquagīta. Post illū Rasis poe
nus: q̄ lingua arabica libros ī medicina cōscripsit.
Sed lōge clarius & distinctius post eum ī eadē līgua
Auicena hispalēsis effecit. Charmis ex massilia / ut
Plinius tradit / dānatis nō solū prioribus medicis:
uetū & balneis: frigida etiā hibernis algoribus la
uari persuasit. Merfit ægros ī lacus. Videbamus se
nes cōsulares usq; ī ostēratiōem rigētes. Multos
hoc loco p̄tereo medicos celeberrimos: qualis
Chrisippus / qui ingēti garulitate medicinam mu
tauit. Erasistratus / qui Anthioco rege sanato / cen
tum talētis a Prolemæo filio eius donatus est. An
tonius musa qui diuū Augustū cōtraria medicina

Hippocra
res

Archaga
tus

Dioscori
des

Galienus

Rasis

Auicena
Charmis

Chrisippus

Erasistra
tus. Anto
nius musa

grauī periculo exemit. Ob id statuat̄m gream iuxta
Aesculapii signum Augustus locari iussit.

HERBARIA

Chiron

Dictamū

Chelidōia

Bubula

Ruta

Origanū

Edera

Feniculus

Lactuca

siluestris

Cynare

Laurus

Helxine

Vitriola

Iuncus

Herbariam uero & medicamentariā Chironē Saturni filiū iuenisse p̄diderūt. Dictamū herbā extrahēdis sagittis cerui monstrauiere p̄cussi telo: pastuq; eius herbę eiecto. Chelidoniā uisui saluberrimā hirūdines mōstrauerer uexatis pullorū oculis illa medētes. Testudo cuni lā quā bubulā uocant/pastu uires cōtra serpētes refouet. Mustella ruta in muriū uenatu cū iis dimicatione cōserta. Ciconia origano. Apri edera in morbis sibi medētur: & cācros uescendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta/fenicali succo īpedimentū illud exuit: nīridusq; uernat. Idē hyberna latebra uisu obscurato marathro herbę sese affricās oculos iungit/ac refouet. Draco uernā nausēā siluestris lactucę succo restrigit. Cereus herba cynare uenenatis pabulis resistit. Palumbes/gracule/merule/perdices lauri folio annuū fastidiū purgāt. Colūbe/turtures/& gallina cei herba quę uocāt helxine. Anates/anseres ceteraq; aquaticę herba fidente. Grues & similes iūco palustri. Coruus occiso Chameleōte: qui etiā uictori nocet: lauro infestū uirus extinguit.

DISCIPLINA MILITARIS

Menio nunc ad p̄cipuū & firmissimū decus Romani īperii salutari p̄seuerātia lō

go tēpore sincerum & icolumē seruatum / militaris
 disciplina tenacissimū uincolū. In cuius sinu ac tu
 tela serenus trāqullusq; beatę pacis status acq̄escit.
 Nā disciplina militaris acriter retenta p̄cipatū Ita
 liæ romano imperio peperit: & multarū urbiū / ma
 gnorū regū / ualidissimarum gētū regimē largita
 est. Fauces pontici sinus patefecit: alpiū tauriq; mō
 tis conuulsa claustra tradidit: ortūq; e paruula Ro
 muli casa totius terrarū orbis fecit columē: ex cu
 ius sinu oēs triūphi emanarunt: & postes angustæ
 domus sēpiterna gloria triumphant. Nōnulli itaq;
 rei militaris disciplinam affecuti p̄clara facinora
 terra mariq; gessere.

Primi cōtra ægyptios ap̄hti p̄ælium fecere fustibus:
 quos uocant phalangas.

Clipeos iuenerūt Proetus argiuorū rex & Acritus
 iter se bellātes siue Chalcus Athamantis filius

Proetus

Loricam Mydias Messenius.

Mydias

Gladium / hastam / galeam lacedæmonii

Ocreas & cristas Cares.

Cares

Arcum & sagittam Scythem Iouis filiū. Alii sagittas

Scythes

Persem Perseī filium iuenisse perhibent.

Perles

Lanceas Aetolas. Iaculum cum amento ferūt iuenis

Aetolus

se Aetolum Martis filium

Aetolus

Hastas uelitares Tyrrenum pilumq;

Tirrenus

Penthesileam amazonem securim.

Pēthesilea

Pugnare ex equo thessalos / q; centauri appellati sūt /
 habitantes secundum pelium montem.

Centauri

Ordinem exercitus/signi dationē/thesſaras/uirgias
Palamedes inuenit Palamedes troiano bello.

Ninus **P**rimus oīum Ninus rex assyriorū itulit bella finiti
mis: & rudes adhuc ad resistendū populos & belli
ignaros/terminos usq; libyæ perdomuit. Deuictis
igitur proximis cum accessione uirium fortior ad
altos transiret: & p̄xima queq; uictoria instrumētū
sequētis esset: totius oriētis populos subegit.

Cyrus **C**yrus rex persarū babylonios deuicit. Cresum lydo
rum regem cepit: cuius opes diuitiaq; ea tempeſta
te insignes erant. Asiamq; & uniuersum oriētem in
potestatem redegit.

Mylciades **M**ylciades dux Atheniensium cum exercitu. xi. mi
lium aduersus sexcenta milia persarum in campis
Marathonis tāta uirtute pugnauit: ut hinc uiros/
inde pecudes putares. Darius turpi fuga uictus du
centa milia persarum eo praelio amisit. Et cum tāta
uirtus singulorū fuerit: ut cuius prima laus esset:
haud facile discerni posset: p̄ceteris tamen The
mistoclis adolescentis gloria omnium iudicio ad
cælum usq; perlata est.

Cinégirus **C**ynegiri quoq; militis Atheniensis gloria magnis
ſcriptorū laudibus celebrata est. Qui ī eodē praelio
post ingentē hostiū cladem/cū persas fugiētes ad
naues usq; p̄secutus esset: onustā nauē dextra com
prehensam non prius dimisit/ q̄ manus præcidere
tur: dextra amputata/sinistra nauē detinuit: qua &
ipsa præcisā dētibus nauē tenuit. Tāta siquidē ī eo

29
uirtus fuit/ut nō tot cędibus fatigareē: non dextra
leuaq; manu amiffis uinceretur: sed ad extremum
ueluti rabida fera morfu quoq; dimicauerit.

Leonida Rex Spartanorum aduersus decies centena
milia perfarū duce Xerfe cōflicturus/cum quatuor
milibus militum angustias thermophilarum occu
pauit: ubi triduo cum īgenti perfarū dade dimica
uit. Quarta die cū a uiginti milibus hostiū cacumen
thermophilarū teneretur: dimiffis focis/ipse cum
sexcētis milibus castra perfarū magna ui adorti cę
dunt/sterntq; oīa: per totū exercitum uictores ua
gātur. Tandem non uicti/ sed hostes cędēdo fati
gati inter stratorū cateruas occiderunt.

Epaminūdas thebanorū dux/bello strenuus & litte
rarū studiis doctissime erūditus aduersus lacedæ
monios uictor sæpe cōseruit. Ad postremū cū non
ducis rātū/uerū etiā fortissimi militis officio fungi
tur: ab Anticrate sparo rusticali uulneratus iteriit.
Quo exticto thebanorū uires pariter cecidere. Nā
hunc ante ducē ullū nunq̄ memorabile bellū gesse
re: nec postea uinibus/ sed cladibus īsignes fuere.

Philippus Macedo uir armis & bello clarus atheniē
ses subegit. Illyrios uicit. Urbē nobilissimā Larissā
cepit. Thessaliā expugnauit. Mathonā urbē/ubi
de muris sagitta iacta dexterū oculū amiffit: aliasq;
īnumeras & urbes & regiones īperio suo adiecit.

Pirrhus rex epiri paterno genere ab Hercule oriūsus
magnas res gessit: cuius Tarentino bello inter for

tissimos uiros cum auxiliū aduersus romanos ferret/magna uirtutis documenta extitere.

Mitridates rex ponti magna ui animi & corporis præditus Nicomedem bitinia: Arioparzanem cappadocia expulit: græciam insulasq; omnes excepta Rhodo occupauit: Euboiam & ipsum græciæ decus Athenas expugnauit: bellumq; cū populo Romano per quadraginta annos magna uirtute gessit: adeo ut italiam iam/ipsamq; urbem Romā regius terror afflaret.

Hannibal Carthaginensium dux ferocissimus: qui annorum ferme nouem odium perenne in Romanos ad aram patri iurauerat/populum Romanum per decem & octo annos uariis cladibus obtruit. Saguntum ueterem Hispaniæ ciuitatem Romanis foederatam octauo mense euertit. Per alpes ī italiā traiecit. Copiæ illi fuerunt. lxxx. milia peditum. x. milia equitū. xxxvii. elephāti. P. Scipionem senio rem inter padum atq; ticinum. Sempronium lōgū apud trebiam. Flaminiū apud trasumenū. Paulum & Varonē apud Cannas apuliæ uicum superauit. Et cum ad tertium ab urbelapidē castra posuisset: tanta imbrium ac uentorum uiolentia coorta est: ut diuinitus hostē summoueri putādum sit. Itaq; fugere cōpulsus ī ultimum italiæ se recepit sinum.

Codex Ad nostros rādem mea se uergit oratio. Quis enim tanta facundia/ aut uerborum copia exuberans / tot fortissimos milites/clarissimosq; Romanorum

27
duces enumeret? Quis nō miretur Horatii Coclis
fortitudinē: cum aduersus Porſenā etruſcorum re
gem/qui Tarquinos ī urbē reſtituere tentabat: pro
ponte Sublicio ſtetit: & aciem hoſtium ī fatigabili
pugna ſuſtinuit: donec pons a tergo ī terrumpere
tur: cum quo pariter ī tyberim decidit: & armatus
ad ſuos trā nauit.

Quis Mutii Scauolae cōſtantiā referat: qui ī caſtra Por Mutius Sca
ſenae ueniens/ ut regē necaret: purpuratū pro rege uola
deceptus occidit? Apprehēſus dextrā aris īpoſuit.
Hoc ſupplicii ardentibus focis exigens q̄ in cede
pecaſſet.

Milo Crotonēſis athleta celeberrimus: quē ſupra hu Milo
manas uires oīa feciſſe tradunt/ in olympico certa
mine ictu nudae dextrae taurum occidiſſe prodiſſe:
& per ſtadium ī humeris ſine fatigatione portariſſe.
Is cū cōſtituiſſet: nemo ueſtigio educebat. Malū te
nenti nemo digitum corripiebat.

An nō dignus ſūmis laudibus Furius Camillus: qui Camillus
gallos urbe iam capta & icenſa arcē capitolini mon
tis obſidentes: ac poſt ſex meſes reſeſſum ſuum
mille pondo auri uēditates/ a tergo ſubito aggreſ
ſus adeo cecidit/ ut oīum incēdiorum ueſtigia gal
lici ſanguinis undatione deleret.

L. Sicinius Dentatus fortiffimus miles centies uicies Sicinius
praeliatus/ & ex hoſtīū prouocatione octies uictor
fuit. Quiq; & quadragita cicatricibus aduerſo cor
pore inſignis/ ī tergo nullam habuit. Spolia ex ho

ste cepit. xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuigi-
ti. Phaleris. xxv. Torquibus tribus & octoginta.
Armillis centū sexagīta. Coronis triginta sex. Cui-
cis quatuordecim. Aureis octo. Muralibus tribus.
Obsidionali una. Fisco æris decem. Captiuus uigin-
ti milibus. Imperatores nouē ipsius maxime opera
triumphantes secutus.

Marcus Sergius ter & uicies uulneratus cum dexterā
Sergius in prælio amisisset / manū sibi ferreā fecit: & cū neu-
tra pene idoneus ad præliādum esset: sinistra una
die quater pugnando uicit. Ab Hannibale bis cap-
tus refugit. Omnibus asperrimis præliis que per id
tempus romani gesserunt: insignitus est donis mi-
litaribus. Et ut Plinius refert / Cremonā obsidione
exemit. Placetiā ritatus ē. Duodena castra hostiū
in gallia cepit. Apud Trasumenum / Trebiam / Ti-
cinūq; corona ciuica donatus est. Cannensi quoq;
prælio solus accepit coronam.

L. Pa- **L.** Papius uelocitate cursor / oī bellica laude dignus
pirius. Sānitas qui apud Caudinas furculas ingenti clade
romanum exercitum sub iugū miserāt: sūma inter-
nitione deleuit: nec prius finis cēdibus datus: q̄ iu-
gū hostibus & duci capto reposuit. Hic ut Līuius
refert libro. viiii. fuit uir haud dubie dignus omni
bellica laude / non animi solum uigore: sed etiā cor-
poris uiribus excellens: cui præcipua pedum pemi-
citas inerat: quæ cognomen etiā dedit: uictoremq;
cursu oīum ætatis suæ fuisse ferunt. Nec cum ullo

24
asuperiorem fuisse militiam pediti pariter equitiqu.
Quin eū parem destināt animis magno Alexādro
ducem: si arma Asia perdomita in europā uertisset.
Inuictus ergo Alexāder cum iuictis ducibus bella
gessisset: immo etiam eo plus periculi subiisset: quā
Macedones unū Alexādrū habuissent: romani mi-
lites multi fuissent Alexādro uel gloria uel rerum
magnitudine pares.

M. Atilius Regulus fortissimus imperator de Salen. M. attilius
tinis triumphauit: primusque Romanorū ducum in
Aphricam traiecit. Urbē Clipeā & trecenta amplius
castella uastauit: oppida ducenta & hominū ducē-
ta milia accepit. Serpētem horrēdæ magnitudinis
centum. xx. pedum apud Bragada fluuium intere-
mit: omniumque uictor terrorem sui nomīs late cir-
cūtulit.

Q. Fabius Maximus fufis liguribus triūphauit. Han. Q. fabius
nibalē per Sāniū, per Falernos garganosque saltus
sic mācerauit: ut qui frangi uirtute nō poterat: mo-
ra cōminueretur. Hinc illi cognomen cūctator. Ta-
rentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde
translatum in capitolio dedicauit.

M. Marcellus apud padū gallorū ducē singulari præ. M. marcel-
lio fudit: armis exiit: eaque Ioui feretrio dicauit. Hā il-
nibalem primus uinci docuit. Syracusas expugna-
uit. Et cum triumphus a senatu negaretur: in alba
no monte triumphauit.

Nec. Pub. Scipionis Aphricani memoriā, cui deleta Scipio

Aphricāus

Carthago æternum cognomen dedit/ab his exem-
plis separare debemus: qui decē & octo annos na-
tus patrem apud Ticinū singulari uirtute seruauit.
Senatorios uiros Italiā deserere cupiētes sua aucto-
ritate compescuit. Viginti quatuor annorum consul
ī hispania missus/ut insolētissimos Numantine urbis
spiritus superiorū ducum culpa nutritos cōtunde-
ret: eodem momēto tēporis/quo castra intrauit/edi-
xit/ut omnia ex iis que uoluptatis causa comperta
erant: auferrentur/ ac sūmouerentur. Nā cōstat tū
maximū idē īstitorū & lixarū numerū cū duobus
milibus scortorū abuisse. Hacturpi sētina uacuefac-
tus exercitus ac rē illam & animosā numantiā incē-
diis exustam/ruinisq; prostratā solo æquauit. Car-
thaginem hispaniē eodē quo obsessa est die cepit.
Virginē pulcherrimā ad cuius aspectū accurrebat:
ad se quidē uertit adduci: ne quid de uirginitatis
integritate delibasse saltē uel oculis uideretur. Has-
drubalē hispania expulit. Magonē fratrē Hānibal-
lis prælio uictū Romam misit. Syphacē mauro-
rum regē/ac Massinissam Numidum ī amicitia recepit.
Hanonē Aphrorū ducem superauit. Syphacem Nu-
midie regē cepit/ac Romam misit. Hasdrubalis ca-
stra una nocte prorupit. Carthaginis portas obse-
dit. Hānibalē Italiē īcubantē reuocauit: & cū de pa-
ce non cōuenirēt: signa cecinere. Prælium ab utroq;
duce īstructū est: quale uix ulla memoria fuit. Cō-
stat. n. nec melius instrui aciem/nec acrius pugnari
potuisse

potuisse. Nā duo lōge clarissimū duces: duo fortissimū
mi exercitus. Scipio uictor extitit pene ipso Hāni
bale capto. Aphricę triumphum statim secutus est
terrarum orbis.

C. Marius arpinas Iugurtā captū cū duobus filiis
ante curiā egit. Urbē capsam ab Hercule cōditā / in
genti solitudine / serpētibusq; uallarā: moenibus
armis / uiris / asperitate locorū munitissimā / mira
foelicitate superauit. Mulucam saxeo inditā mon
ti / per angusto ac difficillimo aditu penetrauit. Bo
chum inauritanię regē apud oppidū Cirtam sum
mā clade cecidit. Cimbros / teuthonas / atq; tiguri
nos uicit: deq; his triumphauit. Rex eorū Teutho
locus q; senos equos transilire solitus erat: uir exi
miā pceritatis / adeo ut iter tropheę suā emineret:
fugatus atq; comprehensus: insigne spectaculum
triumphi fuit.

L. Cornelius Sylla uir armis optimus / Mario iunio
re prenesse interfecto / foelicem se appellari iussit.
Questor bello numidico Iugurtham a Bocho i de
ditionem accepit. Athenas frugū parentē obsidio
ne ac fame ad humanos cibos cōpulit. Portum py
reū sex muris munitum recepit. Euboia atq; Boē
tia Mitridatis præsidia depulit. Omnē eius exerci
tum apud cheroniam & orchomenā duobus pre
liis dissipauit. Archelaum præsētū eius cū centum
uiginti milibus equitū contra Romanū exercitū ue
nientem ita uicit: ut uix decem preliō supessent.

M
C. Marius

Bochus
rex

Theutolo
cus

Sylla

Medos / dardanos / scordiscos & dalmatas in inire
re superauit. Marium apud portam collinam sum-
ma strage lacerauit.

Pompeius Magnus Pompeius rerū gestarū gloria clarus / æqua
ro nō modo Alexādri māgni rerū fulgore: sed etiā
Herculis ppeiat liberi patris / Syllæ partes secutus
Domitiū Mariānæ partis ducē & Ierbam maunita
niæ regē eiusdē factionis occidit. Carbonē cōsulē
iteremuit. Siciliam recepit. Numidiā Hiarbæ ereptā
Massinissæ restituit. Aphricā totam ī ditionem re
degit. Oppida octigēta septuagitasex ab alpibus
ad fines hispaniæ ulterius magna uirtute subegit.
Sertoriū ī hispania uicit. Mithridatē ad uenēnū
cōpulit. Supplicem iussit regnare Tigranem. Col-
chos cecidit: ignouit hiberiæ: pepercit albanis. Eni-
chios / caspios / hiberos septentrionis plagæ popu-
los penetrauit. Et ī oriētem uerso agmine / ex asia /
ponto / armenia / paphlagonia / cappadocia / cilicia /
syria / scythis / iudæis / albanis / hiberis / insula creta /
basternisq; triumphauit. Libanū syriæ atq; iudeos
transgressus / per thuris & balsami siluas romona
signa circūtulit. Hierosolimā caput gentis euertit.
Hircano diadema iposuit. Aristobolo catenas de-
dit. Primus ī hyrcanū / rubrū & arabicū mare usq;
puenit. Exceptis quippe Indis / qui adhuc Roma-
nos non nouerant: oīs asia inter rubrum mare &
caspiū & oceanū pompeianis domita signis te

nebaſ. Vicies centum octogitatria milia hoïum ab
eo fuſa / occiſa / aut in deditiõem accepta. Naues
ocrigætæ quadragitaſex depreſſæ aut captæ. Oppi
da / caſtella mille quingera trigitaõcto i fidẽ recepra.
Cũ Cilices maria oĩa iuaſiſſët: ſublatisq; comertiis
latrocinarentur: Pompeius æquorum ora comple
xus / mare ruſcum / ſiculum / liguſticũ / gallicum / ba
learicum / gaditanum / lybicũ / ægyptium / adriaticũ /
ægeum / pòticum / pamphiliũ / aſiaticum / omneſq;
æquoris portus / ſinus / latebras / recessus / promõto
ria / frera / peniſulas / diuino quodam apparatu qua
dragefimo die a prædonibus liberauit: uſumq; ma
ris nauibus reddidit.

Aene longius euagetur oratio / multos hoc loco præ
tereõ fortiffimos uiros & clariffimos imperatores:
quales fuerunt Hercules & Liber pater: Hector &
Achilles: quales Fabii / Scipiones / Metelli / Luculli /
Quintus Sertorius / Marcus antonius / Traianus im
perator: & imprimis diuus Auguſtus / qui rerum
ſumma pòtitus / Omnibus in terris quæ ſunt a ga
dibus uſque auroram & Gangem imperium foe
liciffime tenuit. Verum duos tãtũ cõmemoraſſe
ſat erit: qui mea ſentẽtia inter ceteros duces ſingu
lari quadam enitent rei bellicæ gloria.

Primus Alexander macedo uir ſupra humanã potẽ
tiam magnitudine animi præditus: qui parua ad
modũ manu aſiam / armeniam / iberiam / albaniam /

Hercules

Alexãder

cappadociam / syriam / ægyptumq; subegit. Tau-
rum / caucasumq; transgressus bactris / medis / persis
impauit: uniuerso tandē oriente post effo / indiam
uictor penetrauit: p uestigia liberi patris atq; Her-
culis uagatus. Cum nullo unq; hostiū cōgressu /
quē nō uicerit: nullam urbem obsedit: quā non ex-
pugnauerit: nullā gentē adit: quā nō calcauerit.

Cæsar

Britāni

Heluetios

Vergentō
rix

Post hūc Iulius Cæsar animo & armis iuictissimus:
quo fortior alter / nec pietate fuit: nec bello maior
& armis. Hic inanisimos gentiū gallos atque ger-
manos subegit. Britānos uicit: primusq; occiduū
classe ingressus est oceanū. Incredibilis nanq; ma-
gnitudinis insulā subiugare adortus / extra orbem
terrarū Romanū propagauit imperium. Venetos
oceanī accolas nauali prelio superauit. Heluetios
gētem bellicosissimā domuit. Belgasq; ac Neruios
q; iam exercitum eius ī fugam uerterant: raptō e fu-
gentis manu sicuto / ī primāq; uolitantē aciem pre-
hūm restituit / ac summa strage cæcidit: quod solū
ī extrema spe salutis imperatori licet. Aquitanos /
treueros / cenomanos / heduos / regisq; Atouisti su-
perbiam domuit / & calcauit. Sed maximum oīum
illi bellū fuit aduersus Biburigas / auernos / carnu-
thas / & seuanos: q;bus preerat ille corpore & armis
spirituq; terribilis: nomie etiam quasi ad terrorem
cōposito Vergentorix. Is ferocibus dictis ferocissi-
mam gentem ad pristinā erexit libertatem. Aberat
tunc Cæsar ī Italia delectum agens: & quī nives

alpes operirēt: ille tamen p̄ inuios montium tumu-
 los & p̄ intactas niues exercitū traduxit in galliā.
 Trecenta sexagita milia ppugnantiū ferro igneq̄
 p̄ domuit. Auernorū Vergētorix rex fortissimus ī
 castra Cæsaris ueniens / ante ipsius genua phaleras
 & arma proiecit. Habes inq̄t fortē uirū. Fortissime
 uicisti. Et præter ciuiles uictorias undecies cētū &
 nonagitaduo milia hominū ab eo præliis occisa.
 Cæsari propriū & peculiare fuit clementiæ insigne
 qua oēs supauit. Idem magnanimitatis perhibuit
 exemplum cui comparari nō possit aliud. Fuit. n.
 illa uera & incomparabilis iuicti animi sublimitas:
 captis apud pharsaliam Pompei magni / scrinijs epi-
 stolarū: iterūq; apud rapsūm Scipionis: ea optima
 concremassē fide: atq; non legisse.

Vergento
rix rex

Clemētia
Cæsaris

Bellum plus q̄ ciuile ī æmathia gessit: & inter cogna-
 ras acies signa cecinere. Sed ariminū primo magnā
 extra galliam ciuitatem occupat. Corfinum deīde
 aggreditur. Trigita cohortes quas Domitius præ-
 fectus Pompei præsidio tenebat / accepit. Dehinc
 Romam cōuersus nullo cruore perfuso / cunctam
 ī potestatem redegit Italiam. Afranium / Petreium
 & Varonem Pompei legatos hispania expulit: co-
 pias eorum ī ditionē accepit. Siciliam & Sardiniam
 p̄ legatos expugnauit. Postremo apud thessaliam
 ī campis philippicis hinc focer inde gener magna
 uirtute conflixerē. Nusquam enim tantum uirum

Bellum ci-
uile

Populi Romani / tātum dignitatis fortuna uidit.
Trecenta milia bellatorum hīc uel inde: præter au-
xilia regum & senatus. Cumq; diu æquo Marte cō-
currerent: tandem uirtute Cæsaris qui medius fuit
inter Imperatorem & militem / summa strage Pom-
peiū uictus / magnoq; dedecore prælio excedens
unā nauicula Lesbō applicuit. Dehinc ad Ptole-
mæum alexandriæ fugit: cuius imperio gladio Septi-
mij sub oculis uxoris suæ liberorumq; trucidatus
est. Ptolemæum Cæsar ad ortus terra mariq; perdo-
muit: ac iusta generi manibus piacula dedit. In
Asia quoque nouus rerum motus. Ibi Farnacem
Mithridatis filium uno prælio obtruit: ex ponto
fugauit: exercitumq; eius funditus deleuit. Huius
belli celeritatem Anantio familiari suo tribus per-
scripsit uerbis. Veni. Vidi. Vici. In aphricam uero
reliquias partium qdam furoris æstus expulerat.
Vbi Catonem & Scipionem duces ī pompeiani no-
minis locū: ac Iubam mauritanie regem cū magnis
copiis profligatos ad necem compulit. Omnium
postremo atrocissimum bellum apud Mundam hī
spaniæ fuit: ubi Cæsar de morte sibi inferēda diciē
cogitasse: cum ueteranorū manus retro dedit: quæ
pudore magis q̄ uirtute resistere uidebat. Cæterū
similis furenti primā in aciem pcurrit / ibi præliari:
fugiētes cōfirmare: p totū deniq; agmē oculis / ma-
nibus / clamore uolitare. Ad extremum tanta fuit

hostium caedes/ira/rabiēs/ ut Pōpeiani duces Gn.
& Sextus Pompeius praelio profugi Mūdā se re
ceperint. Cēsar in patriam uictor iuehitur. Hinc pa
ter patriæ/perpetuusq; dictator.

Iraq; neminem clarissimorum ducum huic imperato
ri prapōnendum censeo. Nam si quis Herculē/Ale
xandrum Magnum/troianos & grēcos duces/Ro
manorumq; summos & prāstantissimos uiros: Fa
bios/Scipiones/Metellos/ Syllā/Marium/ & Lucul
los/& ipsum deniq; Pompeiū: cuius sūma in re mi
litari uirtus & gloria ad cælum usq; pfloruit: cōpa
rādos duxerit: Cēsar profecto rebus clarissime ge
stis omnes excellit.

LEGES CIVILES.

Maiores nostri leges & īstituta quibus popu
puli & ciuitates optime regerent; cōdidere.

Est. n. lex ratio sūma insita ī natura: quæ iu
bet ea quæ faciēda sunt: phibetq; cōtraria. Primus Rhadamā
ut aiūt/Radamāthbus Iouis filius ex Europa leges thus
dedit/Vir seuerus/& iustitiæ executor. Alii Cererē Ceres
primā leges cōdidisse uoluerūt. Eadem frumēta in
uenit: molere/& cōficere in Attica/Italia/ & Sicilia:
cū antea glāde uescerētur: ob id dea iudicata. Mer Mercurius
curius trimegistus primus egyptis leges tradidit.
Apud athenienses Solon uir iustitiæ īsignis precla Solon
ras atque utiles leges tulit: quibus si perpetuo uti
uoluisent: sempiternum habuissent imperium. La
cedamoniis uero Lycurgus leges dedit / non tam Lycurgus

Faint bleed-through text from the reverse side of the page, including words like 'leges', 'ciuitates', and 'imperium'.

institutione earū: q̄ exemplo clarior. Nihil enim ul
la lege ī alio sanxit: quod primus ipse nō efficeret.

Plato

Numa pō

pilius

Aegeria

uxor Nume

Murtus scē

uola

Plato quoq; philosophus de Legibus libros duo
decim præclare conscripsit. Apud Romanos Nu
ma Pōpilius leges instituit quasi monitu deæ Aege
riæ: quo magis Romani eas acciperent: ferocemq;
populum qui ui & armis imperium occupauerat:
religione atq; iustitia gubernaret. Mutii quoq; Scē
uolæ inter iureconsultos clarum est nomen.

Ius Ciuile per multa sæcula inter sacra ceremoniasq;
immortalium deorum abditū: solisq; pontificibus
notum (ut Valerii utar uerbis). Gn. Flavius scriba
factus edilis curulis uulgauit: ac fastos pene foro
toto exposuit. M. Tullius Cicero nō ne & ipse de
Legibus libros tres elegantissime scripsit. Iustinia
nus Augustus multa post eos natus sæcula claris
simus iureconsultus Romanorum leges: quarum
nimia p̄lixitas erat: mira breuitate correxit. Qui
pe Romanorum principū constitutiones: quę mul
tis uoluminibus continebātur: ī duodecim libros
cōplexus est: quem Codicem appellari iussit. Rur
sum singulorum magistratuum leges: qui ad duo
milia pene libri erant: in libros quinquaginta con
stituit: quem Digestum nuncupari uoluit. Edidit
quoq; institutionū libros quattuor: in quibus uni
uersarum legū sententiæ breuiter continentur. No
uas item leges quas ipse instituerat: in librum unum
collectas: Aucentica uocari maluit.

Cicero

Iustiniāus

IVS CANONICVM

L

Eges & constitutiones Canonicas primis
 oium Gratianus uir præclari ingenii ex dic
 tis sanctorū patrū in unum collegit: decretūq; ap
 pellauit. Deinde Gregorius. viiii. diuersas constitu
 tionies & decretales prædecessorū suorum per Ray
 mundum penitentiarium apostolicū / uirum litte
 ris & prudentia clarum in unum uolumen redegit:
 quod decretale uocāt. Bonifaciū. viiii. librum edi
 didit: quē sextum censuit nuncupari. Clemēs. V.
 pontifex Romanus constitutiones plurimas. com
 plexus est / que appellantur Clementinæ. Ioanhes
 andree Bononiensis iuriscōsultus præstantissimus
 super decretalibus uolumē egregiū condidit: qui
 Nouella uocāt. magnū sane opus & utilissimū. In
 nocētius quartus / Gofredus de Trano / Hostiēsis
 archiepiscopus / & Guido archidiaconus Bononiē
 sis clarissimi eius disciplinæ auctores extitere.

THEOLOGIA

N

unc uero ad præclaram illam cælestemq;
 doctrinam / sciētiarum omniū maximam
 theologia sermo flectendus est. Nā quos
 dam legimus sacris literis eruditos / quos theolo
 gos uocāt / cōtēptis oībus publicis & priuatis actio
 nibus / ad inquirēdā ueritatis studiū se contulisse:
 ac de optimo maximo & uero Deo: de beatā ater
 naq; uitā accuratē diligenterq; tractasse. Enim uero
 primus oīum qui humano generi clarissimū uerita

Moles
 Gratianus
 Gregorius
 Bonifaciū
 Clemens
 Ioānes an
 dree
 M
 Innocētius
 Gofredus
 Hostiēsis
 Archidia
 conus

Aristides
 Iulianus
 Panchenus

Moses
Clementis
Gregorius
Prophete
Apostoli
Bonifacius
Clementis
Iohannes
dices
tis lumen inferret fuit Moses hæbraus / theologus
ille eximius: qui in Syna montem ascendit illius re
gionis excellētissimum: & legem ac præcepta diui
na duabus tabulis lapideis in utraq; quina manu
dei scripta genti hæbræorum tradidit. Quem secu
ri propheta ac post multa sæcula duodecim ille in
rorum delectus ac sacer numerus: quos Iesu christi
apostolos dixere: non eloquentiæ phaleris lenoci
nioq; uerborum: sed concitatione quadã spiritus
afflatuq; diuino: pie atq; innocenter uiuere docue
runt: de religione rebusq; diuinis disseruerunt: ad
cultum uera maiestatis mentes hominum instru
xerunt.

M
Innocentius
Hofstadius
Archidia
conus
Aristides
Iustinus
Panthenus
Multi post illos uariis temporibus secuti sūt: qui di
uina sapientia imbuti / clari celebresq; fuerūt: si
Quadratus
cuti Quadratus apostolorum discipulus / & athe
nienſis ecclesię pōtifex: uir saens litteris eruditus:
qui Adriano principi librum pro nostra religione
conſcripsit tanta diuinarum rerum peritia: ut per
secutorem grauiſſimum illis excellens sedarer in
genium. Aristides & Iustinus philosophi uiri elo
quentissimi libros contra gentes diuinis litteris ac
philosophorum sentētis refertos edidere. Panthe
nus stoicus ob præcipuã eruditionem a Demetrio
Alexandrino pōtifice missus in indiam / Christum
apud Bragmanas cōstantissime prædicauit. Quid
in libris Clemētis alexādrinę ecclesię præſbyteri / ui
ri plane oium eruditissimi / idocū iudicari potest?

30

Nec nobis deest Origenes uir acutissimi ingenii: cuius uolumina plena sunt philosophorum sententiis: & oia nostre religionis de Platone / Aristotele / Cornutoque confirmat. Eusebius caesariensis & Athanasius Alexandrinus episcopus pro christiana religione uolumina egregia condiderunt. Tertulianus uir eloquentissimus contra gentes libros acutissimos omni que litterarum disciplina refertos tradidit. Minutius foelix Romani fori caudicus contra mathematicos elegantissime scripsit. Arnobius uir eloquentia pollens aduersus falsam religionem septem uolumina edidit: totidemque discipulus eius Lactantius Firmianus uiro oium Christianorum proculdubio eloquentissimus: cuius facundia & dicendi copia longe omnes excellit: qui de Christiana religione unquam scripsere. Ciprianus Carthaginensis quidam la dii non sunt: qua breuitate / quanta reru copia / uerborumque splendore perstrinxit? Hilarius episcopus Quintiliani libros & stilo & numero praeclare imitatus est. Iuuenus presbyter tempore Constantini historiam euangelicam uersibus explicauit. Quid Aurelio Augustino eruditius: quid acutius inueniri potest? Quid est quod litteratus uir ab Augustino discere non possit? Praesertim cum afferat oratione erudita & auribus dignam: nihilque humanarum diuinarumque rerum dimittat intactum. Et cum oia eius uolumina quae prope innumerabilia sunt / bonarum artium doctrina praefulgeat: Praecipue tamen .xxii. libri

Origenes

Minutius

Arnobius

Lactantius

Ciprianus

Hilarius

Iuuenus

Augustinus

de ciuitate dei omnem saeculi continent disciplinā.
Ut autem ad extremum concludam; multos praeter
eam diuina sapientia claros necesse est. Si prius ta-
men iis adiecero diuum Hieronymū; Ambrosium
mediolani antistitem & Gregoriū romanū pontifi-
cem; sūmos profecto theologos ac pfectos diuina
sapientia uiros; in quibus omnibus discerni uix po-
test; maior ne sciētia rerū; an peritia fuerit litterarū.
Hac est illa uera philosophia; diuinaq; scientia; quae
multo melior; utilior; gloriosior putanda est; q̄ illa
oratoria caeteraq; doctrinae; quae nō ad uirtutē; sed
ad saeculi pompam; argutaq; malitiā homines erul-
diunt. Liberales artes uirum bonū non faciūt; sed
nec promittūt quidē; nec huius rei scientiam artin-
gunt. Quid earū ad uirtutem uia sternit? Quid ex
his metū demit; cupiditatem eximit; libidinē refre-
nat? Nihil apud eas iuenies; quod me ueter timere;
ueter cupere. Quisq; haec ignorat; alia frustra scit.
Nēpe dolores hominū nullis remediis fouent; sed
dulcibus alunt uenenis. Eae sunt. n. quae infructuo-
sis affectuum spinis uberē fructibus rationē necāt;
hominūq; mentes assuefaciūt morbo; nō liberant.
Quid prodest equū regere; & cursū eius freno
tēperare; affectibus effrenatissimis abstrahi. Quid
prodest multos uincere luctatione uel cęstu; ab ira
candia uinci? Nihil nobis ad bene beateq; uiuēdū
liberalia studia conferūt. Ad alia multum. Ad uir-
tutē nihil. Quid q̄ ista liberaliū artium cōfectatio
molestos

34
molestos / uerbosos / intempestiuos / sibi placentes
facit? Fortitudo cōtemptrix timēdorū est. Nunqd Fortitudo
ergo hāc liberalia studia corroborāt? Fides sāctissi Fides
mum humani pectoris bonum est: nulla necessita
te ad fallēdū cogitur: nullo corrumpitur p̄mio.
Nunqd liberalia studia hos aīos facere possunt?
Temperātia uoluptatibus īperat: uerat superbūm Tēpantia
esse aduersus socios: uerat auarum uerbis / rebus /
affectibus. Prudentiē proprium est examinare con Prudētia
siliū: & nō facili credulitate ad falsa plabi. Nun
quid ergo liberalia studia hos mores p̄cipiunt?
Omnis sapientia hominis ī hoc uno est: ut Deum
cognoscat / & colat. Faceſſant igitur omnes libera
les sciētiæ / quæ humanam uitam non instruunt!
sed turbant. Theologia itaq; sola est quæ religio
nis & beneuiendi normam p̄ber: cætera omnia
tanquam adminicula quædam ad hāc referuntur.
Hęc est quæ mortales omnis ad agnitionem illius
ueri Dei qui res hominumq; deumq; æternis regit
impertiis / instruit / atque ducit. Hęc tandem illa
est / quæ cōtēptis terrestribus & abiectis erroribus
ad æterna cælestis thesauri p̄mia dirigit. Hęc igi
tur sequamur omēs: hęc complectamur: huic liben
tissime pareamus: quoniā sola recto nos docet ad
uitam contendere cursu.

F I N I S.

Capitula huius libri.

Grammatica	car. ii.	Laudes eloquentiæ	c. viii
Prosa	c. iii.	Oratores græci	c. ix.
Historia	c. iii.	Latini oratores	c. xi.
Poetica	c. iii.	Dialectica	c. xv.
Fabula	c. v.	Arithmetica	c. xv.
Carmē heroicū	c. v.	Geometria	c. xvi.
Versus lyrici	c. vi.	Musica	c. xvi.
Versus elegiaci	c. vi.	Astrologia	c. xvii.
Metrum iambicū	c. vi.	Philosophia	c. xviii.
Satira	c. vii.	Medicina	c. xix.
Tragoedia	c. vii.	Herbaria	c. xx.
Comoedia	c. vii.	Disciplina militaris	c. xx.
Rhetorica	c. vii.	Leges ciuiles	c. xxviii.
Scriptores rhetorice	c. viii.	Ius canonicum	c. xxix.
		Theologia	c. xxix.

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus regu-
laris patri suo optimo Augustino Pa-
piensi Canónico regulari salutē in domino.

Libellum cōtra Antipodes quem nuper pau-
cis lucubrationibus absolui: tibi propterea
obseruandissime pater dedicare constitui: q̄
te uirtute ac probitate / omniq; genere laudis præ-
stantissimum existimaui. Tibi nāq; insita est mira
quædam magnitudo ingenii: summa litterarū co-
gnitio: diuina memoria: elegans ī dicēdo pronun-
tiatio: interregima fides: par quædam in oēs æqui-
tas: & regius deniq; splendor / atq; munificentia.
Tanta est plane doctrinæ & prudētix tuæ excellen-
tia: tanta iuris pontificii & bonarū artium discipli-
na: tantus cælestis quidam sapiētix fulgor: ut nul-
la satis ubertas ingenii: nulla dicendi copia: nullū
tam diuinum atq; incredibile genus orōnis queat
aliquid dignum exsoluere / quod immenso illi &
memorabili uirtutum tuarum cumulo satisfaciat.
Sed iam libellū ipsum p̄ singulari humanitate tua
hilariter quæso frōte suscipias: & si quos ī eo errores
deprehēderis (quæ tua uirtus est) benigne emen-
dabit. p. tua. Paratus enim sum emēdatoris subire
iudiciū / & culpæ satisfacere. Valeat foelicibus
successibus. p. tua: cui me totum trado.

Augustinus
Lilius

Augustinus & Lilius
Lilius

Zacharie Liliū Vicentini Canonici regularis: ad
præstantissimum diuini uerbi decla
matorem Augustinum Papien
sem canonicum regularem cōtra Antipodes
Liber incipit.

Ngentem nūc aggredimur pugnam
litterarum obseruande pater: an sint
Antipodes / decernere cupiētes. Nam
quosdam legimus bonarum artium
doctrina excellētes gręcos pariter &
latinos: qui circūfundi terrę homies
undiq; conuersisq; iter se pedibus stare: & inferio
rem zonę nostrę partem tenere arbitranē: cunctis
similē esse cęli uerticē: ac simili modo ex quacūq;
parte mediam calcari differentes. Nam cū terram ī
modum pilę rotundam asserant: necesse est / ut in
oēs cęli partes eandē faciem gerat: montes erigat:
campos tēdat: maria cōsternat. Quocirca nulla sit
pars terrę / quę nō ab hoibus caterisq; aiantibus
incolatur. Hęc illos ad antipodes ratio perduxit.
Quod falsum esse ac nulla rōne credendū sacrę lit
terę restātur. Verum ii cū semel aberrauerint / con
stanter ī stultitia perseuerant: & uanis uana defen
dunt. Vel ideo mendacia defendenda suscipiunt:
ut ingenia sua falsis licet rebus exerceāt / uel offen
tent. Errorem at̄ eorū q̄ ita putarunt / Aurelius Au
gustinus & Lactantius firmianus magno ingenio
uirū ac optimarū artium studiis præstantissimi iure

Augustinus
Lactantius

ad hunc

Adam
Moses

Noe

coarguunt. Arqui nō esse Antipodes: nullāq; por-
 tionem terræ habitari præter hanc quā incolimus
 inter septentrionem & æquinoctialem circulū / mul-
 tis argumentis probari potest. Nam cum omne ge-
 nus hoīum ab Adam primo oīum parente initium
 sūperit: ut Moses in libro genesis asseuerat: et Au-
 relius Augustinus. lxxvii. de ci. de i. Iosephus quoq;
 in primo iudaicæ antiquitatis: genus uero Adæ in
 hac tantū terrarū parte: quā supra memorauimus /
 distributū sit usq; ad Noe filiū Lamēch: quo tēpo-
 re diluuiū oīum maximū fuisse cōstat sup uniuersa
 terra: quo aīantia cūcta iterierunt: præter ea quæ
 cum Noe ī arcam cōfugerunt: quā post diluuium ī
 montibus armeniæ reledisse ferūt: uerissime patet
 Antipodes non esse: quos neq; ī genere Adæ: neq;
 ī arcam cōfugisse sacræ litteræ cōmemorant.

DILUUIUM OGYGIS.

Ed neq; illos fuisse tradūt tēporibus Ogy-
 gis Thebanorū regis / cū maxima illuutes
 aquarū terras obrutas tenuit: quæ maiore
 partē populorū græciæ absumpsit: ante urbem con-
 ditam annis mille quadragita.

DILUUIUM DEUCALIONIS.

T forte genitos putāt Deucalionis tēpore:
 cū nimbis tollētib; æquor nauigio mōrē
 ascēdit: sortēq; poposcit: paulatimq; aīa ca-
 luerūt molia saxa. Nā ānis octigentis decē ante ur-
 bem conditā diluuium fuit apud thessaliā: de quo

Prolegomena

Plinius

Pyrrha

fere scriptores omēs ueteres mentionem fecere: traduntq; excrescētibus aquis Deucalionē solū cum Pyrrhā coniuge nauicula euasisse / & in Parnasum mōtem deuenisse. Ad extremū cessantibus aquis: quæ post terga saxa iacebāt / faciē traxere uitorū. Et de foemineo reparata est foemina iactu.

INCENDIUM PENTAPOLIS.

Um uero Pentapolis regio iter Palestinā & Arabiā sita: quæ a quinque ciuitatibus / Sodomā / Gomorrā / Adaniā / Seboin / Segor / cognomen sumpsit: olim foecūda & uberri- ma: nunc autē deserta / atq; exusta: pro scelere incolarum de celo tacta ī cineres æternos dissoluta est: ubi tunc erant Antipodes?

INCENDIUM RHOETONTIS.

Eu cū incendium Phoetontis fuit: quo lōgē lateq; uagātē factū est / ut desiccarentur fontes & flumina: fata oīa redigerent ī cineres: arescerēt siluæ / & arbuscula quecūq; ac mare feruescere uiderēt: ubi Antipodes memorant?

QVOD TERRA NON SIT ROTVNDV.

Vi autē fatētur terrā esse rotundā / eos facere resellere pōt auctoritas eorū qui de terrarū mēsurā scripsere. Nā sicuti Ptolemęo probāte didicimus: qui præter ceteros solertissimus habetur: Longitudo terræ constat nonaginta milibus stadiis: Latitudo uero quadraginta milibus fere. Plinius autē ī oīum quidē litterarum subti-

Ptolemęus

Plinius

tilitate doctissime eruditus / hæc tradit de mēſura terre. Pars noſtra terrarum lōgiſſime ab ortu ad occaſum patet octogīta q̄nq̄ milia ſexagīta octo ſtadia. Latitudo uero a meridiano ſitu ad ſeptētrionē quinquagīta quattuor milia ſexagīta duo. Vniuerſum autē circuitū ducētorū quinquagīta duorū miliū ſtadioiū p̄didit. Nullo igit̄ modo cū terra longior ſit q̄ lata: abſoluti orbis forma eſſe p̄ōt i r̄ta montium excelsitate: tanta camporum planitiē.

Cæterum nulla hīſtorīæ cognitiōe hoc didiciſſe affirmant: ſed tantum ratiocinādo cōiectāt. Pōponius mela dixit eā zonā quę eſt inter circulū auſtralē & tropicū capricorni Antipodes habitare: quā nobis incognitā eſſe reſtaſt. Nēpe ſi incognita ē nobis / quo modo ſcit eius plagę accolæ eſſe Antipodes? Præterea cū eius zonę ſitus / ut aſtologi p̄hibēt / nō ſit excelsior neq̄ inferior habitabili noſtra: ſed pari cæli uertice locatus: illic degentes nullo modo Antipodes uocari poterunt. Quidam uero nō cōtrariā partē terræ: ſed ſuperioris zonæ deuexa uerſus meridiem Antipodes icolere uoluerūt. Quos facile cōuincemus: ſi eos q̄ toto orbe terrarū uagati ſūt / in mediū afferemus. **LABORES HERCVLIS. XV**

Legimus nāq̄ in ueteribus hīſtorīis Herculeū uirum fortiſſimū totū pene orbē luſtraſſe terrarū: uarios adiiſſe populōs: maria tranſiſſe: Antheum gygātem libycis harenis ſtrauiſſe: Cærauros domuiſſe. Aprum & Leonem occidiſſe.

Castus
Taurus
Dionides
Bullus
Cæſar
Pōponius
Albion
Belgion
Helion
Læonius
Lycus rex
Cerberus
Eurypus

Quin & urbem troiã & Oechaliã euertit. Ad hespe
ridũ insulas extra orbẽ terrarũ nauigauit: atq; inde
mala aurea retulit. Acripidẽ siliũ ceruã: symphali
das undis Abstulit: imãnem hydram quinquãgita
atris hiatibus apud lernã paludẽ iteremir. Cacus
Taurus Vulcani filiũ apud Auentinũ montẽ occidit. Tau
rum horribilem fracto cornu i teriã collisũ. Diomedem
dem regẽ thraciẽ sequissimũ equis ppriis deuorãdũ
prebuit. Businidẽ tyrãnum aegypti aris ipositũ inter
fecit. In occidentẽ colũnas fixit. Gerionẽ rege in hi
spania deuicto: hesperias tusco lauit in ane boues.
Peltatam scythico discussit amazona nodo. Albio
nem & Bergionẽ duces Neptunĩ filios i gallia supe
rauit. A monstro marino liberauit Hesiõnã Laumẽ
dõtis filiã. Laciniũ latronẽ extremã italiã oram
latrociniis infestantem occidit. Colũnas & aras in
Sogdiana Asiã prouincia cõstituit. Cælũ humeris
tolerauit. Lycũ thebarũ regẽ q; Megetiã coniugĩ
uim i ferre uoluisset interemir. Ad extremũ tradunt
Cerberũ tricipitem ab i feris stigiaq; palude eduxif
se: nec usq; Antipodes iuenisse. Vltimũ uero labo
rem tantus uir superare non potuit. Nã cum oẽs ui
cisset: & mõstra horrẽda superasset: Eurytũq; Regẽ
gem Oechaliã ob negatas Iolis nuptias interfecif
set: amore mulierũ uictus est. Iolis. n. amore ardẽs
sagittas clauãq; deposuit. Purpura & unguẽtis uti
ipsa docuit: & quod turpius est: inter pedis equas
sedere: pẽsa partitũ: & colo nere iussit. Quod agre

ferēs Deianira misit illi clā sāguine Centauri tinctā
uestem: qua itolerabili dolore cruciatus // rogo cō
structo in eum conscēdit. Et sic Hercules omnium
fortissimus in fausto mulierum amore / dānosaq; li
bidine clade horribili absumptus est.

Mors Her
culis

GESTA LIBERI PATRIS

Liber pater per Xerolibyā ductauit exerci
tum / ægyptum / æthiopiā / arabes / syros /
babylōnios peragrauit: itrauit Persas: per
transiuit Caucaſū / medos / parthos / carmanos / opu
lentissima indiæ regna penetrauit.

RES GESTAE ALEXANDRI

Sic Alexander ille magnus / uir supra huma
nam potentiam magnitudine animi prædi
tus Asiā / armeniam / iberiā / albaniam / cap
padociam / syriam / phoenices / ægyptūq; subegit:
egregias bello urbes disiecit: atq; alias condidit:
Taurum / caucasumq; transgressus bactris / medis /
persis imperauit. Vniuerso tandem oriente posses
so Indiam uictor penetrauit: per uestigia Liberi pa
tris atq; Herculis uagatus.

GESTA IULII CAESARIS

Sic Iulius Cēsar animo & armis iuictissimus:
quo fortior alter / nec pietate fuit: nec bello
maior & armis: immanissimos gētium gallos atq;
germanos subegit. Britannos uicit: primusq; occi
duum classe ingressus est oceanum: incredibilisq;
magnitudinis isulam subiugare adortus extra or

151
H
M
alij

hem terrarum Romanum propagauit imperium.
Belgas/neruios/heluetiosq; gētem bellicolissimā
domuit. Venetos oceani accolas nauali p̄lio su
perauit. Aquitanos/treueros/cenomanos/heduos
Regisq; Ariouisti superbiam domuit / atq; calcauit.
Vergentorigem auernorum Regem corpore / & ar
mis/spirituq; terribilem cum trecentis septuaginta
milibus propugnantium summa strage cecidit. Eu
ropam / asiam / aphricā diuisas caelo pelagoq; pla
gas aut miscere bello / aut ip̄erio subdere molitus
est. Nectam clarissimi duces ullo loco Antipodes
inuenere.

HISTORICI ET COSMOGRAPHI

Porro Thucydides/Herodotus/ Diodo
rus/Salustius/ Trogus/Liuius auctores
grauissimi / ceteriq; scriptores: qui histo
riam scripsere latinam/ græcam/ atq; barbaram: nul
lam de illis mētionem fecere. Sed neq; Ptolemæus/
Strabo/ Plinius/ Solinus/ aliiq; Cosmographi: qui
totum radio scripserunt gentibus orbem: quibus ua
ria & monstrosa hominū genera: mirabilesq; gen
tium figuras prodiderint.

Hypborei

MIRABILES GENTIVM FIGVRAE

Nam sub ipso siderū cardine tradunt̄ hy
p̄borei: qui diutius q̄ ulli mortalium
& beatius uiuunt: semper læti / nō bella
nouere / non iurgia. Et ubi eos uiuēdi satietas ma
gisq; tedium caput: hilares redimiti fertis semet ipsi

in pelagus ex certa rupe præcipiti dāt. Id eis funus
 eximiū est. Haud procul ab eis Arimaspi uno ocu
 lo in fronte media insignes. Antropophagi in scy
 thia: quibus execrandi cibi sunt humana corpora.
Et in regione Abarimon siluestres sunt homines / ad
 uersis post crura plātis / eximiæ uelocitatis. Effedo
 nes populi sunt scythiæ: qui parentū funera cantu
 prosequuntur: & corpora ipsa laniata pecorum ui
 sceribus immixta epulando consumunt. Ossa capi
 tum auro incincta pro poculis gerunt. Neuri in ea
 dem regione æstatis temporibus in lupos trāfigu
 rātur. Deinde exacto spatio in pristinam formam
 reuertūtur: hominesq; pro uictimis habēt. Scytho
 tauri pro hostiis aduenas cedere consueuerunt. In
 albania asiæ gigni quosdam perhibēt glauca ocu
 lorum acie: qui noctu plusq̃ interdiu cernant. Cir
 ca helespontum Ophiogenes serpentū ictus tactu
 leuare solitos. In aphrica psylos / quorum corpori
 ingenitū sit uirus exitiale serpentibus. Simile & in
 italia marforū gētē. In libya Androgynos utriusq;
 nature / quibus dextera māma uirilis / leua mulie
 ris. Sinaptotes ī desertis aphricæ / qui inflexi len
 tis cruribus serpere magis q̃ ingredi referuntur.
 Sciopodæ ī eadem regione / qui in maiori æstu hu
 mi iacentes resupini umbra se pedū protegūt. Esse
 ibi tradunt familias quasdam effascinantū: quorū
 carminibus arefcant arbores: emoriantur infātes.
 Esse eiuldē generis apud illyrios / qui uisu quoq;

Arimaspi
 Antropo
 phagi
 Siluestres
 homines
 Effedones
 Neuri
 Scythotau
 ri
 Noctu cer
 nētes
 Ophioge
 nes
 Psyli
 Androgy
 ni
 Scinapto
 tes
 Sciopodæ
 Effascinan
 tes

effascinent / interimātq; quos diutius intueantur.
Haud dissimile his genus pharmacū in æthiopia;
quorum sudor rabiem cōtactis corporibus afferat.
In phaliscorum agro haud pcul ab urbe familias
quasdam esse: uocantur Hirpiæ: quæ superambu-
stam ligni struem ambulantes non aduruntur.

Hirpiæ

Atheon

Atheon filius Aristei regis Arcadię / q̄ ut Ouidius
perhibet / uenator fuit: cum die quadã uenatione
festus ad fontem accederet / in quo Dianã nudam
se lauantem uidit. Diana id ægre ferēs / sumpta ma-
nibus aqua / in faciē eius proiecit: & p̄tinus i ceruū
cōuersus est / & a canibus eius laceratus. Quod si-
gnificare uideñ affectū uenãdi & canū: quos inani-
ter pascēdo oēm pene substantiã uenatores pdūt.

Miotaurus

Minotaurus in insula Cretæ natus perhibetur: qui
media parte homo / altera taurus erat. Illum Pasy-
phe uxor regis Minois genuit / ardēs ifausto amo-
re formosi tauri: cum quo arte Dedali in uaccali-
gnea corio amata uaccæ circumposita concubuit:
quod mōstrū / ut Minos uidit / i labyrintho reclusit.
Temporibus Alexãdri regis mōstrū natū ferūt su-
periores corporis partes bois mortuas gerens: infe-
riores at̄ diuersarū bestiarū uiuētes: quod portēde
re iterpretati sunt / regē haudlōgo tēpore ipaturū.
In Umbria fertur mulierem peperisse serpētem: de
quo Lucanus. Matremq; suam conterruit infans.

Arpiæ

Arpyæ tres fuere. Celeno / Aello & Occipite / Nep-
tunni filia: quæ Strophades insulas incoluerunt.

37
Harum formam.iii.æneidos describit Virgilius.
Virginei uolucrum uultus: foedissima uentris
Proluues: uncaeq; manus: & pallida semper
Ora fame.

Quæ monstra rapinæ uicium recte significat. Quip
pe raptores uncas habet manus/ & pallida semper
ora fame. Hoc est infatiabile appetitum habendi: quo
miseri mortales in rapinam proni continue aguntur.
Foedissima uentris proluues raptorum est: quia ut
plurimum rapinarum turpis est exitus. Itur enim ex
diuitiis rapto acquisitis in ludum substantiæ omnis
consumptorem. Itur in luxuriam lasciuiatum matrem. Itur
in gulam crapularum & ægritudinum cloacam tur
pissimam.

In multis autem moribus Indiae genus est hominum capi
tibus caninis: quos Aurelius cynocephalos uocat/
unguibus armatos/ pro uoce latratum edere traduntur.

Cynoce
phali

Ad montem cui nomen est Nilo homines esse dicunt
aduersis plantis/ octonos digitos in singulis pedi
bus habentes. In eadem regione foeminas semel pa
rere in uita: genitosque confestim canescere.

Satyrin

Sunt & satyri sub solaris indorum montibus/ homi
nes siluestres ad uncis naribus/ cornua in frontibus
gerentes: & in caprarum pedes deficiente: tam recte
currere/ ut propter uelocitatem nisi senes aut ægri
non capiantur. Monoculos quoque ibi nasci tradunt:
singulis cruribus & singulari pnicitate: qui a calo
re se defedunt platarum magnitudine. Gangis fon

Monoculi

rem qui accolūt: odore uiuunt pomorū siluestriū:
 lōgiusq; pergentibus eadem in p̄sidiū gerunt.
 Quosdam etiam ī India nasci perhibent labit infe-
 rioris adeo prominentis/ ut in solis ardoribus to-
 tam ex eo faciem contegāt. Aliis concreta ora esse/
 modico foramine auenarū calamis pastus haurien-
 tibus. Esse aliam gētem siluestrem sine uoce/ strido-
 ris horrēdi/ hirtis corporibus/ oculis glaucis/ denti-
 bus caninis. Scyritas gentem īter indos narium lo-
 co foramina tantū habērem. Ad extremos fines in-
 diæ Astomorum gēte sine ore/ corpore toto hirtā/
 halitu tantum uiuentem: nullus illis cibus: nullus
 potus. Super hos extrema parte montium Spitami
 Pigmēiq; narrantur: statura cubitales: quos a grui-
 bus īfestari Homerus prodidit. Cyrnos indorum
 genus tradūt annis centenis quadragenis uiuere.
 P andoras in conuallibus indiae annos ducentos ui-
 uere: in iuuenta cano capillo/ qui ī senectute nigre-
 scat. Viros indorum quosdam cum feris coire: se-
 miserofq; esse partus. Nasci hoīes in eadem regio-
 ne cauda uillosa/ p̄nicitatis eximīæ. Alios auribus
 rotos contegi. In Taprobane insula longissimam
 Chelono- uitam sine ullo corporis langore traduci. Chelo-
 nophagi ī Carmania: qui non alia q̄ testudinis car-
 ne uiuunt: piscium cute se uelant. Centauri ī Theſ-
 salia secus montem Pelium habitantes media par-
 te uiri/ & altera equi describuntur. Hippopodes ī
 oceano scyricho humanam usq; ad uestigiū for-

Scyritæ

Astomi

Spitami

Pigmēi

Cyrni

Pandoræ

Semiferi

Chelono-

nophagi

Centauri

Hippopo-

des

mam tenentes in equinos pedes desinunt.

Cyclopes uiri gigantēs in Sicilia iuxta ætnam mon
rem degentes unicum tantum oculum in medio
frontis habebant. **Cyclopes**

Briareus & Gyges fratres Titanis & terrę filii/gigan
tes uiri fortissimi Neriton insulam habitabāt: quo
rum singulum centum manus habere dixerunt/&
capita quinquaginta. **Briareus**

Gerionem regem Erithręe triplici forma prodiderūt. **Gerion**
Fuerunt enim tres fratres tantę concordię/ut in tri
bus corporibus quasi una anima esse putaretur.

Sirenas tradunt Acheloi & Calliopis Musę filias mi
rę pulchritudinis/insulas quasdam incoluisse iux
ta Pelorum Sicilię promontorium:uirginis os cor
pusq; gerētes usq; ad umbilicum: ab umbilico infra
pisces esse dicūt / pedes galinacios habētes. Earū
noīa Parthenope/Leuchosia/Ligia: quę tanta dul
cedine cantus nautas afficiebāt: ut ī soporem uerte
rent: quos sōno oppressos submergebant/& deuo
rabant. Meretrices pulcherrimas has pleriq; fuisse
uoluerūt solitas decipe nauigātes. **Troglodytas**
ī aethiopia uelociōres equis pdiderunt: qui pro do
mibus specus habēt. Victus serpentum carnes. Stri
dorq; non uox: adeo sermonis commertio carent.

Blemii
Argus
Nomades
Blemii uice/oculos ī humeris habētes. **Argus** ferūt mul
tis circa caput oculorū luminibus ornatū. **Aethio**
Nomades pasNomadū octona cubita lōgitudine excedere. **Nomades**

Vltra deferta libyæ Atlâtes sunt populi ab hūano ri-
 tu prorsus exulâtes. Nulli proprium uocabulum:
 nulli speciale nomen: ustiq; undiq; torrentis plage
Atlâtes sidere oderūt deū lucis. Gamphantes nudi de-
 gunt/ ac externorum cōmertia deuitant. Garamā
Gāphasan res nudi arant: consortiaq; hominum diffugiunt.
Garamâtes Gorgones serpētibus crinitas formosissimās fuis-
Gorgones se tradiderunt: quas aspicientes ī lapides uerebā-
 tur / ob stuporē admirādæ pulchritudinis. Fuerūt
Medusa autem quatuor sorores præstantis formę. Medusa
 Euryale / Sthenio / & Scylla: capillos aureos haben-
Scylla tes. In eis īsulis regnauerūt / quæ Gorgades appel-
 lantur. Scylla soror Medusę artibus Circes pubete-
 nus ī uarias mūtata est formas. Nam succicta erat
 capitibus canum & luporū: ac magnis latratibus ī
 freto siculi maris nauigâtes deterrebat. Cuius for-
 mam. iiii. ænei. Virgilius descripsit.
 Prima hominis facies & pulchro pectore uirgo
 Pubetenus. postrema īmani corpore pistrix.
 Delphinū caudas utero cōmissa luporum.
Caribdis Caribdis at̄ foemina fuit uoracissima: quæ boues
 Herculis rapuit: & ī maria deiecta naturā pristinam
 seruat. Nam sorbet uniuersa. Est enim locus pericu-
 losus ualde īter italiā & Siciliā. Scylla in italia
 est: Caribdis ī Sicilia.
Augustius Aurelius Augustinus. xvi. libro de ciuitate dei mul-
 ta ex his quę supra memorauimus / mōstra descrip-
 sit / adiiciens quendam mortalem ætate sua natum
 duo

49
duo habētē capita: duo pectora: manus quatuor:
uentrem aut unū: & pedes duos. Nō itaq; ipossibile
cuiq; uideri debet: ut quēadmodum ī singulis qui
busq; regionibus mirabiles quēdā figuræ sunt ho
minum: ita in uniuerso terrarū orbe quædam mon
stra sint gentium.

DE INSVLIS OCEANI MARIS.

Purimas quoq; extra orbem terrarum ī ma
ri oceano iudem auctores insulas & loca de
scripserunt / uariis habitata colonis . Siqui
dem in oceano atlantico ad extrema Mauritaniæ
cōtra montē atlantem a terra stadia . viii . abesse Cer
nen insulā Polibius prodidit . Et aliā cōtraatlan
tē: & ipsa Atlātis appellata . Insulæ fortunatæ nu
mero sex / positæ sunt ī oceano meridionali prope
occasum . Contra p̄montoriū quod hesperuceras
uocāt in fine aphricæ Gorgades insulæ narrantur:
bidui nauigatione a cōtinente distātes . Ultra has
duæ hesperidum insulæ tradunt̄ . Nec mauritaniæ
insularū certior fama est / ut Plinius refert: paucas
tamē constat a luba repertas; in quibus purpuram
tingere istituit . Ultra eas / fortunatas quasdā alias
plenq; esse dixerūt . In oceano æthiopico Alexan
dro Regi Clitarchus scripsit esse Renūciatam insu
lam adeo diuitē / ut equos talētis auri incolæ per
mutarēt . Alia insula aduersa æthiopiæ: cuius neq;
magnitudo / neq; interuallum a cōtinente cōstat.
Aethiopas tantū populos habere prodit̄ . Altera

Cernen

Atlantis
Fortunatæ

Gorgades

Hesperides

Fortunatæ

Renūciata

distillantibus arboribus odorem miræ suauitatis:
Cernen contra sinū persicū: Cernen uocant. A rubro mari
Colūnæ nauigantes uersus meridiem / propter ardores nō
posse ultra quasdā columnas / ita appellant parua
insulæ / prouehi.

In oceano indico insulam Solis tradunt semper ru
Solis isula bentem: omniq; animantium generi inaccessam:
quippe illuc ingressos uis intolerabilis æstus cōfe
Taproba stim exanimat. Taprobane grādis admodum in
ne sula in mari indico / margaritis scætet / & gemmis
omnibus. Ibi septentriones nequaquā aspiciunt.

Lucet canopos sidus clarum & amplissimū. Hoies
corporū magnitudine alios antecedūt. Viuunt pe
ne ultra humanā fragilitatē: auro argentoq; abun
dant. Ante eam mille trecētas septuagita octo insu
las esse prodidit ptolemęus. Iabadiū insula in eo
dem mari feracissima auro abundans. Crisæ & Ar
giræ insulæ auro argentoq; foecundę. Tilos insu
la celeberrima margaritis referta. In ea quęcunq; ar
bos nascit: nunq̄ caret foliis. Maniolæ isulæ decē
Maniole aduersę Indię extra gāgē: in qbus nauigia quę cla
uos ferreos habēt / detinent. Nam lapis herculeus
qui circa ipsas gignit / illa ad se trahit: nec ulterius
pgredi sinit. In oceano gaditano circa europam
Erythrea Erythream insulā pulcherrimam contra Bethicam.
Dionysius prodidit: in qua Gerione deuicto / eius
Cassiteri armenta Hercules rapuit. Cassiterides ex aduerso
des celtiberię insulas decem esse tradiderunt: a fertilita

te stāni nomē sortitas . Ibernia ꝓ hiberiā ꝓspectat Ibernia
 sic dicta : gētes habet bello ferocissimas : equos pa
 rit suauissimo incessu deambulātes . Thanatos in Thanatós
 oceano gallico insula foelix & gleba uberi : in qua
 nullus āguis uiuere pōt : qñ & terra illius quoquo
 gentium inuecta sit / angues illico perimit . Britan Britānia
 nia quæ nūc Anglia dicitur / insula grandis & fru
 gifera / pecore abūdās / auro / argēto / & ferro / in
 ter gallicum & germanicū oceanū sita est . Orcha Orchades
 des insule numero . xxx . in oceano britannico pro
 duntur / angusti iter se ductæ spatiis . Ebudes in Ebudes
 sulæ quinq; ī eodem mari : quarum incolæ ꝓ piscibus
 tantum & lacte uiuunt . Caunos insula proxima Caunos
 Tile . Tile īsula oceani septētrionalis / ultima a Ro Tile
 manis cognita : in qua solstitio æstiuo nullas esse
 noctes Plinius tradit . Scandinauia insula in coda Scādina
 no sinu / incompertæ magnitudinis : quam / ut Pli uia
 nius refert / alterum orbem terrarum esse credide
 runt . Hemodes insulæ septem & ipsæ in Coda Hemodes
 no sinu positæ / copia rerum foecūdæ . Phanefio Phanefii
 rum insulæ oceani septentrionalis : quorum aures /
 teste Solino / in effusam adeo magnitudinem di
 latantur : ut totum corpus illis contegant . Bano Banonia
 nia insula in oceano Scytico : in quam / ut Plinius
 tradit / ueris temporibus electrum fluctibus eicia
 tur . Balthia quæ & Basilia insula in eodem mari Balthia
 immēsa magnitudinis : quam a litore Scytharum
 ridui nauigatione distare uoluerunt .

Taxata Insulae in mari scythico Asiae multae sunt / sed una maxime uulgata / quae Taxata appellatur / contra caspium mare: cuius prima pars quae ad orientem uergit / ob frequentes niues inhabitabilis pdit.

DE NAVIGATIONE OCEANI MARIS.

Sed res postulare uideat: ut quo tempore nauigatus sit oceanus / paucis exponam: ne quisquam nouum aut inusitatum credat / quod Rex hispaniae / ut ferunt / indies ad exploranda noua littora naues mittat. Nam reponibus Traiani / ut Plinius refert / a gadibus colonisq; Herculis / hispaniae & galliarum circuitus totus nauigatus est occidentens. Septentrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus est auspiciis diui Augusti germanica classe / & inde ad scythicam plagam. Ab ortu ex indico mari pars tota uergens in caspium mare pernauigata est Macedonum armis. Circa caspium quoque multa oceanii littora explorata. Cornelius nepos tradit Quirto Merello celeri / tum galliarum praefule / quosdam ex india comertii causa nauigantes tempestatibus in Germania abreptos. Alio latere Gadium ab eodem occidente magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniae nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem oceanii uictoriae magni Alexandri lustrauere usque in arabicum sinum: in quo res gerente. C. Caesare Augusti filio / signa nauium ex hispaniensibus naufragiis ferunt agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus / a gadibus ad finem Arabiae /

44
nauigatiōem eam scripto prodidit. Cornelius tra-
dit Eudoxium quendam sua ætate cum Lathirum Eudoxius
Regem fugeret / arabico sinu egressum gades usq;
peruectum. Multoq; ante eum Celius antipater ui-
disse se qui nauigasset ex hispania ī æthiopiam cō- Celius
merti gratia.

Hactenus orbem terrarum iustrauimus / insulasq; cir-
ca terrā. Oceanū nauigauimus: mirabiles gentium
figuras descripsimus: uariosq; hoīum mores / ha-
bitusq; uirosq; nec ullo loco Antipodū regionem
offendimus. Illos uero qui australis regionis de-
uexa sortiti sūt: nō Antipodes / ut quidam uolue-
rūt: sed obliquos nobis esse Macrobius auctor est.
Reliquum est / ut sedulo inquiramus an possibile
sit inferiorē habitabilis nostrę partē illos incolere:
aduersaq; pedibus nostris calcare uestigia: quod
absurdum uideretur & īpossibile. Nam illic / ut Ma-
ro cecinit / intempesta silet nox. Semper & obiecta
densantur nocte tenebræ. Cum uero omnium fere
mortalium consensu / in medio aquarum elemen-
to suspenſa tellus librari dicatur / nō ne puerilium
prope deliramētorum est / id opinari aut credere:
ut instar piscium homines degant in aquis? Nam
terram circumfusam undiq; aquis inter omnes con-
uenit auctores / græcos / latinos & barbaros: præ-
ter eam partem quam princeps ille Deus qui hunc
mundum regit / ad usum animantium referuauit.
Est enim terra omnis quæ colitur a nobis / parua

Cicero quaedam insula / ut Cicero auctor est / circumfusa illo
Strabo mari quod atlanticum: quod magnū: quem oceanum appellatis in terris. Et Strabo libro. i. Primam inquit designatiōem repetētes dicimus habitabilem nostram circumfluam existentem ab exteriorē mari
Plinius multos sinus admittere. Plinius quoque libro. ii. Est igitur in toto suo globo tellus medio ambitu praecincta circumfluō mari. Et rursus. Sic maria circumfusa undique diuiduo terrae globo partem orbis auferunt nobis. Et Pomponius mela libro. i. Omne igitur hoc quicquid est / cui mundi caeliq; nomē indidimus / unū id est: & uno ambitu se & cuncta cōplectitur. Huic medio terra sublimis cingit undique mari oceano: eademque in duo latera quae emisperia nominantur / ab oriente diuisa ad occasum.

Verum quoniam ab exterioribus multa iam ad hanc rem collegimus / non erit ab re non nihil a sacris afferre litteris: ut undique falsitate obruta / ueritas facilius emergat.

Moses Primus autem omnium Moses theologus ille eximius qui diuinas leges conscripsit / pondus soliditatemque terrae praeter naturam suam in medio aquarum suspensam asserit: diuinoque instituto in locis suis fluctuantia reuolui maria: & ambitae circum dare littora terrae. Item Augustinus doctor praeclearissimus libro. xvi. de ciuitate dei. Quod uero Antipodes esse fabulantur / a contraria parte terrae / ubi sol oritur / quando occidit nobis / nulla ratione credendum est. Nam & si figura conglobata & rotunda

mundus esse dicatur / nō tamē consequens est / ut
 ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra .
 Et super genesim. Cum. n. torā terram adhuc aqua
 tegeret / quia nōdum a mari distincta / & suis erat
 cincta littoribus; dixit deus: Congregentur aquæ
 in locum suū / & appareat arida. Vocauitq; aridam
 terram. Et Iosephus in primo iudaicæ antiquitatis **Iosephus**
 Tertia uero die statuit terram deus: circa eam mare
 diffundens . Lactantius firmianus in libro diuina **Lactātius**
 rum institutionum. Princeps & origo rerum oīum
 Deus condidit / formauiq; cælum: Solem cum cæ
 teris sideribus induxit: librataq; magnitudine sua
 terram montibus uallauit: mari circumdedit: anni
 busq; distinxit. Albertus magnus ī tractatu Sphe **Albertus**
 ræ. Aqua uero in omni sui parte rotunditatem ha
 ber: & superficiem terræ uelaret / nisi suo imperio
 ordinasset qui dixit: Cōgrentur aque in locum
 suum / & in medio earum appareat arida: ut cūcta
 in ea saluētur animantia. Cum igitur eorum inana
 nis superstitio initium cepit / quasi malorū fons
 Antipodes persuasit: Quorū opiniones si diligen
 ter inspexeris / a uanis quibusdam fatuisq; coniec
 turis profectas iuenies. Quemadmodum & Xeno **Xenopha**
 phanes falso dixit habitari in Luna / eamq; esse ter
 ranam multarum urbium & montium. Et Anaxago **Anaxago**
 ras niuem dixit esse nigrā. Sed nihil sentire melius
 est / q̄ praua sentire: ut in tertio de Academicis auc
 tor est Cicero: **Cicero**

IN QVIBVS LOCIS CHRISTVM APOSTO
LI PRAEDICARVNT

T autē ad extremū concludam: Cū deus
omnipotens nostros miseratus errores
unigenitū filium pro salute humani ge
neris celo demisit ab alto: nō ad inferiorem habita
bilis nostrae partem cōcessit: sed Betleem elegit na
riuitati: hierosolymā passioni. Aduenit autē Salua
tor noster Iesus christus/unica & certissima proles
Virginis intactae/magniq; tonantis olympi: ut a ca
ligine & tenebris errorū ad fulgentissimā ueritatis
lucē oēs undiq; gentes euāgelica praedicatione cō
uocaret. Ad Antipodes inq; nō accessit: nec quenq;
ex apostolis ad illos misit: qui nō in parte una or
bis terrarū: nec apud unā gentem: sed ubiq; euāge
liū Christi nunciarunt. Nā Petrus apostolorū prin
ceps & clauiger aethereus pontū/galatiā/bithiniā/
asiā/cappadociā/cæterasq; cōfines puincias circuis
se deprehēditur. Ad ultimū secūdo Neronis anno
ad expugnandū Simonē Magū Romā uenit. Pau
lus uero ab hierosolyma usq; ad illyriū euangelū
Christi praedicauit: Tandē & ipse ad urbē Romā p
uenit: ubi pariter cū apostolo Petro post multa mi
racula/& res sãctissime gestas/alter cruce/alter ense
trūphans aeternae uitae laureā cōsecuti sūt. Iacobus
qui & iustus cognōiatus est/frater domini/īsignis
uirtutum merito & uite priuilegio/primus ecclesie
hierosolymitanæ sedem suscepit. Tadeus ad Aba

Petrus

Paulus

Iacobus

Tadeus

42

garum regē ediffenorum gentis ultra Eufratem po-
 sitæ missus fuit. In mesopotamia quoq; & i supio-
 ribus ponti euangelizans efferas & indomitas gen-
 tes mitigauit / & fidei dominicę subiugauit. Philip-
 pus i Samariam dehinc i æthiopiam cōcessit. Simon
 cananeus postq̄ circūquaq; Christi euangeliū præ-
 dicauit: demū post martyriū Iacobi hierosolymita-
 ne ecclesiæ epūs ab apostolis delectus ē. Matthæus
 sortitus est Aethiopiam. Andreas scythiam & Aca-
 iam. Ionnaes Asiam. Bartholomeus Lycaoniam /
 indiamq; citeriorem. Postremo in Armenia maio-
 re uiuens / a barbaris pellenudatus est: ac iussu Re-
 gis capite cęsus / martyrio coronatus. Mathias oēm
 iudæam euangelio Christi repleuit. Iacobus frater
 Ioannis apostoli in Galilea Christum prædicans
 ab Herode tetrarcha gladio occisus est. Thomas
 euāgelium prædicauit Parthis / medis / persis / hircā-
 nisq; ac bactrianis & indis: perlustransq; orientale
 plagā & interna gentium penetrans / lanceis transfi-
 xus occubuit in India. Marcus i ægyptū perrexit:
 & primus alexandrię Christum ānunciauit. Lucas
 medicus anthiocēsis sectator apostoli Pauli & oīs
 eius pegrinatiōis comes / græca lingua eruditus in
 græcia euangeliū scripsit / & Cōstantinopoli sepul-
 tus est. Barnabas cyprius cum Paulo gentium apo-
 stolus ordinatus est. Timotheus apud ephesum:
 Titus i creta euāgelicę prædicationis opus perege-
 runt. Cæteri autē discipuli Saluatoris nostri ad præ-

Philippus

Simon

Matthæus

Andreas

Ioannes

Bartholo-

meus

Mathias

Iacobus

Thomas

Marcus

Lucas

Barnabas

Timo-

theus

Titus

dicandum uerbum Dei per singulas quasq; orbis
terræ puincias dirimuntur. Et ut Vates ille factissi-
mus cecinit. In omnem terram exiuit sonus eorum
Et in fines orbis terræ uerba eorum.

Conclusio

Cum igitur neq; in superiori aut inferiori parte habitabilis
nostre; neq; in insulis tam oceanis quam mediterranei ma-
ris Antipodes inueniantur: neq; exploratum sit quibus re-
gibus aut quibus institutis gubernentur: quæ gesta
aut monumenta eorum: qui mores: quæ leges: qui
habitus: quæ pacis aut belli artes: quis cultus: quæ
religio: quæ domi uel foris munia: denique quod nullus
ex discipulis Christi ad illos accessit: Luce clarius
constat Antipodes nunquam fuisse. Sed nescio quomo-
do plerique errare malunt: eamque sententiam quam ad-
amauerunt / pugnatissime defendere: quam sine perti-
nacia quod constantissime dicatur exquirere.

F I N I S

46

Zachariæ Liliū Vicentini Canonici Regularis
ad Præstantissimū Dei Præconem Mattheū

Bossum Veronensem/ concanoni

cum & patrem optimum de mi

seria hominis & contemptu

mundi liber incipit

VM MVLTA DIVINITVS A MA

ioribus Nostris inuenta atque institu

ta sunt: tamen nihil præclarius dici po

test: q̄ ut se q̄sq; noscat: & nihil nimitū

cupiat. Ea enī præcepta a Chilone lace

Chilon

dæmonio sūmæ auctoritatis philoso

pho tradita/ in tēplo Apollinis Delphici litteris au

reis consecrata uisuntur. Quæ ut facilius mortales

omnis assequi possint/ utilissimū fore existimaui:

si de miseria hominis impresentiarum ad te perscri

berem. Quantū igit̄ sit misera/ fragilisq; uita hoīs/

aīalium supbissimi: cuius causa uideē cūcta alia ge

nuisse natura/ ipsius origo exitusq; fatenē. Nūdus

.n. rebus oibus / iopsq; nascit̄ ad uagitus statim &

ploratum. Infeliciter natū iacet / māibus pedibusq;

deuictis flēs aīal ceteris ipaturū & a suppliciis uitā

auspicaē. Heu mortaliū demētia ab iis initiis existi

mātiū ad supbiā se genitos: q̄ scire nihil possūt si

ne doctrīa: nō fari/ nō īgredi/ nō uesci/ breuiterq; nō

aliud a natura spōte datū q̄ flere/ sūmē iter cūcta aīa

lia imbecillitatis indicīū: uni aīantiū luctus ē datus:

uni luxuria: uni ambitio: uni auaritia: uni immensa

uiuendi cupido: uni supstitutio: uni sepulturæ cura.
Nulli pavor confusior. Nulli rerum omnium libi
do maior. Nulli deniq; uita fragilior: quippe quæ
muscularum morsus sæpe necat: & nōnunquam ca
tellus rabidus / blāda & amica domino suo bestia /
ipsum morſu iterimit. Plerūq; uero necdū ī lucem
editus: causa abortus fiat odor a lucernarū extinc
tu: ac mille modis: nūc ferro: nūc uiclis: nūc fame:
uarioq; morborū genere extinguit: ac ueluti nebula
soluit: surgēsq; ī aera fumus. Quot clarissimi uiri
& magni p̄cipes futuri / ī fascia mortui sūt? Quot
dulcis uitę exortes & ab ubere raptos Abstulit atra
dies: & funere merſit acerbo? O falsa & cæca mor
taliū spes. Heu quot & quāntis malis hęc ipsa ui
ta / si uita dicenda est: plena conspiciť. Quid amor
ipse tot rerū noxiarū: ex quo mordaces curæ / per
turbationes / moerores / formidies / ī sana gaudia /
discordię / lites / bella / īsidia / inimicitię: parcidia
oppressiones īnocētū. Quis ullo sermone digerit:
qs ulla cogitatione cōprehēdit: quātus est metus:
quāta calamitas a dānis & deceptionibus hoīum:
a suspicionibus falsis: a uiolēris facinoribus & sce
leribus alienis? quando quidem ab eis depredatio
& captiuitas / uicula & carceres / exilia & cruciatus /
amputatio membrorū & priuatio sensuū / fornica
tiones & adultera / incesta & stupra / & alia multa
horreda sæpe contingunt? Quid ab innumeris ca
sibus qui extrinsecus ab homine formidantur / im

bribus/tempestatibus/alluionibus/tonitru/gran
dine/fulmine/motibus/hiatibusq; terrarū/ oppres
sionibus ruinarum/ a tot uenenis fructicū/ aurarū/
serpētum / ac ferarum? Quæ naufragia patiunt̄ na
uigantes? Quæ terrena itinera gradientes? Quis
ubicunq; consistit: non iopinatis rerum euentibus
subiacet? Quid uidetur sedente securius? De sella
in qua sedebat/ cecidit Heli sacerdos maximus / &
mortuus est. Morborū uero tam ifinita est multitu
do: ut Pherecydes Syrus qui profam orationē con
dere instituit: copia serpentū ex corpore eius erum
pente expirauerit. Quibusdā perpetua febris est:
ut. C. Mecenati: cui etiā triennio supremo nullo ho
ræ momento contigit somnus. Cōtra milleformes
demonum incurfus quis inocentia sua fidit? cum
etiā paruulos baptizatos: quibus certe nihil est in
nocentius: aliquādo sic uexant: ut in eis certe mō
stretur huius uitę flenda calamitas: & alterius desi
derāda foelicitas. Ipse postremo somnus / qui pro
prie quietis nomē accepit: quis uerbis explicet / sæ
pe somniorum uisis q̄ sit inquietus: & q̄ magnis li
cet falsarum rerum terroribus/ quas ita exhibet: &
quodāmodo exprimit: ut a ueris eas discernere ne
queamus: animā miseram sensusq; perturbet?

Heli

Pherecy
des

Mecenas

Est igitur hæc uita corruptibilis / laboribus & amari
rudine plena: quā honores efferūt: dolores eiiciūt:
esca inflant: ieiunia macerant: ioci soluūt: tristitiæ
cōsumūt: sollicitudo coartat: diuitiē tactāt: inopia

sternit: iuuentus extollit: senectus incuruat: infirmitas frangit: moeror deprimit: & his malis mors furibunda succedit/ uanisq; gaudiis ita finem imponit/ ut cum miseri mortales esse desiderint: nec fuisse putentur. Quę igitur in uita iocunditas esse potest: cum dies & noctes cogitandum sit: iam iamq; esse moriendum? Incertum itaq; ac fragile est hoc munus naturę / quod datur nobis. Malignum uero & breue

Mortef re
pētinę

Sophocles
Dionysius

iis etiā quibus lōgo tēpore uiuere cōtingit. Quid quod multi repentina morte uario euētu perierūt: qui se diu uiuere credebāt? Gaudio obire Sophocles poeta/ & Dionysius Siculorū rex: uterq; accepto tragicę uictorię nuncio. Mater cannenſi pugna filio icolumi uiſo contra falſum nuncium. Pudore

Diodorus

Diodorus dialecticę professor/ iuſoria quęſtione ad interrogationem Stilponis non protinus diſſo-

Duo Cęſa
res

Q. Aemi
lius

M. Iuuēcus

luta. Duo Cęſares/ pretor & Iulii Cęſaris pater: dū matutino calciantur. Q. Aemilius Lepidus cum ianuā cubiculi egrederetur limini pollice icuſſo. M. Iuuenius cōſul cum ſacrificaret. Legatus Rhodiorum qui magna cum admiratione in ſenatu cauſam perorauerat: limen curię progredi uolēs/ protinus

A. Mālius

expirauit. A. Manlius Torquatus uir cōſularis cū placentiā in coena appeteret. P. Quītus Scapula cū coenaret. Decimus Saufeius Scriba cum prāderet.

Cor. Gal
lus

Cornelius Gallus pratorius: & Q. Heterius eques romanus in Venerea uoluptate ad ſtygiā paludē miſeram aīam pręmiſerunt. C. Aufidius cum in ſenatū

iret/offenso pede i comicio. L. Ducus medicus ual
 la dum mulsi potionē haurit. Ap. Saufetus cū a bal-
 neo reuersus ouum sorberet. Anacreon poeta aci Anacreon
 no ue passē. Fabius senator p̄tor i lactis hauſtu Fabius
 uno pilo strangulatus occubuit. Plato i nuptiis di Plato
 scumbens mortuus est.

O uana & fallax mortaliū uita quæ tã pulchra iocun-
 daq; uideſ. Occulte enī labiſ: fallitq; uolatilis gras.
 Languemus medio ut foenū quod ceditur æſtu.
 Ut roſa peſtano languet adempta iugo.
 Sub alearū ludo uita noſtra decurrit. Nemo igitur
 ætate florida & corporis uiribus fidat: nemo diui-
 tiis & fortunæ muneribus ſe efferat: nemo igēti re-
 rū ſucceſſu ad nubila caput tollat: rāti certe quiſq;
 perire potuit. Heu miſeri mortales quot iopinatis
 caſibus ſubiacēt: dumq; ad ſummum claritatis gra-
 dum aſcēdere moliuñt: uel eis iter præcidiſ: uel i al-
 tum euecti iſoeliciter ruūt. Quis unq̄ foelicior fu-
 turus erat Marcello Octauie filio ſororis Auguſti: Marcellus
 quē poeta clariffimus tantis extulit laudibus?
 Egregium forma iuuenē & fulgentibus armis.
 Eum Auguſtus ſibi adoptauerat: ac tanti iſperii ſuc-
 ceſſorē delegerat. Sed heu miſerāde puer / decimo
 octauo ætatis āno / i ipſo iuuetutis flore extictus ē.
 Quot iſpatores & reges excellētiffimi ferro aut ue-
 neno iſterfecti ſūt? Quot fulmine icti interierūt? Sa-
 ne clariffimorū hoium grauiffimos exitus accipi-
 mus. Nōne / ut hiſtorici tradūt / Ninus rex aſſyriorū Ninus

- qui primus finitimis bella intulit: & rudes adhuc
ad resistendū populos / & belli ignaros / terminos
usq; libyæ perdomuit: cum urbem oppugnat / quæ
a se defecerat / ictu sagittæ iterit: Zoroastres bactria
Zoroastres norum rex: quem solum iter hoies risisse eodē die
quo natus est / accepimus / eundēq; mūdi p̄cipia /
siderumq; motus diligentissime spectasse: in bello
quod aduersus Ninum gerebat / occisus est.
- C**yrus rex persarum qui asiam & uniuersū orientem
Cyrus ī potestatem redegit / a Thomire regina Scytharū
cum ducentis milibus persarum trucidatus est. Il
ludq; memorabile fuit / q̄ neq; nuncius r̄tæ cladis
superfuit. Caput Cyri ī utrem humano sāguine re
pletum / coniectum fuit cum hac exprobratione. Sa
tia te sanguine īquit / quem semper sitisti .
- X**erxes quoq; rex persarum terror antea gētium / qui
Xerxes mare classibus / terrā pedestri exercitu operuit: ab
Arthabano p̄fecto eius iterfectus est. Nō ne Pria
Priamus mum troianorū regem potētissimum legimus san
Hector guine foedantem quos ipse sacrauerat ignes: Hec
Achilles tor & Achilles rei bellicæ gloria īsignes / non ne &
Hercules ipsi ferro iterierunt: Hercules omniū fortissimus /
cuius laudes & duros labores Maro elegāissime
cecinit: eidē cum Deianira sanguine Centauri tunc
tam tunicā dedisset: clade horribili absūptus est.
- P**ausanias nobilis adolescēs Philippum Regem ma
Philippus cedonum gladio obruncat: diemq; foelicem foe
Darius dum luctu funeris facit. Darius rex persarum qui
bellum

bellū cū Alexandro magno diu uariante fortuna /
 magna uirtute gessit: a cognatis occisus uitam pa-
 riter cū persarū regno finiuit. Alexander macedo / **Alexāder**
 uir supra humanā potētā magnitudine animi præ-
 ditus / annos tres & triginta natus apud Babylonē
 in ipso ætatis ac uictoriarū flore ueneno extinctus
 est. Dionysius tyrānus quem paulo ante nō Sicilia **Dionysius**
 nō Italia capiebat / insidus suorū iterficiē. Pyrrhus **Pyrrhus**
 Rex Epiri paterno genere ab Hercule oriundus cū
 impium orbis agitarer: dū Argos ī pelopōneso op-
 pugnat / saxo de muris ictus occidit. Antiochus **Antiochus**
 Rex Syriæ q̄ nimia opū fiducia bellū Romanis in-
 tulit: uictus & ultra taurū montē relegatus / a soda-
 libus ī cōiuiuo occisus est. Mithridates Rex ponti **Mithrida**
 magna ui animi & corporis præditus: qui bellū cū **tes**
 Po. Romano p̄ quadraginta annos magna uirtute
 gessit: ueneno pariter & ferro absumptus est. **Romulus**
Romulū primū Romanorū regū / q̄ nouę urbis moe-
 nia fraterno sanguine foedauit / a Senatiū disceptū
 putāt. Tullus hostilius tertius Romanorum Rex **Tullus**
 fulmine ictus cū regia cōflagrauit. Lucius Tarqui **Lucius**
 nus priscus regno exutus interfectus est. Seruius **Seruius**
 Tullus ferro occisus est. Tarquinius superbus po **Tarquus**
 stemus Romanorū Rex / regno pulsus cū summa
 ignominia reliquū uite rēpus exegit. Marcus Atti **Regulus**
 lius regulus qui primus Romanorū ducū in aphri-
 cam exercitum traiecit / oppida ducenta & hoīum
 ducenta milia accepit: ad extremū in arcā ligneam

Hānibal

Crassus

Cn. Pompeius

Cæsar

Augustus

coniectus clavis introrsum adactis / uigiliis ac dolore peremptus est. Hānibal poenus dux ferocissimus / ac rerū gestarū gloria clarus sumpto ueneno iterit. Marcus Crassus tum cū maximis opibus fortunifq; florebat: Publico filio interfecto / exercituq; deleto trans Eufratem: dum parthico inhiat auro: undecim strage legionum & ipsius capite cū ignominia & dedecore mulctatus est. Aurum enī liquidum in eius ore effusum est: ut cuius animus arserat auri cupiditate / eius etiam mortuū & exangue corpus uteretur. An Cn. Pompeium censet tribus suis consulatibus / tribus triumphis / maximarum rerum gloria letari potuisse: cū amisso exercitu / in solitudine ægyptiorum trucidatus sit? Quid uero Cæsarē putamus: qui in Senatu ante Pompei simulachrum / tot centurionibus suis inspectātibus / a nobilissimis ciuibus / partim etiam a se ornatis / interfectus ita iaceret: ut ad eius corpus / non modo amicorū / sed ne feruorū quidem quisq; accederet. Trauianus Cæsar Augustus quem mortales uniuersi nuncupāt foelicē / & si ferro uitā nō finiuit: multa tamē infoelicitatis humanę i eo reperiunt̄ aduersa. Repulsa i magistrerō equitū: & cōtra uoluntatē eius prælatus Lepidus. Collegium in triumuiratu pessimorū ciuium. Philippenſi prælio quod gessit aduersus Brutum & Cassium fuga: & triduo i palu de latebra ægroti & aqua subter cutem fusa: turgida latera: dolor uessicæ / quo per urinam calculos

48
eiiciebat. Naufragia sicula: & alia ibi quoq; in spe
lunca occultatio. In nauali fuga bis classe uictus Aduersa
naues perdidit: & urgente hostium manu preces Augusti
Proculeio mortis admotę. Cura perusine cōtentio Cęsarıs
nis: in qua minimum fuit qn periret concursu mili
tū: ac etiā circa perusinū murū pene interceptus est
a manu gladiatorū / quę oppido eruperat. Solicitu
do martis actiaci aduersus. M. Antoniū / dalmatici
pānoniciq; belli. Ruina pōtis ī dalmatia / qua con
sauciatus ē crus & utrūq; brachiū. Tot seditiōes mi
litū. Tot ācipites morbi corporis. Marcelli nepotis
īmatura mors. Agrippę quę ī filiū adoptauerat / ab
dicatio. Totiēs perita īfidiis uita. Luctus liberonū
Caii & Lucii / quos ī duo de uiginti mēsiū spatio
amisit ambo. Adulteriū filię & nepris: quas oībus
probris cōtaminatas relegauit: abstinuitq; congres
su hoīum diu p̄ pudore: & de necāda filia delibe
rauit. Inopia stipendii. Viginti milium seruorum de
lectus. Rebellio illyrici. Pestilentia urbis. Fames Ita
lię. Destinatio expirandi / & quatruidi inedia. Va
riana clades in Germania pene exitiabilis: tribus le
gionibus cū duce / legatisq; & auxiliis oībus cęsis:
qua adeo consternatū ferūt / ut p̄ cōtinuos menses
barba capilloq; submisso / caput iterdum foribus
illideret / uociferās. Quintili Vare legiones redde.
Suspitio ī Fabium / arcanorūq; proditioes. Hinc
uxoris & Tiberi cogitationes / suprema eius cura.
Tandem herede hostis suę filio excessit.

N ulla igitur est solida foelicitas / quã contumelia ulla
uitæ rumpit. Nam si uerũ facere iudiciũ uolumus:
ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere:
mortalium nemo est foelix. Vana mortalitas: uania
& imprudens hoium diligetia. O quã multos accepta
afflixere imperia. O quã multos diuitiæ perdidere: &
ultimis merere suppliciis. Iure ergo Democritus
& Diogenes philosophi sapientissimi uitæ huius mi
feriam concernentes / limen domus quotiens egre
diebatur / alter in risum / alter in fletum protinus sol
uebantur. Democritus. n. ridebat curas: nec non &
gaudia uulgi. Diogenes uero moestus & lachry
mans uanos flebat hominum errores: / & tot disci
mina rerum.

T iberius Cæsar qui Augusto successit / ueneno obiit /
ut quidam putat / a Caio dato. Caium Galiculam tri
bus & triginta uulneribus confecerunt. Quidam etiam fer
rum pro obscena adegerunt. Quintus Claudius Cæsar
ueneno excessit. Nero Claudius Cæsar ferro defe
cit / extensis ac rigentibus oculis usque ad horrorem for
midinẽque uisentiũ. Galbam Sergium impatorem. vii.
equites in foro trucidauerunt. Otho Siluius pugio
ne / uno se traiecit ictu: quo exanimatus est. Vite
lius Aulus impator nonus religatis post terga ma
nibus / iniecto ceruicibus laqueo / in forum tractus
iter magna uerborum ludibria / magnis uulneribus
confectus est: & inde unco tractus in riberim. Domi
cianus impator. xii. terribilis cunctis & inuisus: tan

dem oppressus est amicorū libertonūq; intimorum
 cōspiratione / simul & uxoris. Idq; horrēdū euenit:
 ut repētina tēpestate detecto funere semiuultū cada
 uer discerperēt canes. Antonīnus comodus strāgu
 latus occubuit. Helius p̄tinax ī palatio occisus est.
 Iulianus / Antonius caracalla / & Macrinus īterfecti
 sunt. Marcus Aurelius cum matre occisus est. Aure
 lius Alexander militari tumultu īterfectus est. Ma
 ximinus ferro uita finiuit. Gordranus apud Eufra
 tem occisus est. Philippus q; primus oīum ex Ro
 manis imperatoribus christianus fuit / Philippū filiū
 suū cōsortē regni facit. Philippus senior Veronā:
 Iunior Romā occidit. At ne longius decurrat ora
 tio: Carus fulmie ictus īterit. Dioclicianus ueneno
 excessit. Maximianus galerius se īterem̄it. Maxen
 titis ī tyberim submersus est. Valens ab insequenti
 bus hostibus cū casa ubi latebat / igne confūptus
 est. Reliqui Imperatores Romanorū usq; ad Carolū
 magnūm prater paucos ferro omēs uitam cum re
 gno pariter finierunt.

Antōinus
 Helius
 Iulianus
 Antonius
 Macrinus
 M. aurelius
 Aurelius
 Maximius
 Gordianus
 Philippus
 senior
 Philippus
 iunior
 Carus
 Dioclicianus
 Maximia
 nus
 Maxētius
 Valens

Pauci igit̄ ad inferos sine cāde & sanguīe descendūt
 Reges & sicca morte tyrāni. O praua hoīum soliti
 tudo & futurae sortis nescia. O uanas mortalium
 curas: o quantū est rebus inane. Omīa quae sub cā
 lo cōsistunt / uanitatē esse dixit sapientissimus So
 lomō: & nihil aliud mortales habere de omni cu
 ra & opere quo sub sole laborāt: prater sudorē &
 animi afflictionē. Mors illos infeliciter rapuit: qui

quondam foelices dicti sunt / pontifices / imperato
res / & reges. Nūc miseri iacēt nudi & mendici. Vbi
sunt eorum diuitiæ / ubi gēnæ / ubi honores / ubi
sceptra / ubi thiaræ & coronæ purpureo distinctæ
colore? Miseri profecto sunt / q̄ in fluxis caducisq̄
rebus nimis sperāt / atq̄ confidunt. O cæcum mor
tale genus. Quid p̄dest tantos nequicq̄ agitare la
bores? Omnes ī terram reuertimini / & noīs uestri
uix ulla extat memoria. Ecce sumus puluis; sumus
ecce miserrima tellus. Et nostri fugiunt ut leuis au
ra dies. Quid prodest barbaras subdere nationes:
& ab eis annum cēsum exigere: cum animi uestri
ad proprium semper sint damnū accensī? Mors
tūm aduenit / cum non expectatur: uanaq̄ morta
lium cogitatiōes rumpit. Et quāto nos diutius ui
uere delectat / tāto nos īfoelices durius ac celerius
rapit. Euolant breui spatio dies pariter mēses & an
ni. Festinat. n. discurrere uelox Flosculus angustæ
miseręq̄ breuissima uitæ Portio. dum bibimus: dū
serta / unguenta / puellas Poscimus: obrepit nō in
collecta senectus. Post uarios casus rerū uariosq̄ la
bores Mortales miseros rapit inclementia mortis.
Nō habemus hic stabilem sedem? sed nouas inqui
rere oportet regiones. O sapiēs / aurea / & celebran
da apostoli doctrina. Cōmorandi. n. natura diuer
sorium nobis nō habitādi dedit. Peregrinatio est
uita nostra. Cū ambulaueris / demū redeundū est.
Nemo florida ætate cōsifus longiorē sibi uendicet

Apostolus

uitam. Hoc unū certe est / quod æque ad iuuenem
 & ad senē p̄tinet. Nō citamur inquit Seneca / ex nu
 mero annorū. Adoleſcētes & impubes eadē fari ne
 cessitas ducit. Nō enim refert quæ sit homīs ætas /
 sed quæ sit meta. Multos uitam differētes mors in
 certa præuenit. Itaq; omnis dies ultimus iudican
 dus est.

Sed age ut quisq; degat ad extremā usq; senectutē:
 illecebrisq; affluat & diuitiis. Quid tandem p̄dest
 homini si totius orbis imperium teneat / aīa uero
 sua æternis flāmis crucianda damneſ? Quid rogo
 profuit Alexādō magno: q̄ uniuerſo oriente pos
 sessor / longe lateq; imperiū protulit: indiam quoq;
 uictor penetravit? Quid Scipioni aphricano / qui
 uariis cladibus Poenos obtriuuit: & Carthaginem
 Romani imperii æmulam expugnauit? Quid ma
 gno Pompeio rerum gestarum gloria clāro: q̄ pri
 mus ī hyrcanum / rubrum / & arabicum mare usq;
 peruenit: ac per thuris & balsami siluas Romana si
 gna circūtulit? Quid Iulio Cæsari animo & armis
 inuictissimo: qui Romanum imperium uiribus oc
 cupauit? Quid Octauiano Cæsari Augusto: qui re
 rum sūma potitus / orbis imperium foelicissime re
 nuit? Quid Platoni uiro ingenii singularis & p̄pe
 diuini: q̄ litteras q̄ si roto fugientes orbe p̄secutus
 est? Quid Aristoteli philosophorū p̄cipi inanis
 philosophiæ gloria? Quid Gorgiæ philosopho
 leontino: q̄ primus oratoriæ artis iuētor / a plenisq;

Seneca

Alexāder

Scipio

Pōpeius

Cæsar

Octauiāus

Plato

Aristoteles

Gorgias

tradit? Quid Demosthenis summo apud graecos ora
tori? Quid deniq; M. Tullio Ciceroni: qui flōs de
cus & ruba Romani eloquit; ac utriusq; linguæ fa
cundus & peritissimus fuit? Quid ceteris quæ ma
xima turba est? Quid illis inquam mūdi huius in
petiā/honores/falces/dinitie/famā/gloria/illicebre
profuerunt? Nonne apud orcum uaria poenarum
genera luūt? Quos Rhadamāthūs feruētissimus iu
dex: imo deus omnipotens castigatq; auditq; do
los: subigitq; fateri. Quæ quis apud superos fur
to lætatus inani. Distulit in seram commissa piacū
la mortem. Male igitur sibi consulunt: qui non fu
tura: sed transacta perpendunt. Heu nimia fragili
tatis humanę i prosperis rebus obliuio. O certe sur
di/nudi/& fragiles/iudicio & cōsilio inopes/agni
omnino & miseri mortales. Heu uaga hominū cū
pido/& i fine semper egena. Ad quid tot uanæ cu
re/cum breuis hora surripiat/ quod partum est tem
pore longo? An non uidetis nec opibus abundan
tiam: nec regnis potentiam: nec honorem dignita
tibus: nec celebritatem gloria: nec lætitiā uolup
tatibus posse contingere? Ex sunt illa pestes: quæ
mortale genus hominū ad oīa facinora in præceptis
agunt. Sed eniti ad sūmum nemo poterit: nisi quæ
sūt ima despexerit. Quisq; n. carnis illicebras fue
rit amplexus/ & cupiditates suas in terrā fixerit: su
periora bona cōsequi non poterit. At qui uentura
prospectant: exitumq; uniuersorū putāt: facile oīa

Seneca
Alexander
Scipio
Popeius
Cæsar
Orantius
Plato
Aniloelel
Gorgias

8-11
contēnunt: cū semp cogitēt se esse morituros. Tri-
tū siquidē & ad oēs decantatū est/ uitā nostrā pere-
grinationē quandā esse. Debemus ergo & nos aīo
præmeditari qd aliquādo futuri sumus: quod ue-
limus/ nolimus: abesse lōgius nō potest. Proīde ue-
rissimam puto illam Platonis sententiā. Omnem
sapientis uitam meditationem esse mortis. Hæc est
que altā spernit gloriam: quæ iuoluit humile pari-
ter & celsū caput: equatq; sūmis ifuma. Hęc tādē ut
apud Aristotelē legimus/ est oīum terribilissimū.

Mortem igitur terribilem esse ac perhorredā/ hęc ma-
xime ostentāt. Amor cōnexionis animæ & corpo-
ris/ dolor ægritudinis/ terror damnationis æternæ.
Anima. n. corpori unita ægre diuellitur: q̄a ppor-
tione mirabili unitā corporis & aīæ harmoniā dif-
folui īgemiscit/ & plāgit omnis homo. Naturaliter
pfecto insitū est/ ut q̄sq; effugiat & horrescat sepa-
rationē corporis ab aīa. Cū igit affectus iste tam ue-
hemēs nobis ihereat/ certissime constat: q̄ nō sine
maxima acerbitate & horrore possūt corpus & aīa
rāto foedere copulata seiungi. Aīa uero a corpore
dissoluta/ breui spatio seq̄t̄ carnis corruptio & cor-
poris putrefatio. Hæc est. n. gloria mortaliū: putre-
do & uermēs. Hodie extollitur homo: postera die
nō iueniē. Qui. n. paulo ante sedebat gloriosus ī
throno/ modo iacet uilis ī tumulo: q̄ ī uita delitiis
uescebat/ nūc a uermibus ī sepulchro cōsumiē: qui
heri ī aula sua clarus astabat/ modo ī terra ignomi

niosus iacet. Mors itaq; sola fatetur/ quantula sint
hominū corpuscula. Hereditas hoīs serpētes & uer
mes. Ex cerebro nāq; / ut ferūt / bufo gigniūt: ex re
nibus serpentes: ex uētre lūbrici: ex carne uermes:
ex pelle tineæ. Quid igitur humano cadauere feti
dius esse potest? Quid horribilius hoīs mortuo?
cuius dū uiueret: gratissimus erat āplexus: ī morte
uero horribilis aspectus. Quid ergo illi profunt di
uitiæ/ qd deliciae/ quid honores? Diuitiē nō libera
bunt a morte: deliciae a uermibus: honores a putre
dine & fetore. Negare certe nō possumus qn mor
tis angustia fortis sit & magna/ sed lōge maior est
timor dānationis eterne. O mors horrēda oīumq;
terribilissima: quæ nihil humanū finis esse diutur
num. O crudele & inexorabile fatum: q̄ amara est
diuitibus memoria tua: q̄ iniocūda ē homini opu
lento pace fruenti substantiis suis. Mors certe terri
bilis iis est: quorum cum uita omnia extinguuntur:
non iis quorum laus emori nō potest. Conscientia
enim bene actę uitę/ multorumq; benefactorum re
cordatio iocundissimam efficiūt mortem. Verum
quid profuit illis/ qui in luxuria turpi & præsentis
uitę uoluptatibus usq; ad diem ultimum perman
serūt? Intuere nunc sepulchra eorum/ & uide/ si est
aliquod in eis iactantię suę uestigium: si aliqua di
uitiarū uel luxurię signa cognoueris. Require nūc
ubi pretiosę uestes & odoramēta peregrina: ubi &
spectaculorū uoluptas: ubi & seculariū turbæ & cō

52
uiuiorū cessit opulētia. Rīsus / iocūs / & imoderata
atq; effrenata lēticia quo abiit / quo abscessit? Acce
de ppius ad singulorum sepulchra / & diligentius
aspice. Vide cineres solas & fetidas uermū reliquas:
& recordare hunc esse corporum finem: etiā si in lē
ticia & deliciis transegerint uitā. Atq; utinā res oīs
nostra non nisi usq; ad cineres ueniret & uermes.
Parua certe uiderent hęc damna. Nunc autē cōuer
te oculos tuos ab istis cineribus & sepulchris ad il
lud diuini iudicii tribunal horrendum: ubi fletus
& stridor dentium: ubi dēfissimæ tenebræ: ubi ille
consciētia uermis semper edax: qui nunq̄ morit̄:
ubi ignis / qui nunq̄ extinguitur. Hęc diligenti cu
ra mēte reuoluāt ii / qui terrenis illecebris / & cadū
cis fluxisq; rebus se penitus dediderunt: & illum
gehennę ignē his quæ nūc illos exagitāt flammis
libidinis & cupiditatis opponāt. Est. n. hoc mira
bile medicamēti genus / ut ignis ignibus extingua
tur. Si autē extincti nō fuerint isti q̄ te nūc citāt: illos
tibi æternos ignes acriores & iextinguibiles reddēt.
Non ne omne tempus uitę huius quo deliciis frui ui
demur & indulgere libidini: quasi noctis unius
somnum uidetur ad æternitatis comparisonem?
Carpimur enī ut stipulę rapido carpuntur ab igni.
Nec nisi uiuendo somnus & umbra fumus. Apud
Hypanim fluium europæ qui in pontum influit /
Anstoteles ait / bestiolas quasdam nasci: quæ unū
diem uiuant. Confer nostram longissimā ætatem

cum æternitate: in eadem propemodum breuitate
qua ille bestiolæ reperiemur. Est ergo aliquis tam
demēs effectus: q̄ ut die uno cunctis uoluptatibus
& deliciis affluat: æternas subire eligat p̄nas? De
licia quidē uelut umbra p̄transeunt: ac dānosē libi
dines uelociter fugiunt: poenæ uero perpetuæ ma
nent. Nūc ergo cū possibile sit / paruo tēpore si con
uertamur ad deū / effugere oīa illa cruciamēta p̄oe
narū / & perfrui bonis æternis: quid differimus: q̄d
moramur: & diuina largitione nō utimur? Non ne
melius est breui tēpore dimicare / ferre uallū / arma
sūmere / lassessere sub lorica: & postea gaudere uic
torem / q̄ impatiētia unius horæ seruire perpetuo?
Diuinis euangelium uocibus intonat. Nō potestis
deo seruire & mamonæ. Audet quisquā mēdacem
Christum facere? Veniet / ueniet illa dies: qua r̄ba
declamās terrorē cunctis adiiciet: tūc pauebit terra
cū populis. Lugubris mūdus imugiet: tribus ad tri
bū pectora feriet: potētissimi reges nudo latere pal
pitabūt. Exhibebit cū prole sua Venere tūc ignitus
Iupiter. Adduceēt & cum suis stultus Plato discipu
lis. Aristoteli argumēta nō p̄derūt. Fallit quisquis
hic uult gaudere cū sæculo / & postea regnare cum
Christo. Quanto. n. in mūdo maior fuit gloria &
lætitia / r̄to maior apud inferos poena parat̄. Heu
cor lapideum / si ob huius mūdi uana & parua so
laria / nō formidas illū tam crudelē atq; terribilē iu
dicii diē: in quo nō solū de grauioribus peccatis!

52
sed etiam de qualibet cogitatione uana oportebit
re domino reddere rationem.

Dolor agnitiois mortem acerbissimam efficit. Nam
in morte contingere solent uaria morborum gene-
ra: & maximi dolores: qui uehementer uires corpo-
ris opprimunt: somnum auferunt: quietem impediunt.
animam grauant: appetitum destituunt: sensus omnes
perturbant: memoriam obtundunt: intellectum obnu-
bilant: adeoque animam occupant: ut nihil aliud cogi-
tare possit quam dolores. An non dolor illi: stomachi
molestia. Nec non ardentissime febres mortem reddunt
amaram plusquam absinthium? Tanta. n. tunc est uis do-
loris: ut homo nequeat reprimere imperium cogita-
tionum. Recte igitur in psalmo dicitur. Non est in
morte qui memor sit dei. Male itaque sibi consulunt
qui in seram mortem differunt poenitere. Punitur
enim hac animaduersione peccator: ut moriens obli-
uiscatur sui: qui dum uiueret oblitus est dei. Sed for-
te quis dicet. Peccator qui toto tempore male uixit:
in mortis articulo accepta penitentia: a deo ueniam
obtinebit. Heu quam uana presumptio & falsa medita-
tio. Vix de ceterum milibus: quorum mala semper
fuit uita: meretur a deo ueniam unus habere. Vir to-
tus in peccatis genitus & nutritus: qui nec deum agno-
uit: nec audire uoluit: nec se peccasse cognoscit:
nec quod penitentia sit: nouit: totus adhuc illecebris
& secularibus deditus negociis: quem angor pre-
mit filiorum: quos deserit: quem infirmitas conterit:

quem dolor diuitiarum & temporalium rerum con-
cutit: cum eis non posse frui amplius se cernit: quem
scelerum terrent monumeta priorum: quem suae li-
bidines torquent: quem conscientiae stimulat male-
ficiorum suorum: quem dies noctesque exanimat me-
tus diuini iudicii & damnationis aeternae. Quocumque
aspicit/ut furiae sic sua occurrunt facinora: quem eum
suspirare non sinunt. Quam acceptam deo accipit poe-
nitentiam? Quam certe non acciperet: si adhuc se pos-
se sanari crederet. Sed uere concludam: qui dum sa-
nus est/deum offendere non formidat: in morte non
merebitur diuinam gratiam obtinere. Quae enim
est poenitentia: quam solus quis accipit/ cum se uiue-
re amplius non posse diffidit? qui si ex infirmitate
conualesceret: peior quam prius efficeretur. Hinc pracla-
re scriptum est ab Aurelio Augustino. Siquis in ex-
trema necessitate constitutus poenitentiam accipere
uoluerit: & mox reconciliatus hinc migrat: fateor
nulli negandum esse quod petit. Sed utrum hinc
securus exit/nescio. Poenitentiam quidem dare pos-
sumus: securitatem uero nullam. Nec tamen illum
damnandum seu liberandum censeo. Quisquis er-
go ab hac dubietate liberari cupit/ poenitentiam agat
dum sanus est. Nam eo tempore poenitentiam egit:
quo peccare potuit. Cum uero aliquem malefacto-
rum poenitet/ quando amplius peccare non potest:
non propterea delicta deserit/ sed illum peccata re-
linquit. Cur itaque miser homo non emedaris? Quid

54
differs de die in diem conuerti ad dominum? Cur
te malotū iam nō pōenitet? Ecce mors die noctuq;
properat / ut te dire rapiat: & ad ipia tartara mittat:
quæ adeo crudelis est & inexorabilis / ut omnium
regū precibus / ac totius orbis diuitiis & thesauris
unius horæ inducias morienti non impartiret.

Stat sua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus est uitę. Et apud Iob sanctissimum legi
mus. Cōstitutos esse omnibus terminos uitę: quos
ultra citraq; transgredi nemo possit.

Diuitem quendā accepimus ī extremis constitutum
corā se afferri præcepisse uasa aurea & argētea / pecu
nia ingēti referta: quę aīa suæ pollicebat: si ab ipso
nō discederet: cum uerō illū dolor ægritudinis ma
gis ac magis premeret: ita eum tradunt esse locutū.
Postq; morari mecum renuis: ultro te dyabolo tra
do: moxq; infoelicē aīam ad tartara misit.

Fertur quoq; apud ueteres frācorū in monumētis tra
ditū / Regē galliæ graui morbo laborātē: & a medi
cis de ægritudine diffidētibus penitus derelictū no
bilitonibus regni sui circūstantibus dixisse. Ecce q
quondam clarissimus & potentissimus eram: auro
argētoq; ditissimus / nō possum īpresētia / neq; diui
tiis / neq; potētia / neq; amicorū precibus extorqre
a morte saltē unius horę iducias. Quid ergo mihi
urbes / regiones puiciæ / & totius regni amplitudo
ī hac ægritudine pdesse potuerūt: quādoq; de neq;
opibus aut uiribus ullis mortis fatū flectere ualeo?

Ille igitur ego qui in palatio meo tot principes & nobiles viros saepe numero hospitatus sum / nescio miser quo uadam: aut quis me saltem hac nocte hospitio suscepturus sit. Vado. n. in regionem longissime remotam / nunquam reuersurus. Et haec dicens affantes omnes in lachrymas conuertit: & paulo post uirum functus est.

Discite igitur o miseri / & causas cognoscite rerum. Quid sumus: & quid nam uicturi gignimur: ordo Quis datus: aut metae quam mollis flexus: & unde. Veniant nunc diuites / & mortis irrisores: qui usque adeo in suis caducis diuitiis gloriantur: & quadam suae fetidae carnis post breue tempus in cinerem reuersurum / nobilitate / potentia / & dignitate uana & leui extolluntur: ut nunquam mori se putent: nec illos euidencia quidem indefinenter pereuntium exempla deterrent. Ve uobis qui ad caelorum regna diuitiarum itinere festinatis: quoniam facilius est camelum transire per foramen acus quam diuites intrare in regnum caelorum. Ululate miseri uento instabilis fortunae pendentes: qui mundi huius uanis honoribus & falsis dignitatibus obcaecati / cum uitae uestrae breuissimae tela a morte uelut a texente aranea hac nocte forte succidetur: apud inferos sine interminabili praee aliis cruciabimini / continuo moriendo uiuentes. Vos pauperes contemnitis / uiduas & pupillos opprimitis: mercedem operarii non solum usque mane retinetis: sed forte nunquam persoluitis. Huiusmodi hominum

257
hominū uix unus aptus regno dei de mille repit̄.
Quid diues & mortalis famæ aura pastus / aliud
est: q̄ quoddā scelerum uas putridū / Vbi supbia /
Vbi luxuria / Vbi auaritia / Nō ne ī diuitibus / nobi
libus / & potentibus / An nō latrones sunt: q̄ labo
res pauperū uiolēter auferūt: & eos deprimūt: ac fa
me perire cogunt / Certe superfluitatē uestimento
rum de pauperū frigore & nuditate fecerūt. Erigen
tes insup de labore & sudore inopū palatia & ma
gna ædificia: ut humanis oculis aspiciant / paupe
ribus & mēdicis interim fame pereuntibus. Conui
uia frequenter diuitibus parāt: & delicatis ferculis
uētris ingluuiem replent / a miserorū egestate ocu
los auertentes. Qui nec deum nisi somniando co
gnoscent: nec se / ut puto / morituros arbitrātur.
Cur ū miseri ad ecclesiam properant: an ut diuinis
interfint mysteriis: an ut mulierū uultus aspiciant /
Hæc sua est meditatio: hæc prædicatio: sic diuinam
percontant̄ legē: ut terras mareq; peragrantes / cre
bris uigiis & meditatiōibus pecunias sibi & filiis
cōgregent: & certatim uestimenta mira artificii ua
nerate frequēter mutant: quinetiam ludos / coreas
hastiludia / procationes / ebrietates / magna conui
uia / fercula delicata suis alternatim exhibeant so
dalibus: mulieres ad suam uoluptatē explendā co
piose habeant. Sed uē miseri q̄ corpus ante tēpus
destruitis / & aīam iterficitis. Vnde infirmitates &
mors intempestiua: nisi ex nimia ciborum copia &

frequēti mulierū usu? Gaudete / iocūdamini / & letamini ī hoc breuissimo tēporis spatio: ut postmodum cū dyabolo sine fine lugeatis. Properate: epulamini: inebriamini. Nā ea post mortē agere nō poteritis: sed cū diuite opū rātarū domio / qui quoti die epulabat splēdide / in flammis æternis / gutta aquæ uobis anxia postulātibus denegabit. Agite solatia: uestris ī luxuriis explete uoluptates. Seminate ī corruptione: ut de corruptione colligatis diuinā tremendāq; sniam. Quid uobis ī morte prodesse poterūt opes & pecuniæ uestræ? qd tecta magnifica? qd impia? qd uoluptates: quibus maxime astricti estis? quasq; summū bonū esse accurate defenditis. Quæ mihi uox pecudū uideēt esse / nō hominū. Cū. n. deus rerū oīum cōditor dederit uobis aīam: qua nihil præstantius neq; diuinius esse potest: sic uos abiicitis / atq; p̄sternitis: ut nihil inter uos atq; quadrupedes putetis interesse. Nō est igit̄ uoluptas quæ plurimorum patrociniis defendit̄ / in bonis rebus habēda: eaq; quo est maior / eo magis mētē ex sua sede & statu dimouet. Nō opes / nō potētia: quę defūctū nō comitāt̄ / nec felicitatē uobis afferre possūt. Si uere itaq; diuites esse cupitis / ueras diuitias amate: quibus sūmā æternāq; felicitatem asseq̄ poteritis. Sūma uero humanæ mētis felicitas Deus est: quo remoto / omnia erroribus plena sūt. Nunq̄ lætus ēe poterit: nūq̄ animi pace fruet̄: q̄sqs aliud præter deū querit. Deserat̄ uia pditiōis

& fraudis / in q̄ mors uoluptatis illecebris adoper
ta cēlaē. Nemo diuitiis / nemo fascibus / nemo etiā
regia potestate cōfidat. Liberet se quisq; a peccatis
dum licet / dum facultas adest. Nam apud inferos
quo properamus / nullum poterimus bonum ope
rari / neq; ullam consequi mercedem.

O si Alexádro illi magno omípotēs daret ad supos **Alexáder**
puenire / nō amplius mūdū armis lacefēret / nō ur
bes / nō regna expugnaret / nō populos & natiōes
subdere moliret: nō indiam uictor penetraret / sed
missis íglorius armis / uiliq; pallio ídutus / crebris
ieiunus carnē domaret / uigiliis / algore / calore se
prorsus afficeret: cōtinuis lachrymis & oratiōibus
Deū summū maximūq; exoraret: ab oibus sui cor
poris uenis purpureum sanguinem funderet / ut
illos cruciatus æternos & gehēnæ flammās euitare
posset.

Si: C. Cēsari superū rector atq; íferū cōcederet ad uitā **Cēsar**
redire / nō rursus gallia & germania illū ífestū uide
rēt: nō rursus Emathia ífelix cognatas cerneret aci
es: populūq; potētē: In sua uictrici cōuersū uiscera
dextra. Non amplius Cēsar bella gereret nullos ha
bitura triumphos: nec cum uictore exercitu ægyp
tum peteret: ut ad se Pópei caput deferret: sed nu
do pede / lugubriq; ueste / ac barba capilloq; sub
missio / ægypti deserta lustraret / specus oēs inuise
ret: ubi quondam Paulus heremitarū príceps / Hila
non / & Antonius sanctissimi monachi debebant:

ibiq; summa inedia corpus afficeret: cerere solū &
aqua cōtentus: ardētissimis lachrymis ora pfunde
ret: supplicesq; rēdēs ad sidera palmas deū gemiti
bus exoraret / ut horrēdos tartari cruciatus / terribi
lesq; demonū facies / ac tortorū manus effugeret.

Libet nunc eos īterrogare q̄ marmoreis tectis ebore
auroq; fulgētibus: q̄ signis: q̄ tabulis: q̄ cēlato au
ro & agēto: qui corinthiis opibus abundāt: utrum
Antiochi regū syrię ditissimi: an Pauli heremitę su
perius memorati: q̄ nihil habuerit horū / nihilq; ha
bere uoluit / se similes malint. Illi tunicas auro tex
tas: Paulus uilissimum habuit indumentum. Sed
econtrario illi paupculo paradisus patet: hos aura
ros gehēna suscipiet. Ille Christi uestē licet nudus
seruauit: hi uestiti sericis indumentū Christi pdide
runt. Paulus uilissimo puluere opertus iacet / resur
recturus ī gloria: hos operosa marmore sepulchra
premūt cū suis opibus arsueros. Parcite quāso / par
cite diuitiis / quas amatis. Cur & mortuos uestros
auratis obuoluitis uestibus? Cur ambitio īter luc
tus lachrymasq; nō cessat? An cadauera diuitū nisi
ī serico putrescere nesciūt? Mihi si dominus optio
nem daret / multo magis eligerē tunicā Pauli cum
meritis eius: q̄ regū purpuras cū regnis suis. Nam
uirtutes & merita æterna manent / claraq; habent:
regna uero & diuitiæ breui dilabunt.

Vbi quondā gloriosū regnū assyriorū? q̄ annis mille
trecentis imperiū tenuerūt? Vbi Medorū imperium:

57

qui deuictis Assyriis annis. cccl. dominati sunt? **Medi**
 Vbi Perfarū imperiū potētissimū: q̄ Medos regno **Perfar**
 expulerunt: & ipsi nō multo post a Græcis subacti
 sūt: Vbi & ipsi græci a Romanis deuicti: Vbi excel **Græci**
 sum Octauiani īperiū? Vbi Cæsaris gloriosi trium **Cæsar**
 phi: Vbi Alexātri macedonis gloria: Vbi Pirrhi re **Alexāder**
 gis epirotharū magna expectatio: Vbi Darii p̄farū **Darius**
 regis pōpa: Vbi diuitiæ Antiochi regis Syriæ: Vbi **Antiochus**
 egregiæ uirtutes Epaminūde: Vbi maxia Babylon: **Epaminun**
 Vbi Carthago potētissima: Vbi Ilion ciuitas super **das**
 ba: Vbi Thebæ urbs bellicosissima: Vbi Athenæ li **Babylon**
 beraliū studiorū mater: Vbi tādē est Roma trium **Carthago**
 phans: Vbi cætera regna: Nō ne oīa breui extincta
 sunt: Nulla igit̄ regni potentia: nulla uis auri & ar
 genti pluris q̄ uirtutis extimanda est.

Terror dānationis æternæ mortē maxime terribilem
 ostēdit: ingēteq; morienti affert terrorē. Circūstant
 enī dæmones / terribiles uisu formæ / acriter infistē
 tes: ac miseros hoīes ī desperationis foueā præcipi
 tes dare molunt: ut ad inferos rapiant æternū cru
 cianos. Nā / ut diuus refert Bernardus / Hostium
 nostrū maligni spūs obsident: & exitū nostrū illæ
 horrendæ effigies prestolan. Mors enī peccatorū
 pessima: ubi uita nō subuenit. Formido exire / & in
 ipso portus ingressu cōtremisco: dū nō cōfido p̄pe
 accedere: nec aliquē uideo q̄ excipiat exeuntē: Et
 si deus ipse exitū meū nō custodiat / heu miser ero
 ludibriū dæmonū ītercipiētū me. Sic cōrigisse refert

Bernardus

Gregorius beatus Gregorius cuidam Chrysauro ualde diuiti:
Chrysauro q̄ nō minus uiciis plenus erat / q̄ diuitiis: superbia
tumidus / carnis uoluptatibus deditus / ī acquirē
dis rebus auaritiæ facibus accēsus. Is ad extremū
ueniēs / uidit tetros & nigerrimos spūs corā se affi
stere / ut ad inferos illū raperēt: cepit tremere / pale
scere / sudare / magnisq; uocibus inducias petere:
ac filiū suū monachū noīe Maximū / ingēti clamo
re uocāre / dicēs. Maxime fili curre: in fide tua me
suscipe. Turbatus Maximus / protinus adfuit / lu
gens. Sed Chrysauro pauore tetraē eorū imaginis
huc illucq; ī lectulo uertebat: quocūq; se latere uol
uebat: aspectū eorū ferre nō poterat. Cumq; nimis
astrictus relaxari se iam posse diffideret / cepit ma
gnis uocibus clamare. Inducias usq; mane / indu
cias usq; mane. Et dū sic clamaret / misera aīa a ma
lignis spiritibus de habitaculo carnis euulsa est.

Cauent igit̄ oēs / ne ad cociti stagna deferant̄ / sty
giāq; paludē: Cerberus ubi ingēs latratu regna tri
fauci Personat. Et ubi circūstant aīę dextra leuaq;
frequētes: Matres atq; uiri / defūctaq; corpora uita
Magnanimū heroū: pueri inuptaq; puellæ. Vbi ge
mitus cōtinuus / eiulatus assiduus / cruciatus æter
nus / dolor sūmus / frigus ītolerabile / ignis īextin
guibilis. Turbidus ubi ceno uastaq; uoragine gur
ges Aestuat. Vbi uermes īmortales / fetor īmēsus /
tenebrę dēfissimę / flagella cędētū / terribilis uisio
dēmonū: multaq; præterea uaria mōstra ferarū: Et

centium: geminus briareus / ac bellua lernæ Horren-
 dum stridēs / flāmisq; armata chymera: ac terribili
 squalore Charon. Vbi cōfusio dānatorū / despacio
 oīum bonorū / stridor dētium / lachrymæ amarissi-
 mē. Vbi nullus est honor seruorū ad dnōs / nec do-
 mini supra seruos. Vbi parētes nō diligūt filios: nec
 filii parētes honorāt. Impositiq; rogis iuuenes āte
 ora parētū. Et quīs ibi sint tenebræ exteriores / mi-
 ro tamē iudicii ordine quos iōrdinate reprobi di-
 legerūt: secum in tormentis uidebunt: ut uisio illa
 poenam proprie punitionis exaggeret.

Supremus at & maximus dolor / quo aīa uehemētis-
 sime cruciat & angit / priuatio ē sūmi boni & diui-
 næ uisōis. Nunq̄. n. post illud extremū horrédūq;
 iudiciū dānati deū uidebūt. Nunq̄ faciē rerū oīum
 principis cernere poterūt / sed crudeles & sensibiles
 pēnas dabūt: quibus aīe pariter & corpora crucia-
 buntur: nec mori poterunt: quos ideo sibi deputa-
 tos ignis inextinguibilis nō extīguir: ut pmanēre ui-
 ra / pēna pmaneat: & ad dolēdū magis / q̄ ad uidē-
 dū æternis uiculis cōpeditos habeat / quos ī flam-
 mis uiuacibus īmortalitas secūdæ mortis occidat.
 Proinde oēs q̄ dicunt in gehēna occidi / non ideo
 cū eis agit / ut maximis cōsūpti doloribus aliquā
 do deficiāt / sed ut ī pēnis æternū crucient & uiuāt.
 De quibus Gregorius scribit. Aīa psoluta ī tormētis
 quæ illicite seruauit desideria: & flāmis ultricibus

Gregorius

morte cōsumit̃. Nā si uita morientis cōsumeret̃: cū
uita etiā poena finirẽ. Sed ut sine fine cruciet̃: etiā
sine fine uiuere cōpellĩ: ut cuius uita hic mortua
fuit ī culpa: illic mors eius sēp uiuat ī pēna. Cruciat̃
ergo & nō extinguit̃: morit̃ & uiuit: deficit & sub
sistit: finit̃ sēp/ & sine fine manet. Potētes uero po
tenter tormēta patient̃: & fortioribus fortior īstat
cruciat̃. Et quātū quisq; exaltauit se/ & ī deliciis
maioribus fuit: tantū illi maiora tormēta debētur.

Timeāt igit̃ mortales oēs inferni tormēta: ubi edax
flāma nocentū aīas deuorat. Vbi dracones blasse
mātiū labia comedūt. Vbi serpētes diris moribus
damnatorum pectora crudeliter depascūt: ora/ ma
nusq; ambas/ populataq; tēpora raptis Auribus: &
trūcas inhonesto uulnere nares. Vbi ululatus & ge
mitus sonāt/ & clamor cōfusus: quē uis tormētorū
exagitat: & incēdii ardor extorquet. Vbi audiunt̃
uoces/ uagitus & ingēs: nocētūq; animā flētes. Et
hęc tormētorū poena nullo termino finit̃: nullo fi
ne claudit̃: sed flāmarū atrocit̃ exustiōe cōsumit̃:
& ad rediuiua incēdia iterū q̃ adustus fuerit/ repa
ratur. Ipse enī poenarū dolor & cruciat̃/ qui uitā
huius amatoribus dat̃: cū sit uehemētior tormētis
uniuersis/ nunq̃ finiēdus illos aggredit̃: sed acius
q̃ īchoauerat sēuit: & nullus sēuiēti terminus: nul
lus omnino finis occurrit: sed habet secū uniuersa
supplicia & tormētorū genera. Subinde renouatur
ut sēuiata: ugmentatur/ ut inflāmet & urat.

58
Sontes itaq; qui ad impia tartara missi sunt / uariis ur
gent poenis: Quarū nōnullæ ad aiam maxie perti
nent. Ultrices curæ: cōscientiæ uidelicet quæ semp
puniūt nocētes: hoc est / uermis ille edax cōscientiæ
q̄ nunq̄ moriē: sed miserā aiam mordet ubiq;: eter
nūq; mordebit. Vehemētia doloris flagitiorū & cri
minis acti. Cōfusio pudoris. Rabies odii / & discor
dia demēs. Tediū uitę. Desideriū mortis. Cōsortiū
demonū. Iræ. Tristitiæ. Inuidentiæ. Rōnis cōfusio.
Despatio. Blasfemia / & timoris p̄turbatio. Nā flam
mis & supplicis inferorū traditi / ubi umbra mor
tis & sempiternus horror inhabitat / dolorē maxi
mū i aio sentiūt: & doloris angustia pulsati / semp
nouo pauore feriunt: ut & quod timēt / tolerēt: &
rursus quod tolerant / sine cessatione p̄timecāt. Et
ut Gregorius i moralibus refert. Damnatus quisq;
foris flāma succēdit: intus cæcitatē igne deuorat:
atq; i dolore positus exterius interiusq; cōfundit:
ut sua deterius cōfusione crucietur.

Gregorius

Ad corpus uero maxime spectāt fumi caligo & tene
brarū obscuritas. Feteris imensitas. Procelle terribi
les. Metus ingens. Male suada fames / ac turpis ege
stas: Aridaq; ora siti: letūq; labosq;. Tum cōsangu
neus leti sopor: & mala mētis Gaudia: mortiferūq;
aduerso ilumine bellum. Pōdera grauia. Gemitus
acerbi. Sęua uerba: tū stridor ferri: tractęq; catenę
morsus imanis hydrę qnq; gīta atris hiatibus. Vipe
crinibus inexe. Vlularus & dolores: ac pallētes mor

h v

bi: tristisq; senectus. Et imprimis Ardoris & algoris
uehemētia. Nā a calore & flāmis ardētissimis tranf-
ferent̄ noxii ad aquas frigidissimas / niue glacieq;
refertas. Horrēdo igit̄ modo erit tunc reprobis do-
lor cū formidine: flāma cū obscuritate. Et supplicia
ultra uires tolerabūt: eritq; illis mors sine morte: fi-
nis sine fine: defectus sine defectiōe: q̄a & mors ui-
uit: & finis semp̄ incipit: & deficere defectus nescit.

Quā sint acerbæ inferorū penæ: ex hoc facile p̄cipi pōt
Siq; n. ad hāc penā p̄petuo sustinēdā addictus eēt
ut in pupilla oculi ferrū igne succēsū infixū tene-
ret: cruciatus immanitatem toto corpore sentiret:
adeo ut illā pati nō posset: eligeretq; potius mori
q̄ tali tormēto sēp̄ cruciari. Si tāta igit̄ erit doloris
uehemētia unico tormēto: q̄d ī tāta suppliciorū ua-
rietate / quæ simul cōcurrent ī reprobis & dānatis!

Homerus

Iure igit̄ Homerus poeta clarissimus Achillis aiā
ītroducit dicētem / Libētius se apud superos cūcta
aduersa tolerare / q̄ apud inferos imperare. Hinc
Virgilius apud Maronē legimus: quā uellent æthere ī alto /
Nunc & pauperiem / & duros perferre labores Fata
obstāt: tristiq; palus īnabilis unda Alligat.

Lugebūt miseri / & lachrymas fundēt amarissimas.
Sed frustra flebūt: q̄a scelerū suorū ueniā nō conse-
quentur: immo diris flagellis attriti & gladio cæsi:
radiisq; rotarū districti poenas dabunt. Et ut sacer

Anselmus

scribit Anselmus. Impii ī inferno tāto poenarū pre-
menē pōdere / ut nec pedē uel manū / uel aliud cor

poris mēbrū possint mouere. Sic ibecilles erunt: ut
 nec uermē possint a p̄priis oculis amouere. Ad oīa
 quę noluerit ipius cogē: & ab oībus quę uolue
 rit/ phibebit. In tāta discordia p̄sistēt: ut eorū cor
 pora & aīę sēp dissideāt. Reprobi itaq; tormētōrū
 acerbitate imēsa penitus absorti/ tātū i poenis tole
 rabūt dolorē: ut nil cogitare ualeāt prater poenā.
 Illuc totus ferreē ipetus cogitationis/ ubi senserint
 uim doloris. Desiderabūt mortē/ & mori non pote
 runt. Ideo exclamans Augustinus dicit. O mors q̄
 dulcis esses ac p̄iocūda his/ q̄ dū uiuērēt/ tā amara
 fuisti. Te solā desiderabūt qui te solā uehementer
 oderūt. Et ut Gregorius refert. Voluissent ipi sine
 fine uiuere/ ut possent sine fine peccare. Ad magnā
 ergo iudicāris iustitiā p̄tinet/ ut nūq̄ careāt suppli
 cio: qni i hac uita nunq̄ uoluerūt catere peccato. Iu
 re itaq; exclusi a patria paradisi/ igne iextinguibili
 p̄petuo cruciant. Nā/ ut Diuus refert Augustinus/
 Omnipotēs deus futurorū p̄sciens/ a prima mūdi
 origine gehēnæ ignē creauit igni nostro cōtrariū:
 adeo ut semel accēsus nunq̄ extingatur. Nec stu
 dio humano accēdit: nec lignis nutriē: successione
 nō indiget/ ardore nō caret/ cōsūptionē nō habet.

Quis igitur/ ut Gregorius scribit/ nō horreat semper
 igne cremari: nec unquā mori posse: semper fumū
 tererrimum sustinere: & nūquā lucem uidere: sem
 per durissime & acerrime flagellari: erumna affici/
 opprobriis & cædibus uexari: & derideri/ afflictā

ri / impleri fetoribus / torqueri cū demonibus / & nul-
lum inuenire solatium / nullum consilium / nullam
spem euadendi? Vbi semper miseros circūdant do-
lores mortis. Vbi omnimoda desolatio / & despera-
tio / & ex desperatione odiū sui & dei / & blaffemię
nefandissimę: quibus maledicunt diem / qua nati
sunt: & qui eos genuere parentes. Tunc uidebunt
miseri mortales ꝑ pro uili & fluxa delectatiōe pec-
candi / acerbissima patiuntur supplicia: pro suauita-
te uoluptatis exiguę diuturno dolore puniuntur:
& pro affectu terrenarum rerum ęterna bona perdi-
derunt: æternoq; igne cruciantur: qui modica bre-
uiq; poenitentia ista promereri / & illa euadere po-
tuerunt.

Vbi nunc o diues sunt cęlaria tua / tãta uini diuersita-
te referta? Vbi sunt horrea / tãta frumęti abundãtia
cumulata? Vbi dapēs & fercula delicata? Vbi uaria
& pretiosa uestimentorū genera? Vbi bissus & pur-
pura? Vbi tecta marmorea? Vbi uasa auri argentiq;
cælata? Vbi falsę diuitię? Vbi honores / potētia / glo-
ria / uoluptates? Tu quōdam Lazaro mēdico panis
micam negasti: & ab eo ī inferno sepultus tãto pere-
gurrã aquę petisti. Nō te purpura defendit a frigo-
re. Nō te bissus ab ardore ruetur. Nō te opes & uo-
luptates a diris protegūt suppliciis & flagellis.

Heu cōditio hūanę naturę & flēda calamitas. Quis
nō insanire uidetur / dum initium & originē suã se-
dulo cogitat: progressum cōsiderat: finē atq; exitū

año reuoluit? Quis tãta facundia exupat / ut infe
 rorũ poenas enumeret? quãdoq; dẽ ut clarissimi ua
 tis testimonio cõstat: Nõ mibi si linguæ centũ sint /
 oraq; centũ / Ferrea uox / oēs scelerũ cõprehẽdere
 formas: Oĩa poenarũ pcurrere nomina possem.
 Quid igiã nos delectat inter demonũ laqueos / ho
 minũ glãdios / carnis motus illicitos habitare? Vbi
 quotidie mũdus labiã / reatus augetur / uirtus mi
 nuã / corpus multis penis & rãdẽ mortis labore cõ
 ficiã. Ruinã indies minãã domicilium corporis / in
 quo uiuimus. Periculosũ est mũdi pelagus / i quo
 nauigamus. Viciosũ est q; q; d terrenũ diligimus.
 Nauigãtib; n. nobis p hoc mare magnum & spa
 tiosũ / in quo diuersa sunt genera inimicorũ: ualde
 ptimefcẽdũ ẽ / ne nauẽ nostrã aut pcella tẽpestatis
 arripiata: ut fluctus absorbeat: aut in æternã prædã
 pirata crudelis abducatur. Cõgrediamur itaq; cũ ho
 ste fortiter: ut uictores prostrato aduersario trium
 phum præniũq; uirtutis ab impatore nostro conse
 quamur. Intẽdamus iustitiã: quã nos inseparabilis
 comes ad deũ sola perducet. Et dũ spiritus hos re
 get artus: ifatigabilẽ militiã deo militemus: statio
 nes / uigiliaq; celebremus. Operã demus uniuersi:
 ut nos q; primũ ad rectã uiam dirigamus: & suscep
 tis opatisq; uirtutibus: subtractisq; his labibus ter
 rã pficiscamur ad illũ æq; simũ iudicẽ / parẽtẽq; in
 dulgentissimũ: q; pro laboribus requiẽ: pro morte
 uitã: pro tenebris claritatem: pro tertenis ac breui

bus bonis æterna ac cælestia largiatur.

Contenamus opes & auaritiã: quia nihil est tã angu-
sti animi / tãq; prauis / q̃ amare diuitias. Nihil hone-
stius magnificentiũsq; / q̃ pecuniã contēnere. Auari-
tã siquidẽ ut clarissimus refert historicus / pecunię
studiũ habet: quã nemo sapiẽs cõcupiuit. Ea quali-
materies oĩum malorũ / uenenis malis imbuta / cor-
pus animũq; uirilẽ effeminat: semp̃ ifinita ifatiabi-
lis est: neq; copia / neq; inopia minuitur. Igit̃ ex di-
uitiis iuuetutẽ luxuria atq; auaritia cũ supbia inua-
fere. Rapere / cõsumere / sua paruipendere / aliena cu-
pere / pudorẽ / pudicitia / diuina atq; humana promi-
scua / nihil pensi atq; moderati habere. O præclara
opum mortalĩum beatitudo: quã cũ adeptus fueris /
securus esse desistis. Et nisi diuitias i terris ad piera-
tem liberalitatẽq; cõtuleris: illas neq; in terris / neq;
in cælo possidebis. Queramus itaq; ueras diuitias
quas nec fures eripe / nec rinea demoliri possũt. Ca-
uẽda est etiã glorię cupiditas. Eripit. n. liberalitatẽ:
qua magnanimis uiris nihil præstãtius esse debet.

Abiiciendæ sunt corporis uoluptates: quæ auferũt a
nobis tẽperantiã locũ: nec in uoluptatis regno uir-
tus aliqua cõsistere potest. Nulla nobis capitalior
pestis. Atq; nullũ est scelus / nullũ magnũ facinus:
ad quod suscipiẽdũ nõ libido uoluptatis ipellat.
Cũq; homini deus nihil merte præstabilius dederit:
huic diuino muneri ac dono nihil tam extat inimi-
cum / q̃ uoluptas: quam diuinus Plato escam ma-

62
lorum appellat: quæ ea homines capiunt / ut hamo piscis. Istæ sunt generis humani certissimæ pestes / quæ mentes hominum exagitant: mortalesque omnes precipites agunt. Ea ciuitas id regnum æterno in gradu facile steterit: ubi minimè uirium superbia / luxuria / atque auaritia sibi uendicauerint. Proinde si sapientes si beati esse cupimus: si inferorum poenas euadere: si æterna præmia consequi uolumus / contemnamus illecebras / potestatem / atque diuitias: soli uirtuti inhaeremus. Non enim beatum faciunt uiciosæ ac mortiferæ uoluptates: non opulentiæ libidinum incitatrix: non inanis ambitio: non caduci honores! quibus illaqueatus animus humanus & corpori mancipatus æterna morte donatur. Sed sola innocentia / sola iustitia: cuius legitima & digna merces est immortalitas: quam statuit a principio Deus optimus maximus sanctis & incorruptis mentibus! quæ se a uiciis & ab omni labe terrena integras / inuolatasque conseruat. Sic igitur uiuere nitamur / ut nos frustra natos non extimemus: & ex uita ista discedamus tanquam ex hospitio / non tanquam ex domo. Ita mores actusque nostros rationi subdamus: ita Deum semper pura / integra / incorrupta & mente & uoce ueneremur / ut nos ad illud beatorum conciliium coetumque uehat: & deuenire faciat locos lætos & amena uireta Fortunatorum nemorum sedesque beatas: ubi cum sanctis omnibus sempiterno æuo fruamur.

F I N I S

**Ex auctoribus eccle
siasticis.**

Euangelio

Paulo apostolo

Propheta Dauid

Iob

Solomone

Ambrosio

Hieronymo

Augustino

Gregorio

Ioanne chrisostomo

Anselmo

Historia sc̄i Sebastiani

Lactantio

Bernardo

Thoma aquinate

**Ex auctoribus gen
tilium.**

Aristotele

Platone

Chilone philosopho

Tullio

Salustio

Virgilio

Ouidio

Lucano

Iuuenale

Persio

Suetonio

Plinio

Iustino

Valerio maximo

Seneca

Q. Curtio

Boetio

Petrarcha.

625
Zacharias Lilius Vicentinus Domino

Ioannidonato Canonico Vicentino

Salutem in Domino

VM Sæpe & diligēter animo cogitarem res
omēs mundi huius uanas esse / fallaces / &
caducas : quæ uelut umbra prætereunt / ac
soluūtur uti nebula / surgēsq; ī aera fumus : & quæ
post mortem acerbissimas penas apud inferos no
xiis parantur : ad religiosæ uitę ocium me transfer
re constitui : ut fauēte Deo / ab æternis suppliciis /
igneq; inextinguibili animam eriperem. Ad id fa
ciūdum magnopere me hortatus est Diuus Hiero
nymus : qui propter cælorū regna romam egressus
domum / parētes / cognatos dereliquit : egyptiq; de
serta ita lætus accinctusq; accessit : ut uolasse eū ma
gis q̄ measse crederes : horrida se specu retrudēs ti
more gehennæ infernalis : ait enim. Ille igitur ego
qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse dāna
ueram : scorpionum tātum socius eram atq; ferarū.
Auxit præterea & sūmopere firmauit propositum
meum mors Innocentii pontificis maximi : ad quē
uisendum cum ante solis ortum ad basilicam bea
ti Petri apostoli me cōtulissēm : inueni iam corpus
eius humi conditum : nec alium ibi offendi præter
fabrum murarium : qui depositum eius īcoeperat :
& quatuor ignobiles uiros : qui tanta celeritate su

pra illud cadauer terrā & saxa deferebāt: ac si unus
esset qui publico facinore horrenda morte damna
tus fuisset. Neq; ibi aderat saltem uetula una: quæ
pro anima illius æterno deo preces funderet. Non
ibi de more ceræ accensæ: nō clerici aut religiosi fu
nera persoluebāt. Tūc sane obstupuit cor meum:
sensus omnes obriguerunt: sicq; mecum ipse locu
tus sum. O papa stupor mundi: O Innocenti ponti
fex maxime: qui quōdam foelicissimus eras: Vbi
nunc superbum palatium tuum: quod ī uinea seu
uiridario tam magnifice exstructum erat? Vbi sunt
aulæ quiq; aureæ: miraq; pictura decorate: quas in
atrio tuo eximie condidisti: tanto ipēdio & singu
lari præstantia: ut nulla structura mille annis ante
in ipso palatio eis ullo modo ualeat cōparari? O q̄
malum & inæquale commercium pōtifex pauper
egisti. Pro thalamis auro ornatis humili iacere se
pulchro: tāta onustum terra: ut uix illam quatuor
plaustra ferre potuissent. O papa certe inops q̄ ma
le nunc tractaris. Vbi nunc panni serico auroq; cō
texti: qui lectum tuum splendidissime exornabāt?
ubi aulea mirifica pictura ītexta: pulchriq; tapetes?
Vbi uestes purpureæ? Vbi mitra pontificalis uariis
distincta gemmis? Vbi uasa auri argentiq; cēlata?
Vbi pecunia & thesaurus tuus? Vbi margaritæ &
lapides pretiosi? Vbi cōuiuia & epulę delicate? Vbi
lōgus ordo seruorum? Vbi diuitię? Vbi honores?

62
Vbi potentia? Vbi gloria? Vbi illecebre & uolupta-
tes? Ecce breuissimo tēporis spatio omnes periere.
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras.
O fallax mortalium uita: quæ tam læta iocundaq;
uidetur. O q̄ celeriter breuis hora surripit: quod
multis annis lōgoq; labore partum est. Hæc est su-
perbia. Hæc est hereditas nostra/ conuerti in pulue-
rem/ uermes/ & fetorem. Iccirco exclamans Petrar-
cha dicebat. Miser/ qui spem in re mortali ponit.
Nam quisquis fluxis rebus ille fidit: si tandem fal-
litur/ æquum certe uidetur. O cæca mortalium cor-
da/ ad quid tot uanę cure/ tantiq; labores? Omnes
in antiquum puluerem cōuertimur: nominisq; ue-
stri uix ulla extat memoria. Mille ex laboribus ue-
stris uix unus censetur utilis. Quin omnes sūt pu-
blicę uanitates. Qui studia uestra itelligit/ ille mihi
referat. Omnes ad hunc finē uenire cogimur. Quē
semel tantū agere debemus. Quid nobis post mor-
tem superbia prodest? Quid auaritia? Quid luxu-
ria? Quid nobis conferunt diuitiæ honores/ illece-
bre? Omnes uelut umbra defluunt: anima uero mi-
sera tantis circūsepta erroribus/ æternas dabit poe-
nas/ & acerba supplicia patietur. O cæca cupiditas/
fragilisq; uita mortalium. Quę multos sepe fallit.
Nec aliud nisi ūbra & fumus ē: harūdine inanior.
Et sine amaritudine nulla p̄fecto extat dulcedo.
Labitur occulte/ fugitq; uolatilis atas.

Petrarcha

Fallax spes omnium quæ tantum mortalibus affert
angorē. Ex hoc mundo quisquis plus carpit / mul-
to plus fallitur: nectādem ex ipso quicquam secū
portat. Nascimur in poena: uiuimus in labore. Exi-
tus noster summo fiet gemitu atq; dolore. Ad cæ-
lum igitur corda fursū tollite: Nec sibi semper ani-
ma sit inimica: quæ uiuat ī erroribus uicisq; pasca-
tur. His itaq; diligēter inspectis / mundi illecebras
fluxasq; diuitias & uoluptates relinquere statui. Nō
terrenis principibus / nō cardinalibus / nō summo
pontifici / sed Regi sæculorum immortalī / & inuisi-
bili deo seruire cōstitui: cui seruire regnare est: quo-
niam ut sanctissimus scribit Ambrosius. Nulla ma-
ior dignitas est q̄ seruire deo. Orate summam dei
uirtutem atq; sapientiam pro me peccatore: ut me
perseuerantē efficiat in suo sanctissimo obsequio.
Vale.

F I N I S

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus regularis

Matthæo Bosio concanónico salutem in domino.

STatueram sane Reuerēde pater in fine op
ris cosmographiæ genera uentorum cōscri
bere. Sed gratia religionis impeditus / cum
nouus adhuc essem miles in armis: haud equidem
tantū oci nancisci potui: ut ea describerē. Nūc ue
ro a grauissimis auctoribus collecta paucis absol
ui: tibiq; dicaui. Vale.

DE GENERIBVS VENTORVM.

VENTORUM discretas esse regiones & nomi
na maiores nostri prodidere. Nam puiden
tia ac dispositio ille mundi Deus aera uen
tis exercendū dedit / ne pigresceret: sed assidua ue
xatione utilem redderet: deinde ut imbres terris
subministrarēt: nimiosq; cōpelcerent. Quidā pau
ciores: alii uero plures esse uoluerunt: nec eisdem
nominibus ab oībus nūcupati sunt. Verum ut Plinius Plinius
nūc auctor est / uentos quatuor per totidem mun
di partes ueteres seruauere: ideo nec Homerū plu Homerus
res nominasse confirmat: Quos Seneca in Agame Seneca
nonne unico uersu elegantissime conclusit.
Rapiuntq; pelagus infimo euersum solo
Aduersus euro zephyrus & boreę notus. Pręterea
Ouidius ī primo de tristibus eosdem pulcherrime Ouidius
describit.

Nam modo purpureo uires capit eurus ab ortu.

Nunc zephyrus sero uespere missus adest.

Nunc gelidus sicca boreas bacchatur ab arcto.

Nunc notus aduersa prelia fronte gerit. Item in primo metamorphosios.

Eurus ad auroram / nabatheaq; regna recessit

Persidaq; / & radius iuga subdita matutinis.

Vesper & occiduo quæ littora sole repescunt

Proxima sunt zephyro. scythiam septemq; triones

Horri fer inuasit boreas. contraria tellus

Nubibus assiduis: pluuiioq; madescit ab austro.

Secura atas ueros octo tradidit. Sūt ergo bini in qua

Vitruuius tuor celi partibus: Ideo Vitruuius scribit turrim oc

togonā Athenis fuisse constructam: & singulis la

teribus sculptam eius uenti imaginem. Ab oriente

æquinoctiali Subsolanus positus ē. Ab occasu æqui

noctiali Fauonius. A meridie Auster. A septentrio

nibus Septentrio. Inter Subsolanū & Austrum / Eu

rus. Inter Austrum & Fauonium / Aphricus. Inter

Fauonium & Septentrionem / Corus. Inter Septen

trionem & Subsolanū / Aquilo. Cæterū / ut Plinius

Plinius tradit / Subsolanus græce Apeliotes uocatur. Eurus

græce / latine Vulturus. Auster Notus. Aphricus

Liba. Fauonius Zephyrus. Corus Argestes. Septen

trio Aperchias. Aquilo Boreas appellantur. Hæc uen

torum descriptionem tanquam ueram atque opti

mam mediterranei maris nauæ omnes seruant: &

potissimum Veneti & Genuenses: qui cæteros nau

65
ricæ artis excellent ingenio.

His pleriq; interiecerunt Traciam media regione inter septentrionem & occasum. Itemq; Calciam media inter aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali phenicam / media regione inter ortum brumalē & meridiem. Inter Liba & Notum / compositum ex utroq; hoc est inter meridiem & hibernum occidentem Libanotum.

Isidorus autem libro. xii. ethimo. uētos. xii. scribit. Isidorus

Qui ab oriente uerno in occiduū tendit / Subsolanus dicit: q̄a sub ortu solis nascit̄. Hic duos collaterales annectit: Eurum scilicet a sinistris: quē sic uocari dixit: q̄ ab eo spiret / idest ab oriente æstiuo.

A dextris uero dicit esse Vulturum: sic dictum / q̄ alte tonet. Austrum a meridie flantē: sic uocari / q̄ aquas hauriat: eumq; græce appellari Notū. A dextris eius esse Euroaustrū: q̄a iter Eurū sit & Austrū.

Sic & q̄ a sinistris sit / Libanotus: inde dictus q̄ inter Notū sit & Liba. Zephyrū aut̄ ab occiduo flantē dicit: sic appellatū / q̄ flores & gramina eius uiuificentur spiritu: atque eundem uocari Fauonium: q̄

his faueat quæ nascunt̄: Cuius a dextera Aphricū seu Liba / a regione unde spirat denominatū. A leua uero Corū: eo q̄ uentorū circulū claudat / & q̄ si corū faciat: a nōnullis Argesten noīatū. Septentrionē inde asserit dictū: eo q̄ a circulo septē stellarum

confurgat. Cui ponit a dextra Circium: a uicinitate cori sic denoīatū. A sinistra uero Aquilonē: cuius

nominis causam dicit: quod aquas stringat / & nubes
dissipet: eumque dicit & Boream nominari: quod ab hiper-
boreis montibus egredi uideatur.

Plinius

Ventorum frigidissimi sunt quos a septentrione di-
cunt spirare. li reliquos compescunt / & nubes abigunt.

Humidi Auster / Africus: & precipue Auster Ita-
liae. Siccus Corus & Vulturnus / praeterquam desinentes.

Nivales Aquilo & Septentrio. Gradines Septentrio
importat & Corus. Aestuosus Auster. Tepidi Vul-

turnus & Fauonius. iidem Subsolano sicciores. Et
in totum omnes a Septentrione & occidente sicciores / quam

a meridie & oriente. Saluberrimus aut omnium Aquilo.
Noxius auster / & magis siccus: fortassis quia humi-

dus frigidior est.

Subsolanus qui & Apeliotes uentus orientalis cali-
dus est & siccus: sed temperate. Huic eiusdem fere

complexionis sunt a dextris Vulturnus omnia desiccans:
a sinistris uero Eurus nubes generans.

Auster qui & Notus australis est uentus naturaliter
frigidus & siccus. Verum dum per torridam zonam ad

nos transit / calorem assumit: & ab aquarum multitu-
dine sumit humiditatem: et sic mutata natura / ad

nos uenit calidus & humidus: et pluias ut plurimum
inducere consuevit. Huic eiusdem fere complexio-

nis a dextris est Euroauster: qui tempestates in mari
generat. A sinistris Libanotus / quem dicunt calidum
esse & temperatum.

Zephyrus qui & Fauonius uetus est occiduus / frigi-

87
dus & humidus tempore tamen. Hiemem resoluit
& germina floresq; pducit. A dextris eius est aphri-
cus: qui tonitrua & fulmina generat. A sinistris co-
rus: q; in oriente nubilosū aerem facit: in occiduo
uero serenum.

Septentrio q; & Aperchias uentus est / a plaga in qua
oriē nuncupatus. Hic aerem serenum facit: & quas
exciterat Auster pestes repellit & purgat. Est at fri-
gidus & siccus. A dextris eius ē Circius: qui niues
grandinesq; pducit. A sinistris Aquilo seu Boreas
qui nubes dissipat / & aquas gelu ligat.

Aristoteles libro. ii. metaurorum alius quidem nomi-
nibus. xii. uentos tradidit per totidē mundi regio-
nes. Nam Zephirus flat ab occidēte æquinociali,
Apeliotes ab oriēte æquinociali, Boreas q; & Aper-
chias a septentrione. Auster a meridie. Cæcias ab
oriēte æstiuo: cui cōtrarius Libs ab occidente hic
mali. Eurus ab oriēte hiemali. Argestes ab occiden-
te æstiuo. Mess es medius iter Cæciam & Aperchiā,
Trascias medius est iter Argestem & Aperchiam,
Fenicias inter Eurum et Austrum. Ithagenes inter
Libs et Austrum.

Seneca libro. iiii. naturalium quæstionū. xii. uētos de-
scribit his ferme nominibus quibus Aristoteles.

Sunt etiā quidā peculiare quibusq; gentibus uenti:
ut libro secūdo Plinius auctor est: nō ultra certum
pcedētes tractū. Ut Atheniensibus Scyron: relique
græciæ ignotus: Idem Olympias uocatur. In narbo

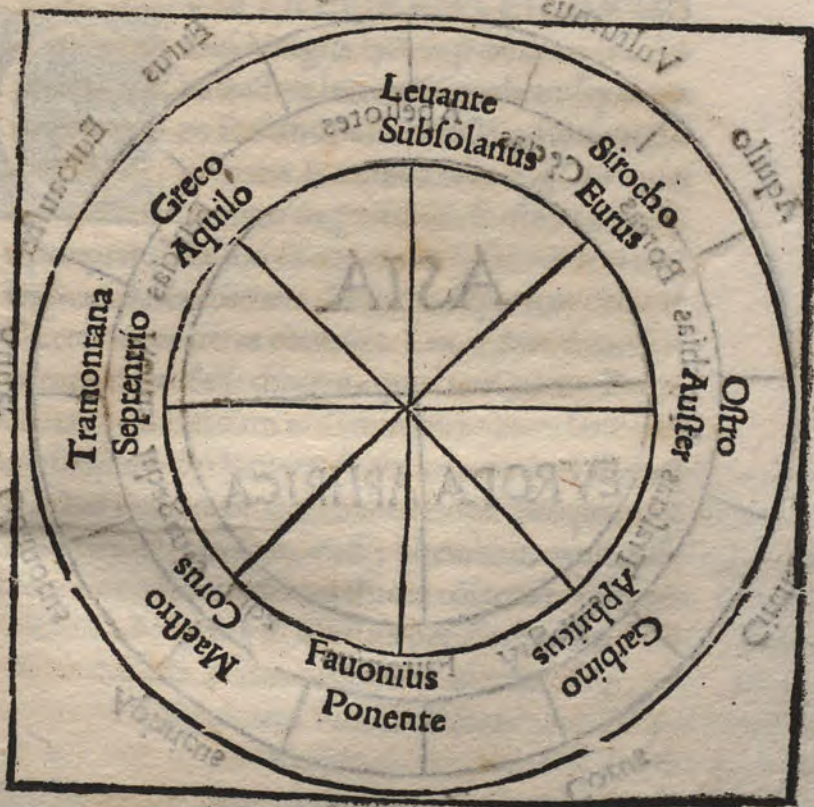
nenſi prouincia clariffimus uetorum eſt Circiſ: in
reliquis partibus celi ignotus: nec Viennā quidem
eiufdē puincia urbem attingit. Ac abulus apuliam
infeſtat: Calabriam Iapix: Pamphiliam Chagreus.
Exortus uergiliarum ſex diebus ante idus maias.
Huic uento ardentiſſimo æſtatis tempore exoriẽ ca
niculæ ſidus. vi. idus iulii: & protēdit̃ uſq; ad. xvi.
diem ante kal. ſeptembris. Huius exortum diebus
octo ferme Aquilones antecedunt: quos prodro
mos appellant. Poſt canis ortum perflant Ectefiæ.
I tem eodem libro uetorū cauſam ſcribit. Nam mon
tium flexus crebriq; uertices ex complexu ſubito
aut contracta iuga concaui uallium ſinus ſcindēte
inequalitate & reſultante in aera ſine fine uetos ge
nerant. Quidam & ſpecus dicunt ore uaſto / præci
pite hiatu uentos generare.

Albertus magnus i ſumma philoſophiæ / Ventus in
quit fit ex uapore craſſo / terreſtri: materiali cauſa.
Efficiente aut̃ a calore Solis hunc uaporem eleuan
te & cōſumente. Cuius rei ſignum eſt: q̃ uenti for
tius perflant i auctūno: quia eo tēpore Sol elemen
ta combuſſit / & exſiccauit.

F I N I S.

FIGURA OCTO VENTORVM
 FIGURA DVODECIM VENTORVM

89

Quens
 Subfolanus

Septentrio

Quens

FIGVRA OCTO VENTORVM
 FIGVRA DVODECIM VENTORVM

69

Zacharias Lilius Vicentinus Canonicus Regula-
 ris Clarissimo Diuini Verbi Oratori, D. Ga-
 brielii Vicentino Concanonico Salutem
 in Domino

VM FREQUENTER IMPERI-
 tum Vulgus lyricis personare modis
 audiſſem historiã Caroli eiusq; nepo-
 tis Rolandi uiri fortissimi; multaq; in
 ea fortia & mirãda facta legãtur; quas
 omnino impossibilia fuisse uidentur:

operepretium duxi eã contexere historiã/ uera con-
 scribens/ falsa reiiciens. Historia siquidem auctore
 Cicerone/ res ueras continet. Lex. n. hæc datur scri-
 bẽti/ ne quid falsi dicat; ne quid ueri taceat. Perlec-
 tis itaq; quibusdam uoluminibus patrio sermone
 conscriptis/ eam latinam feci: tuoq; nomini dedica-
 ui. Quãsi abs te proban itellexero; tẽrabo pro mea
 uirili altiora petere: ac missis liberalibus artibus/ se-
 dulo enitar diuinarũ rerũ studia cõsectari. Vale.

Caroli Magni Viri Illustris per Zachariam
 Liliũ Vicentinũ Canonicũ
 Regularem Vita Foeliciter incipit

Carolus Francorum Rex/ cui ob magnitudi-
 nem rerũ gestarũ Magno cognomẽ fuit: pa-
 trem habuisse fertur Pipinũ regẽ/ belli pa-
 cisq; artibus illustrẽ. Mater ei Bertha fuit/ Heradii
 Constantinopolitani imperatoris filia. Pipino filii

M
 Rolandus
 Ransford
 Olivarius
 Effuer
 Lamon
 Turpinus
 Gancel
 Anastasius
 Engleus
 Gairus
 Maron
 Eberius
 Zanon

duo successerunt: Carolus & Carolomanus regno
inter se eque partito. Sed non multo post Carolo
mano defuncto / Carolus solus regnum obtinuit.

Lectorem hoc loco admonendum puto: historiam
Caroli / Tristani / Lanciloti / aliorumque militum erran
tium / itemque Rolandi / & Rainaldi / ac ceterorum /
quos uulgi palatinos uocat: non adeo ueram exti
tisse: quin in ea multa fabulose fingantur. Nam in
gentes illae & inauditae uires / fatalesque dispositio
nes / uanae sunt & fabulose: ab ingenii rudibus fic
tae: & in rithimo decantatae / ut uulgares homines
his pascant fabulis: & ab iis uitae emolumenta per
cipiant.

Caeterum Carolus magnus ob singularem eius uirtu
tem Romanorum imperator electus uiros ea tem
pestate strenuos ac bellica praestantes ex omnibus
christianis delegit. Et quoniam in palatio suo ipsi
degebant: eam ob rem palatini a uulgo appellati
sunt.

Milo	Inter ceteros autem / ut scribit Singibertus Galli
Rolandus	cus: fuerunt Milo Anglerius: eiusque fortissimus fi
Rainaldus	lius Rolandus. Rainaldus de albanispa. Ogerius
Oliuerius	dux Daciae. Oliuerius dux Gebennae. Estutus de
Estutus	Anglia. Hamon de bauaria. Turpinus remensis. Ga
Hamon	nelon de Maguntia. Arastanus dux Britanniae. En
Turpinus	glerius dux Aquitaniae. Gaiferus dux Burdelialen
Ganelon	sis. Gondebodus Rex frigiae. Naamon dux baua
Arastanus	riae. Lambertus dux Bituriae. Sanson dux Burgun
Englerius	
Gaiferus	
Naamon	
Lambertus	
Sanson	

70
die. Ginellinus dux lothoringie. Anselmus & Egi- **Ginellinus**
bardus rei bellicæ gloria insignes. **Anselmus**

Egibardus
Per hos duces & proceres Carolus imperator uarios
adiuit populos: urbes innumeras expugnauit: Hi
spaniam uictor penetrauit. Primum itaq; Aquita
nos bello domuit. Post in Italiam concessit: ubi in
agro Vercellensi Desiderium Longobardorum re
gem Hadriano pontifici ac Romanæ ecclesiæ infe
stum magna uirtute superauit. Romam profectus
incredibili honore ab Hadriano suscipit. Post pau
cos dies ad obsidionem Ticinii reuertitur. Nam
ibi copias ad obsidendum Regem Desiderium re
liquerat: quem sexto mense una cum uxore ac li
beris cepit. Eum tradunt ultimum Longobardo
rum Regum in italia regnasse. Nam post sedem ro
mani imperii Bizantium translata / Gothi primi
barbarorum: deinde Hūni / Vandali / Heruli / postre
mo Longobardi Italiam inuasere. **Que gētes**
italiā inua
sere

Eam gētem fama est / ab oceano germaniæq; ultimis
oris nouas quērentem sedes: tandem intra Panno
nias constitisse. Inde Albuinus eorum Rex ab Nar
sete eunucho accersitus ingentibus peditum equi
tumq; copiis in Italiam uenit: breuiq; Vicentiam /
Veronam / Mediolanum / ac omnis pene citerioris
Galliæ urbes ad deditionem compulit.
Itaq; quarto & ducentesimo anno Longobardorum
gens in italia regnauit usq; ad Desiderium qui ul
timus in italia fuit.

Saxones Carolus confecto longobardorum bello in Galliam rediit: Saxones apud Hefam fluium / quibus cum tres & triginta annos bellum gesserat: tandem uictor conditioni suae parere coegit. In hispanias exercitum traduxit. Augustam & Pampiloniam opulentissimas totius Hispaniae urbes uicinas praedae militibus dedit: ac rota pene hispania in Caroli potestatem deuenit. **Florius** Ferracutum principem debellauit. **Ferracutus** Ferracutum gigantem / turcum ferocissimum superauit: qui mediterraneo mari per id tempus in Hispaniam uenerat: & a quo singulari certamine omnes memorati duces superati captique fuere: praeter Rolandum: a quo tandem interfectus est. Nageria ciuitas capta: proceresque in ea uincti recepti. Cum rebus foeliciter gestis Carolus in Galliam rediret: prope Pyrenaei iuga insidiis Vasconum qui in occultioribus locis insederant / insignem cladem accepit. Cecidere in ea pugna Anselmus et Egibardus summi rei bellicae duces. Tradunt etiam Rolandum Caroli ex sorore nepotem / praestantem fortitudine uirum / post ingentem hostium caedem eo proelio interuisse. Hic est Rolandus / quem ea tempestate corporis robore & animi magnitudine longe caeteris praestitisse ferunt: cuius fortia facta per uniuersum orbem clara celebrantur. Nec tamen Vasconibus diutina letitia fuit: quippe paulo post a Carolo domiti meritas perfidiae suae poenas dedere. Britones quoque qui per id tempus Caroli uirtutem neglexerant:

77
bello superati in francorum potestate uenere. Beneuen-
ranos in italia Romanę ecclesię ditioni subegit. Ta-
xilonem bauarię ducę prelio fudit. Velatabos ac
Nortomanos ad deditiōē cōpulit. Hūnorū gen-
tem tādē octauo āno postq̄ bellum īcoeperat/in
pannonia superauit. Hūni quōdā Scythia europę
super meotida paludem incoluere: qui postea mu-
tatis sedibus/ingenti multitudine profecti in pan-
noniam deuenere: eamq; sibi prouinciam in domi-
ciliū elegere. Quibus gestis Carolus in italia copias
traduxit. Leonem pontificē a Romanis urbe
expulsum: noxiis supplicio affectis/ingenti gloria Leo ponti-
in urbem restituit: a quo extēplo pro singulari sua flex
erga Romanam ecclesiam fide atq; uirtute Augu-
stus appellatus imperatoriū nomen dignitatemq;
suscepit. Quę imperii dignitas trecentis ante & tri-
ginta annis fuerat amissa/ & nimia uetustate oblite-
rata. Tot enī ab Augustulo bello a barbaris supera-
ro ad Carolū Magnū fuere. Is amplissima digni-
tate suscepta/cum in galliam rediret/in hetruria Flo Florentia
rēriam urbem a Gothis maxima ex parte deletam Gothi
in pristinum statū restituit: ac nobiles Florentinos
per oppida uicina diffusos in ciuitatē reduxit: quā
nouis moenibus cinxit ac templis ornauit. Hiero-
solymam sanctissimum locum ubi oīum gentium
salus orta est/ graui barbarorum dominatu oppres Hieroso
sam/ Carolus Cōstātini Imperatoris precibus euoca lyma
tus/ christianis restituit/ pfligatis barbaris omniq;

prouincia pulsus. His itaq; rebus egregie gestis per
septem & quadraginta annos quibus regnauit: ma
gnam sibi famam & gloriam per uniuersum orbē
Carolus comparauit.

Fuit autē statura p̄cerā: lato pectore: magnis oculis
naso paulo eminētiore: forma deniq; & pulchritu
dine oris eximia. Is eloquentia/copiaq; dicendi &
bonarum artium disciplina clarus: post multa bel
lo ac pace terra mariq; gesta: febre simul & senectu
te confectus uita excessit anno gr̄atis sue septuage
simo secundo: & christiane salutis quingentesimo
supra octingentesimo.

E I N I S

FLORENTIAE

IMPRESSVM

Per Ser Franciscū Bonaccursium

Impensa uero & sumptibus Ser

Petri Pacini de Pisca. Anno Salutis

M. CCCC. LXXXVI

Septimo idus Aprilis

72

R E G I S T R U M

Totius Operis

a IN Hoc
Zachariæ
quo loqmur
fuisse:ur

b gnitate
is dicendi
non se
nerationis

c agrestes
tatem uero
antea
nimpha

d potuisse
nebar
alpes

e molestos
Zacharias
coarguunt
tilitate

f duo habentē
te stāni
nauigatiōem
mundus

g bellum
eiiciebat
dem
uitam

h hominum
& fraudis
qui deuictis
centum
Sontes

i Zacharias
Nam modo
dus &
FIGVRA

Emendata post impressionē

A.ii. facie. i. litteraru minitiū
lege litterarum initium

B.v. fa. i. atq; ipse uarū. lege
atq; ipse uarium

B.v. fa. ii. prostris orationē.
lege pro rostris oratione

B.vii. fa. i. tali similitudine le
ge tali similitudine.

B.vii. fa. i. de pihermemiis. le
ge de pihermeniis.

B.viii. fa. ii. diis gentiū. lege
diis genitum.

C.iii. fa. i. per quā discussus
lege pquā discussis.

H.iii. fa. ii. uaria mōstra fera
rū lege uariarū mōstra.

